

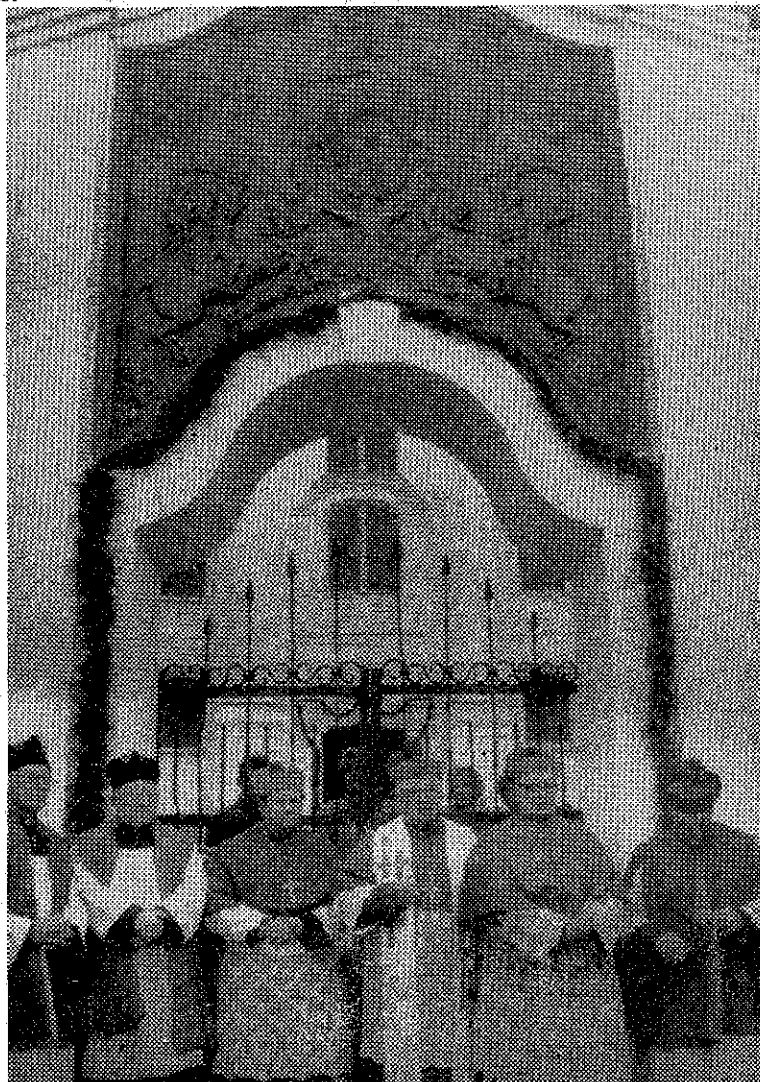
Aidėkit "Aidai"!

Tikriausiai, kai ką jau net nustebino šis "Kražių aidų" numeris: jau beveik metai, kai jis nebepasirodo. Paminėjome Kražių skerdynių 100-metį, pašventinome paminklus, pasirokavome, pakalbėjome, ir "Kražių aidai" nutilo. Nutilo ne dėl to, kad neturėtų ką pasakyti savo skaitytojams, deja, vis dar tebeklausinėjantiems, ar jau nebebus "Aidų". Nutilo ne be širdies skausmo, užverčiant paskutinįjį jų numerį. O apie laikraščio reikalingumą net kalbėt neverta - oi kaip reikalingi tie "Aidai". Bet kai gyvename tame "stabilizuotame" skurde, išleisti laikraštį darosi neįmanoma. Tik "Kražių aidų" redaktorės Nijolės Petrošūtės pašaliečiui sunkiai suvokiamų pastangų dėka, iškėlus iš Kražių kleboną Stanislovą Anužį, sugebėjo tęsti užsibrėžtą tikslą - eiti iki Kražių skerdynių jubiliejaus. Be jos ir šis numeris nebūtų išėjęs. Atrodo, nepakeičiamų nebūna, bet laikraštis tokia jau sritis, kuri reikalauja kvalifikuoto nusimanyto ne tik apie laikraščio darymą, bet ir laiko sąnaudų. O atlyginimo - jokio! Tik pamazgos neretai iš kairės ir iš pasaly. O ir Kražių klebono iškeldinimas, atrodo, nebuvo atsitiktinis. Ne kartą komunistų buvo grąšinta ir vieną dieną įvykdyta (kaip tai padaryti, jie moka). Antraip kuo paaiškinti tai, kad pačiu reikalingiausiu dešiniuosiu jėgoms momentu, prieš rinkimus Kelmės rajoną paliko patys aktyviausi kunigai, tie, kurie atvirai sveikino Nepriklausomos Lietuvos atgimimą. (Supraskim ir juodąsias jėgas: kaip tu tuos "Kražių aidus" nutildysi, neišvaikę jų leidėjų?). Sakom, "dešiniuosiu jėgoms", nes "Kražių aidai" būtent tokias ir atstovavo. Už tai ir gyvavo tik entuziastų pasiaukojimo dėka, kai tuo tarpu tie laikraščiai, kurie kūrėsi remiami komunistinių-kagėbistinių struktūrų, iškart redakcijose statėsi kompiuterius...

Bet kad ir be laikraščio, be "Kražių aidų" gyvenimas nestovėjo vietoje. Sąjūdis, nors ir tapęs nepolitiniu, gyvuoja kaip gyva. Tik dabar jau susitelkęs į koalicinę tarybą. Kaip ir anksčiau kas pirmadienį tebevyksta tarybos posėdžiai, kiekvieną pirmo mėnesio šeštadienį - seimeliai, taryba tebeorganizuoja šventes, minėjimus, samariečių "Mercedes"as, vairuojamas Antano Kripos, reto nesavanaudiškumo ir paslaugumo žmogaus, dažnai rieda tai į Vilnių, tai į Kauną - kur reikia. Žinoma, prieš tai surenkant duoklę už kurą iš varganos vykstančiųjų kišenės. Juk Sąjūdis, kaip ir laikraštis, lėšų iš niekur negauna. O mokėti turi už daug ką, net ankštą mūsų būstinės kambarėlį, kuriame sutelpa visos dešiniosios grupuotės. Na ir kas, kad turime archyvinus dokumentus, kad namas yra V. Pūtvio-Putvinskio, Šaulių organizacijos įkūrėjo nuosavybė. Bet pabandyk prie tos valdžios tu tą nuosavybę atgauti ir iš kitų tą nuomą imti, o ne pats mokėti.

Bet... kaip matot, ir tokiom sąlygom Sąjūdis gyvuoja. Gyvuoti turi ir "Kražių aidai". Gal būt, pasikeis pagal dabartinį leidinio registravimą teisinti steigėjai bei leidėjai, gal būt, šiek tiek bus kita laikraščio platinimo geografija, bet laikraštis turi eiti. Per anksti kai kas trynė rankas, kad nutilo "Kražių aidai". Jie buvo, jie yra ir jie bus - tokia Sąjūdžio rajono tarybos nuostata.

Tad šis "Kražių aidų" numeris, jums, mieli skaitytojai, sako: mes - dar gyvi, mes pas Jus vėl ateinam.

B. Aleknavičiaus nuotr.: | Kražių skerdynių 100-mečio jubiliejui privažiavo daug garbingų svečių. Deja, daugelis jų taip ir nesužinojo, kaip atsirado šis paminklas, nes dabartinė valdžia taip organizavo minėjimą, jog paminklo tikriesiems statytojams neliko vietos. Niekas

Rugpjūčio 27 - ają - visi į referendumą

Nors šį kartą tark protingą žodį, lietuvi!

NIEKO NEDARYTI NETURIME TEISĖS

Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją įstatymus leidžia Seimas. Tačiau yra ir kitas kelias priimti įstatymus - tai referendumas, kai pakviečiami Lietuvos piliečiai pareikšti savo nuomonę vienu ar kitu klausimu balsavimo būdu. Tokiu būdu buvo priimta ir Lietuvos Respublikos Konstitucija, reikalavimas išvesti iš Lietuvos TSRS kariuomenę, patvirtintas Lietuvos siekimas sukurti nepriklausomą demokratišką Lietuvos Respubliką. Dabar siūloma referendumu priimti keletą įstatymų, kurios turėtų užkirsti kelią Lietuvos turto išgrobstymui, atstatyti neteisėtai nusavintas Lietuvos žmonių santaupas, padengti žalą dėl neteisingos privatizacijos, pradėti rimtą kovą su nusikalstamumu, valdininkų korupcija. Visus tuos įstatymus galėtų priimti Lietuvos Respublikos Seimas. Tačiau tai padaryti lig šiol nepavyko. Tik surinkus žmonių parašus dėl referendumo organizavimo, Seime apsvaistytas įstatymo projektas dėl indėlių kompensavimo. Įstatymo projekto nuostatos daug kur visiškai panašios kaip ir referendumo nuostatose dėl nusavintų žmonių indėlių, kurių saugumas taupomosiose kasose buvo garantuojamas Lietuvos turto. Šioje srityje labiausiai nukentėjo paprasti žmonės, savo sunkiu darbu sutauptą turtą, išreikštą rubliniais simboliais, saugoti patikėję valstybinėms taupomosios kasoms. Rublių nebeliko Lietuvoje, tačiau sukurtas

turtas nepranyko. Žinoma, jei tas turtas išgrobstomas ar pusvelčiui išpauduodamas, tai tuo oaciu mažėja ir galimybė išlaikyti vertę pinigų, padėtų į taupomasias kasas. Žmogus, pardavęs sodybą 1990 m. už 12.000 rb. ir atėjęs pas vaikus į miestą gyventi, o pinigus patikėjęs bankui, šiandien už tą sumą galėtų nusipirkti tik batus. Be abejo, šio įstatymo priėmimui nepritar tie, kurie pusvelčiui ar beveik veltui įsigijo nuosavybę, sakysim, namelį Palangoje už keletą litų, vasarnamį prie Vilniaus už keletą šimtų litų ar Taujėnų dvarą už 12.000 Lt, bei Jonavos trąšų gamyklą, sumokėję kaip už metalo laužą. Nė vienas taip pigiai įsigijęs įmonę, namus ar dar ką nors nepritar referendumui, nes ten numatyta, kad neteisėtai įgyto turto savininkas tampa valstybės skolininku ir skolą turėtų gražinti per keletą metų. Tų lėšų ir dar neprivatizuoto turto maždaug pusės vertės pakaktų žmonių santaupų atstatymui. Taip pat ne mažiau aktuali ir nusikalstamumo problema, susijusi ir su neteisėtu turto privatizavimu, o tuo pačiu ir su indėlių nuvertėjimu. Jei būtų priimtos referendumo nuostatos, vyriausybė privalėtų parengti rimtą kovos su nusikalstamumu programą ir ją vykdyti. Padėti policijai kovoti su nusikaltėliais galėtų Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos vyrai bei Lietuvos Šaulių sąjunga, tinkamai šių organizacijų žmones apmokius, apginklavus ir aprūpinus visomis reikiamomis priemonėmis.

Manome, šio įstatymo priėmimas būtų labai naudingas kovoje su nusikaltėliais ir greitu laiku būtų matomi teigiami rezultatai. Įstatymas dėl valdininkų, vyriausybės, Seimo narių pajamų deklaravimo jau Seime buvo priimtas, už jį balsavo dauguma visų Seime esančių politinių frakcijų narių, tačiau prezidento buvo atmestas, o antrą kartą balsuojant Seime dauguma palaikė prezidento nuomonę. Normali demokratinėse valstybėse, kai visi deklaruoja savo pajamas, bet mes gyvename reformų laikotarpyje, kai susidaro palankios sąlygos valdininkų korupcijai ir piktnaudžiavimui turima valdžia.

Referendumui pritaria dešiniuosiu partijos, kitokiu būdu priimti šių įstatymų neturintios galimybių. Mes matom blogybes ir siūlom būdą, kaip jas įveikti. Mums patiktas žmonių Seimo nario mandatas neleidžia šioje situacijoje nieko nedaryti. Žmonių valia, pritari šiame problemų sprendimo būdai ar ne. Tie, kurie šiandien turi Seime daugumą, pasistengė, kad referendumas vyktų nepatogiu laiku, trūktų laiko jo organizavimui. Tai irgi politinės kovos būdas. Sunku kartais žmogui susigaudyti, kai tiek melas sumaišytas su tiesa. Bet Dievas davė žmogui protą, kad atskirtų gėrį nuo blogio, tiesą nuo melo.

MŪSŲ LIKIMAS - MŪSŲ RANKOSE.

Antanas RAČAS
Seimo narys

Tas laisvės nevertas, kas negina jos

Šiuo metu Lietuvoje dešiniuosiu partijos yra Lietuvos demokratų, Krikščionių demokratų, Tautininkų Sąjunga, Nepriklausomybės partija, Tėvynės Sąjunga (Lietuvos konservatoriai). Tai partijos, tvirtai ir nuosekliai siekiančios Lietuvos Nepriklausomybės bei valstybingumo įtvirtinimo, demokratijos sukūrimo.

Į Seimo rinkimus dešiniuosiu Lietuvos partijos ėjo trimis sąrašais: Sąjūdžio koalicija, 13 - Lietuvos tautininkų sąjunga, Nepriklausomybės partija, 14 - Lietuvos krikščionių demokratų, Politikalinių ir tremtinių sąjunga ir Lietuvos demokratų partija. Tuo pačiu pagrindu dalyvaujame ir referendume "Dėl neteisėto privatizavimo, indėlių indeksavimo, pažeistos teisės saugos".

Kelmės rajone šiuo metu yra susikūrusios šios dešiniuosiu partijos Lietuvos demoktatai (V. Urbikas), Krikščionys demokratai (rajone J. Malakauskis, Kelmėje - S.

(Lietuvos konservatoriai (I. Radavičius).

Sąjūdis atvedė Lietuvą į Nepriklausomybės atkūrimą ir tai yra didžiulė Sąjūdžio pergalė, įeisianti į mūsų tautos istoriją.

Sąjūdis ir toliau atkakliai kovoja prieš bet kokius partijų nesutarimus, ambicijas, kenkiančias Lietuvos Nepriklausomybės įtvirtinimui. Sąjūdžio dėka Lietuvoje gimė keletas partijų, kurios buvo prieškarinio Lietuvoje, bet buvo visai nežinomos sovietmečio Lietuvoje, nes mes žinojome tik vieną komunistų partiją, kuri daugiau nei 75 metus "neklystamai" vedė SSSR tautas į šviesų rytojų, buvo visų laikų tautų "protas, sąžinė, garbė". Daug kuo buvo ta partija, ir mes visi puikiai žinome jos vadovavimo vaisius, kuriais pasprindę esame ir šiandien. Atsiranda dalis žmonių, kurie reiškia nostalgiją anieks laikams, kada buvo jo melas, blatas, nomenklatūros teisė ir valdžia, kai eilės dienomis tįsojo prie dešros

traukėme batus, baltinius, audinius ir t.t. Vieniems tie laikai slogių atsiminimų, ašarų, kančių, neteisybės metai, kitiems šiltų kėdžių, savivalės, melo, girtuoklystės, baudžiavinio kaimo klestėjimo metai.

Šiandien, kai dešiniuosiu Lietuvos jėgos kviečia Lietuvos žmones į referendumą, mes į jį einame draskomi dvylypio jausmo, nesugebėdami atsikratyti praeities sunkios kupros, kuri ir dabar slegia mus, einančius Nepriklausomos Lietuvos keliu.

Laisvės kaina brangi, ir daugelis mūsų rajono žmonių nepagalvoja, kad už ją reikia brangiai mokėti. Neturime kantrybės, jos neturėjome, kai Sąjūdis kovojo už Lietuvos valstybingumo įtvirtinimą, už pasaulinį Lietuvos pripažinimą.

Keistas šiandieninis Lietuvos partijų požiūris į referendumą, pakvietusį Lietuvos žmones pasakyti griežtą "ne" melui, korupcijai, neteisėbei, piėšikavimui.

Konservatoriai, krikščionys-demokratai, demokratai, tautininkai palaiko referendumo idėją, nesuprantamos politikos laikosi socialdemokratai, liberalai, laisvės lyga, prieš referendumą piestu stoja vadovaujanti LDDP, tautos pažangos partija.

Tas laisvės nevertas, kas negina jos

Kodėl taip yra? Kodėl blaškomos Lietuvos jėgos, žmonių nusistatymas, darba, kuri taip mums visiems reikalinga?

Iš visų partijų nuosekliausiai savo programą vykdo konservatoriai, krikščionys demokratai, demokratai, kuriems Lietuvos Nepriklausomybės įtvirtinimas, demokratijos ir valstybingumo stiprinimas yra kertiniai programos uždaviniai. Neprognozuojama elgiasi socialdemokratai, liberalai, centras, kurie vedami asmeninių ambicijų, stengiasi užmaskuoti padėti LDDP ir sau kuo ilgiau išsilaikyti valdžios ešelonuose. Jų politikoje trūksta nuoseklumo, kovos su esamos valdžios mafiozinėmis struktūromis, melu, nepolija.

Dalis žmonių palaiko Laisvės Lygą, sakydami, kad tai vienintelis ir teisingas judėjimas, tačiau liguistai arši kova prieš G. Vagnorių, pripažintų pažangių reformų Lietuvoje iniciatorių, vargu ar nekelia abejonių Laisvės lygos teisingumu, ar Laisvės lyga nėra kažkieno gudar instrumentas. Tai patvirtina ir šiandieninė Laisvės lygos pozicija. Daugiau akylumo partijų ir judėjimų atžvilgiu padeda mums kiekvienam pažinti, kas yra kas.

Pažangiosios dešimtosios jėgos Lietuvos žmones kviečia referendumą. Mums yra duodama galimybė pasakyti griežtą "NE" žmonių apvogimui, nuskurdinimo politikai, melui, beteisiskumui. Nuo kiekvieno iš mūsų priklauso, ar ir toliau mes leisime siauti LDDP partijai, jos valdžiai, vedančiai senais socializmo keliais į Rusijos globą, ar mes pasakysime, kad atkurta Lietuvos Nepriklausomybė turi garantuoti žmogui tvarką, teisę, apsaugą.

Gerai pagalvokime, su kuo ir už ką mes, abejingumas - pavojingiausias Lietuvos priešas!

St. ŠURNIENĖ

Rugpjūčio 27-ąją mūsų valstybės piliečių vėl laukia rimtas pilietinės pozicijos išbandymas. Valstybė savaimė neatsiranda. Ją sukuria jos piliečiai, priversdami šios šalies gyventojus pakliuti daugumos valiai ir priimtinioms dorovės, moralės ir kitoms normoms. Valstybę turime tikia, kokią dauguma piliečių nori turėti. Taip 1990 m. dauguma Lietuvos piliečių patikėjo Sąjūdžio programai, jos nuostatomis. Daugumą Aukščiausioje Taryboje pirmąs mėnesiais turėjo Sąjūdžio kelti ir vėliau išrinkti deputatai. Nuosekliai jie ir vykdė Sąjūdžio programą - atkūrė Lietuvos Nepriklausomybę, priėmė Laikinąjį įstatymą (Konstituciją), pradėjo desovietizacijos procesą. Tačiau netrukus daugelis Sąjūdžio keltų deputatų atsisakė (?) Sąjūdžio programos ir pagrindinių nuostatų ir perėjo į įvairius "tautos pažangos" judėjimus, socialdemokratų ir panašias partijas. O ką darė rinkėjai su deputatais, nevykdančiais pareigų? Nieko. Nieko

Neseriai vaikščiojau po kaimus, rinkdama parašus dėl referendumo, prisiklausiau visko. Kas leidžia visas tas paskalas, kam to reikia? Suprantama, kam tai naudinga. Viena moteriškė sako: "Matei, koks mūsų prezidentas p. A. Brazasakas dievobaimingas žmogus, kada tik prasidėjo atgimimas, jis tuoj nepabūgo, atsisėdo šalia kardinolo V. Sladkevičiaus ir kalbasi. O profesorius V. Landsbergis ji kada tai mačiusi sėdintį Arkikatedroje, nugarą į altorių atsukusi". Matote, iš šalies žiūrint ir šį tą pridėdant, netikėtis staiga tampa tikinčiu, o tikintis - netikėliu. Ne, mieli žmonės, taip nebūna. Aš niek gal leidžiatės klaidinami, o jūs patie turite savo nuomonę. Nei mūsų prezidentas, nei mes, pasėdėję šalia švento žmogaus ar pabendravę su juo, taip greitai nepasikelsime. Man įstrigo į atmintį toksai prisiminimas. Prieš keletą metų mirė mūsų šaukėnų parapijos ligametis kėbonas Tomas Švamberis (gėtul būna jam ramiai Lietuvos žemėlė, kad teko paminėti jo vardą), laidotuves susirinko labai daug žmonių, pilna bažnyčia. Aš kaip tik papuočiau stovėti kairėje bažnyčios pusėje. Tai ten pastebėjau vieną senučiukę. Mažutė, sulinkusi, labai prastas buvo jos apdaras, stumdama, grumdama žmonių. Jinai nei į ką nekreipė dėmesio, tik pusbalsiu karštai meldėsi, o daugiau toje bažnyčios pusėje nepastebėjau nė vieno besimeldžiančio. Vis kažkur skubėjo, grūmėsi, spraudėsi. Galbūt buvo labai įdomu, nes pirmą

kartą per kelis dešimtmečius žmonės pamatė jo ekselenciją. Tėšų vyskupą Antaną Vaičių. Turbūt kai kam buvo sunku ir susikaupti. Taigi aš manau: kas tikėjo jimi, tas ir dabar tiki, o kas netikėjo, nepriversi. Visvien per tuos kelis dešimtmečius kartojamas žodis "Dievo nėra" padarė savo. Todėl dabar daug žmonių, Dievo nebijo, o su velniu turbūt sudarė sutartį. Aš dabar nebesuprantu, ar mes žmonės, ar tikri velniai? Išniekiname kapus, vaglame iš bažnyčių, daužome stalus. Tas pats ir su valdžios vyrais. Jie turbūt nebegali nustoti vogti ir meluoti, nes taip įpratę. Vieną laiką tikėjau ir galvojau, kokia valdžia bebus, juk mes visi, kaip bebūtų, esame savi, lietuviai. Įvedant litus, mūsų indėliai bus atstatyti. Jeigu būčiau netikėjusi valdžiai ir tais vyrais, iš televizorių dėžučių gražiai ir patikliai kaibanciais, ir aš, ir daugelis kitų būtų tuos pinigų pasiemę ir išleidę. Kas jais nepatikėjo, taip ir padarė. Viena moteris iš Pašilėnų kaimo man pasakė: "Aš žinojau, kad taip bus, todėl pasiėmiau pinigų, prisipirkau daiktų, o dabar pardavojau". Todėl ji ir parašą atsisakė padėti ir referendumą galbūt neis, o jei ir ateis, balsuos priešingai. Ir daugiau tokių kelių buvo. Pasakydavau: mes pinigų neturėjome. Mieli žmonės, kodėl jūs visai abejingi. Nejaugi jūsų giminėje, tarp draugų ar kaimynų viskas taip tvarkoje. Nėra nei nuskriaustų, nei apgautų, paniekintų, pažemintų. Manau, kad yra, apsidairykite, įsiklausykite, paremkime vieni kitus, o taip mus

po vieną išmėtys kaip sudžiuvusios šluotos ražus. Nesmerkiu aš kaimo žmonių: jie patiklūs. Matote, ir aš patikėjau, nors už LDDP nebalsavau. O sodiečiai nubalsavo, nes tikrai jais tikėjo. Dabar priėjo iki to, kad tenka šaukti referendumą, nes geruoju nebuvo galima susitarti. Aš manau, kad tą Tėvynės Sąjungos (konservatorių) pateiktą siūlymą buvo galima apsvastyti Seime ir pritari. Aš tuo tikėjau. Bet kur tau! Mes, atseit, taupome, nereikia referendumo, o konservatoriai netaupo. Ir rodome savo ambicijas. O be to, jų žodžiais tariant, konservatoriai nori valdžios. O jie patys, aš manau, tikrai vieni bijo valdžią prarasti, o kiti - turą. Štai ir visa bėda. Tuo tarpu tie ponai pamiršta, kad esame mes žmonės, kuriems taip skauda širdį, matant visas blygybes. O dėl taupymo, kam mums taupyti, kai valdžia netaupo. Galite sau įsivaizduoti, kiek dabar kainuoja kelionės. Į Kiniją skrenda prezidentas, išmetamas milijonas, ne kiek trukas, vėl lekia ten kiti ponai: Č. Juršėnas, B. Genzelis, K. Bobelis ir kiti. Nežinau, kodėl jiems patiko ar parūpo tas kiniškas komunizmas, lygtai tarybinis būtų nusibodęs. Pačioje Vyriausybėje kažkas ne taip. Daug valdininkų savivaliauja. Aukštos valdžios vyrai stotasi naujas firmas, suteikdami patys sau beprocentinius kreditus. O kokios jų algos! O tos valdžios, valdžios, kaip pas šunį blusų. Galite sau įsivaizduoti lygiavališka ministerijų, kelios dešimtys prezidento patarėjų, ambasadorių, 141 seimo narys ir šiaip mums net

nesuprantamais vardais visokių pareigybių ir šiaip valdininkų ir valdininkėlių. Ir visi tvarko tavo reikalus, biednas žmogau, o tu moki jiems algas. Ir taip jie "sutvarkė" tave, kad tu įmanytum išliktum per adatos skylutę. Tai, žmogau, jau visai pasodino į bačką. Jau ir dangtį uždėjo. Dar ir Dievas baudžia, siųsdamas mums tokį karštį ir sausrą. Tai turbūt baismė už mūsų visų negerus darbus. Žodžiu, spaudžia mus iš visų pusių. O kas labiausiai kenčia? Ir vėl paprastas darbo žmogus. Ne veltui yra sakoma: "Kartais už tėvų padarytas nuodėmes kenčia vaikai". Taip dabar ir mes kenčiame už valdžios klaidas ir nuodėmes. O to neturėtų būti. Juk mes - pasaulio protingiausieji gyvūnai. Mums duotas protas ir įpareigojimai laikytis dešimt Dievo įstatymų.

O į referendumą ateikite, mieli rajono žmonės, pareikškit savo valią. Neklausykite jokių prasą ir susimąstykite. Jeigu mes laimėsime, kokia bebūs valdžia, visvien turės skaičius su žmonių pareikšta valia. O dėl taupymo jau nebepergyvenkime. Ar bus referendumas, ar nebus, visvien mes jau ubagai. Valdžia spės viską išparduoti ar išdalyti, ir mus pačius, ko gero, gal užstitys už skolas. O kad to nebūtų, mums ir reikia šito referendumo ir tavo, žmogau, tyro proto, kad šikart nebesuklystumėt ir nepasiduotumėt klaidinamas.

Adelė BUMBLIAUSKIENĖ
Kentrų k.

Vėl pasirinkimo kryžkelėje

Iš dienos LDDP narių šnekas apie žemės ūkio sugrįžimą, tautos muzikantų nekompetenciją, aptos vadus, jų statomas piliis Šveicarijoje ir panašiai. Kai kas iš Kelmės rajono gyventojų jų rinkto Seimo nario Z. Adomaičio rinkimines kalbas mintinai išmoko. Lygiagrečiai visur buvo pateikiamas tautos Mesijus - stambių pečių, pragmatikas, turintis patirtį vaikščioti po Maskvos koridorius, galintis parduotuves užversti pigia dešra ir degtine.

1992 m. ruduo vėl buvo lemtingas Lietuvai. Dauguma Lietuvos piliečių patikėjo LDDP rinkimine programa, o valdžios vairą "buvusiems". Socialistinė mąstysena, lobistinė valdžios atstovų veikla, atgijusi korupcija, kyšininkavimas, visiškai nėbaudžiamumas daugumai šalies gyventojų patinka, nors Latvija ir Estija, pasirinkusios kitą raidos kelią, jau seniai mums pamosavo rėnkomis. "Kompetentingo" valdymo dėka LDDP žodžiais tariant turime šiandieninę politinę bei ekonominę Lietuvos situaciją. Anot premjero A. Šleževičiaus, jo Vyriausybė jau stabilizavo ekonomiką, pakilo darbo užmokestis, pensijos, gerai superkama žemės ūkio produkcija, paskyla žmonių ūkio gyvenimo lygis, žymiai sumažėjo nusikalstamumas. Pagaliau laikraščiuose atsirado nauji terminai. Nusikalstamumo auginimas geometrine progresija

išteisinimas teisimuose vadinamas teisėjnų nekompetencija, žmonių mankūtinimas vadinamas depolitizacija, elgetų ir ubagų atsiradimas vadinamas politikos darymu, neradimas nusikaltimo sudėties neteisėtai privatizuojant už centus valstybinį turą vadinamas prokurorų ryžtingumu ir t.t. Pagaliau žmonių valios pareiškimas referendumu forma vadinamas nusikaltimu.

Po 50 metų okupacijos ir mankurinimo mūsų visuomenė dar sunkiai serga baimės, apatijos, žiauraus nušyvimu, abejingumo viruso sukeltomis ligomis. Išgydomi ligoniai esame ar visiškai beviltiškai sergantys, sugebantys atrinkti grūdus nuo pelų ar tikintis visokio "plauko" veikėjų šnekomis iš ciklo "Miunhauzeno nuotykių" pavyzdys ateitis. Sena liaudies patarlė sako, kad kvailas tas, kuris biednas, o biednas tas, kuris kvailas. Tad būkime turtingi bent dvasia, mąstantys piliečiai, neabejingi dėl savo vaikų ateities ir kuriantys valstybę, besilygiuojančią į senąsias Europos šalis, iš kurių tarpo prieš 50 metų Lietuva buvo išplėšta.

O ko valstybėje daugiau yra: mulkių ar mulkinančiųjų, abejingų ar turinčių tvirtą pilietinę poziciją, parodys referendumo rezultatai.

V. PLUŠČIAUSKIENĖ

Tai įdomu

Referendume dėl buvusios SSRS kariuomenės išvedimo 1992 m. birželio 14 d. dalyvavo 24.096 Kelmės rajono gyventojai, o turinčių teisę balsuoti buvo 30.947. Pritarė kariuomenės išvedimui 70,31%. Labiausiai norėjo, kad armija būtų išvesta Pagryžuvio, Kražių, Verpenės ir kaimyninių apylinkių žmonės. Neigiami referendumo rezultatai buvo Junilų ir Dubėnų rinkimines apylinkes. Kelmės miesto rinkiminių apylinkių rezultatas šiek tiek žemesnis iš rajono vidurkį (70,3%, 69,9% ir 65,4%).

APSIMĖLAVO?

Prasidėjus agitacijai dėl referendumo, pirmieji per vietos radiją kalbėjo Seimo nariai: A. Račas - už referendumo teiginius, Z. Adomaitis - prieš. Pastarasis, kalbėdamas apie tai, kodėl negalima Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos vyrams patikėti kovos su nusikaltėliais, teigė, jog visų padarytų ginkluotų nusikaltimų 50% padarė ginkluoti SKAT-o vyrai. Seimo narys A. Račas tuoj pat tai paneigė. Ar toks demagogiškas melas nežeidžia tų, kurie atėjo į SKAT Lietuvai sunkiu metu, pasiryžę savo gyvybę kaina apginti laisvę? Todėl oficialiai buvo paklaustas Kelmės rajono prokuroras. Jis raštu informavo, kad rajone neužregistruotas nė vienas ginkluotas nusikaltimas, kurį būtų įvykdę savanoriškos krašto apsaugos tarnybos kariai.

Vilnius, rugpjūčio 8 d. (ELTA). Išgaunamosios ir perdirbamosios priemonės įmonės per mėnesį pateikė vartotojams 5,5 proc. produkcijos mažiau birželio mėn., - pranešė Etai Statistikos departamentas.

Be naftos perdirbimo pramonės, šie skaičiai beveik dvigubai didesni: liepą vartotojai gavo produkcijos net 10 proc. mažiau.

Gyviųjų ir paukščių (gyvojo svorio) supirkta 18 proc., pieno - 5 proc. mažiau, taip pat sumažėjo krovininių pervežimas geležinkelio ir jūrų transportu.

Per šiuo metų pusmetį palyginti su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu pramonės produkcijos parduota 34 proc. gyvulių ir paukščių (gyvojo svorio) supirkta 26 proc., pieno - 21 proc. mažiau.

Šiomet kas mėnesį mažėjo ir infliacija, tačiau birželio ir liepos

mėnesiais buvo tokia pati - 2,1 proc. Infliacija sausio mėn. buvo 4,8 proc., vasario mėn. - 2,9, kovo mėn. - 3,3, balandžio mėn. - 1,6, gegužės mėn. - 6,2 procento. Per septynis šiuo metų mėnesius infliacija siekė 25,5 proc., o 1993 m. liepos mėn. - 1994 m. liepos mėn. - 60,6 proc.

Liepą pagal palyginamąsias kainas toliau mažėjo ir mažmeninė prekių apyvarta. Jei birželio mėn. palyginti su gegužės mėnesiu šis sumažėjimas buvo 3,9 proc., tai liepą palyginti su birželio jis nukrito iki 6,3 proc.

Vilnius, rugpjūčio 8 d. (ELTA). Vartojimo prekių paslaugų kainų indeksas, Statistikos departamento duomenimis, liepos mėnesį buvo toks pat kaip birželį - 2,1 proc. Liepą daugiausia pabrango išlaidos būstui, kurui ir energetikai - 13,5 proc. Palyginti su praėjusių metų liepa šios išlaidos padidėjo net 136,2 procento.

Liepos mėn. taip pat 4 proc. pabrango alkoholinių gėrimų ir tabako gaminiai, 2,8 proc. sveikatos priežiūros ir medicinos paslaugos. Beje, per 12 mėnesių (1993 m. liepa - 1994 m. liepa) šių paslaugų kainų indeksas išaugo bet 185,9 proc. ir iš vartojimo prekių bei paslaugų kainų indeksų yra pats didžiausias.

Maisto produktai liepos mėn. palyginti su birželio mėn. pabrango tik 0,1 proc., drabužiai ir avalynė - 1 proc., namų ūkio reikmenys - 1,6 proc., transporto ir ryšių paslaugos - 1,7 proc.

Išskodami darbo per pirmąjį šių metų pusmetį teritorinės darbo biržos kreipėsi 59044 nedirbantys piliečiai.

Vidutinė bedarbių trukmė Lietuvoje per šiuo metų pusmetį pabaigoje buvo 5,2 mėnesio, o per metus ji patalėjo 1,2 mėnesio.

Darbo rinką labiausiai papildė atleisti darbininkai, dirbę pramonėje, žemės ūkyje, statyboje, prekyboje ir visuomeniniame maitinime bei ne kvalifikuotas jaunimas. Kaip ir anksčiau, per pirmąjį šių metų pusmetį daugėjo nedirbančių ir bedarbių moterų, o miestuose bedarbių moterų užregistruota beveik dvigubai daugiau negu vyrų. Pirmąjį pusmetį mažėjo turinčių profesiją ir aukštąjį išsilavinimą bedarbių ir nedirbančių žmonių, bet pastebimai išaugo neturinčių profesinio pasirngimo lyginamasis svoris.

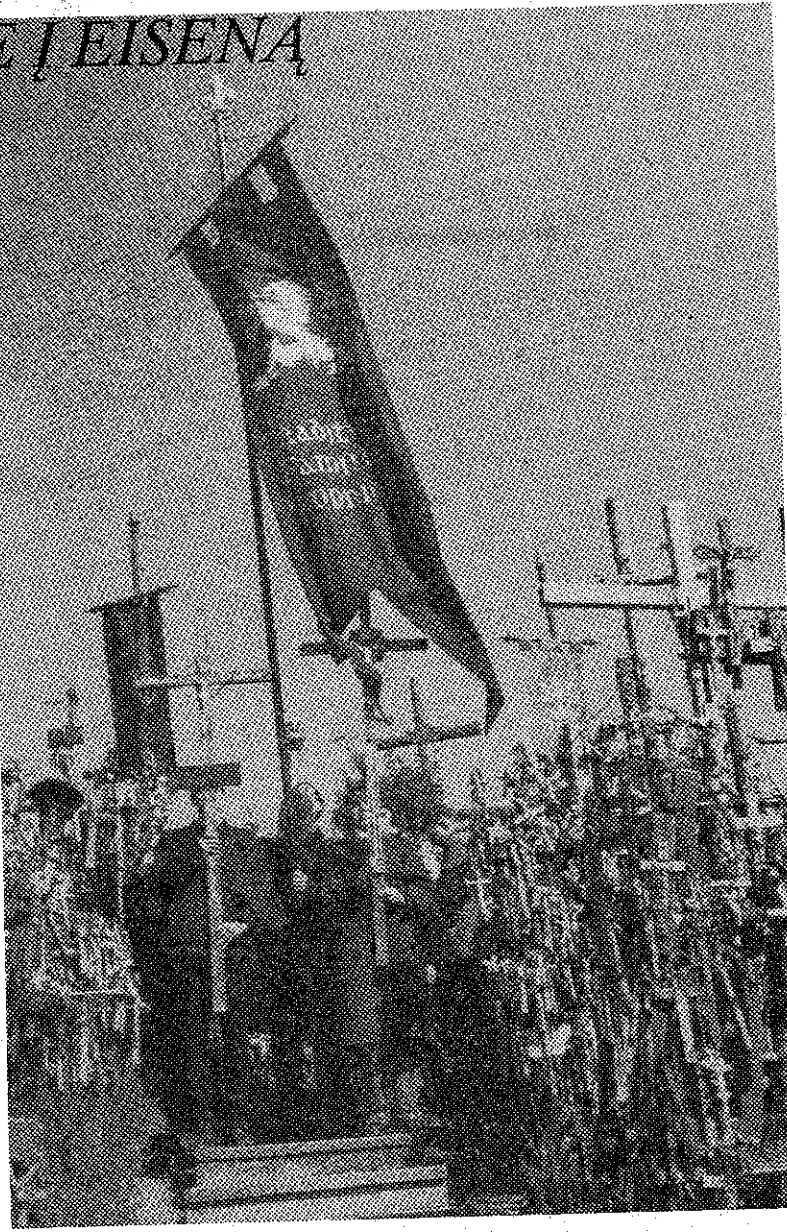
KVIEČIAME Į EISENĄ

Tarptautinė katalikiška organizacijos "Tradicija, Šeima, Nuosavybė" delegacija vėl atvyksta į mūsų rajoną. Ji aplankys beveik visas rajono bažnyčias, dalyvaus rugsėjo 1-osios šventėje, o rugsėjo 4-ąją eis pėsčiomis iš Tytuvėnų į Šiluvą. Tikėkimės, kad "maras" nesutrukdys.

1990 m., Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, pirmieji pagalbos ranką ištiesė Katalikiška kovos už tradicijas, šeimą ir nuosavybę organizacija. Tai buvo Lietuvos moralinio ir ekonominio spaudimo metai. Ši organizacija, sutrumpintai vadinama TEP, surengė pačią didžiausią akciją žmonijos istorijoje už Lietuvą. Per 130 dienų surinko po reikalavimu pripažinti Lietuvos nepriklausomybę 5,3 milijonus parašų 26 valstybėse. Peticija buvo įteikta TSRS prezidentui M. Gorbačioviui 1990.02.11.

TFP narių yra 25 šalyse. Organizacija stengiasi įgyvendinti Katalikų Bažnyčios principus. Tarp organizacijos narių daugiausia jaunimo iš įvairių socialinių klasių ir įvairiausių profesijų. Pasižymi pamaldumu. Sventčiausiajai Mergelei, tiki Marijos žodžių, pasakytų 1917 m. Fatimoje pasirodymo metu išsipildymu, kur buvo pasakyta apie artėjantį blogį ir pergalę prieš jį: "Galop mano Nekaltoji širdis triumfuos".

Kviečiame galinčius tą dieną dalyvauti eisenoje su svečiais į Šiluvą atvykti į Tytuvėnų bažnyčią rugsėjo 4 d. 9 val. Kviečiame ir tuos,

kurie dalyvavo organizuojant 1981 m. "Kiaulių marą". Tegu tai bus kam pagerbimas, o kam galbūt -

atgalios žygis. Nuotraukoje: TFP delegacija Kryžių kalne

1994.07.08. Kelmiečiai katedros aikštėje, pasiruošę žygiuoti prie KGB, kur vyks politinių kaltinių ir tremtinių mitingas. Parašų už Lietuvą rinkimo akcija Madride 1990 m.

O štai kaip į Šiluvą ekiavome prieš dešimtmetį. Perspausdiname "Komunistinio žodžio" informaciją. Rajono vykdomajame komitete

LIGAI LIKVIDUOTI

Ryšium su tuo, kad Tytuvėnų tarybinio ūkio ir "Gegužės pirmosios" kolūkio Sardininkų fermose nustatytas kiaulių maras, rajono vykdomasis komitetas priėmė atitinkamą sprendimą, patvirtino priemonių planą ligai likviduoti. Grėsmės zona kiaulių maro atžvilgiu yra šie ūkliai: "Gryžuvas", Liolių, "Naujosios sodybos" kolūkliai, Gailių tarybinis ūkis ir Pagryžuvio tarpūkinė gyvulininkystės įmonė. Rajono veterinarijos stotis

įpareigota atlikti visą veterinarinių profilaktinių priemonių kompleksą kiaulių marui likviduoti. "Gegužės pirmosios" kolūkio pirmininkas J. Kantminas ir Tytuvėnų tarybinio ūkio direktorius I. Kazlauskas įpareigoti uždrausti karantino teritorijoje bet kokį transporto ir žmonių judėjimą, nesusilijusį su darbaus fermose, ant kelių vedančių į fermas pastatyti dezobarjerus, įvesti budėjimą. Siekiant greičiau likviduoti susirgimą, vidaus reikalų skyrius

įpareigotas paskirti budėjimus ištiesią parą milicijos darbuotojams ir draugovinėms prie dezobarjerų. Komunalinių įmonių kombinatas įpareigotas Kelmės turguje uždrausti prekybą gyvuliais. Komunistinis žodis 1981 m. rugpjūčio 20 d. ketvirtadienis Nr. 98(4348)

P.S. Kituose numeruose buvo informuojami skaitytojai, kad nutraukiamas ir autobusų eismas...

* * * * *
 * Rugpjūčio 21-ąją - šv. Roko *
 * atlaidai Kražiuose, Kražių diena *
 * Neužmiršk pabuvoti juose * juk *
 * tokia nuo amžių tos dienos *
 * tradicija *
 * * * * *

KRAŽIŲ GIMNAZIJA - ŽEMAITIJOS ŠVIETIMO ŽIDINYS

Kražių vardas vokiečių kronikose minimas nuo 13 a. vidurio. Kryžiuočių kelių aprašymuose paminėta Kražių pilis. 1547 m. Kražiai atiteko Žemaičių seniūnams Kesgailoms. Praėjus dešimtmečiui jie tapo pavieto centru ir Žemaičių bajorų seimelių vieta. Čia 1570 m. įsteigiama dvasinė seminarija, kurioje mokėsi garsus istorikas M. Vijūkas-Kojelavičius, mokė poetas M. Šarbievijus. 1607 m. Žemaičių vyskupas M. Giedraitis pakvietė jėzuitus, kuriems tuometinis Kražių savininkas Mykolas Kristupas Radvila dovanavo pilį ir žemės sklypą mieste.

1614 m. jėzuitai įsteigė aukštesniąją mokyklą - Kolegiją, kuriai Žemaičių seniūnas Katkevičius pastatė rūmus. Kražių jėzuitų kolegija veikė iki 1773 metų, kada buvo uždarytas jėzuitų ordinas. Kolegiją perėmė Edukacinė komisija, pavertusi ją apygardine mokykla. Tuo metu tai buvo viena svarbiausių mokyklų Lietuvoje, turėjusi gana didelį mokinių skaičių. Čia mokėsi apie 500 mokinių.

1814 m. mokyklą savo žinion paėmė Vilniaus universitetas. Ji tapo šešių klasių gimnazija. Iš kitų to meto mokyklų ji išsiskyrė aukštu mokslu lygiu, mokyimo priemonių gausa, gerai pasirėngusiais mokytojais. Gimnazijoje mokėsi daug žymių lietuvių kultūros veikėjų - S. Stanevičius, D. Doška, L. Jucevičius, A. Fromas-Gužutis ir kt. Kražiuose kurį laiką gyveno S. Daukantas, o gimnazijos kapelionu buvo vėliau tapęs vyskupu Motiejus Valančius.

1842 m. carinė valdžia gimnaziją su visu turtu perkėlė į Kauną. Taip šis garsus Žemaitijos švietimo židinys buvo užgesintas. Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, kražiečiai ryžosi atgaivinti ir gimnaziją. Kunigo J. Talmanto iniciatyva susikūrė komitetas, į kurį įėjo Kražių klebonas kun. Vl. Tomaševičius, dvarininkas E. Pšeciševskis, M. Stabinskis, K. Šapalas, J. Rudaitis. Jis pradėjo rūpintis Kražiuose atidaryti aukštesniąją mokyklą. Švietimo ministerija leido atidaryti progimnaziją. 1919 m. lapkričio 26 d. progimnazija buvo iškilmingai atidaryta. Pirmuoju direktoriumi paskirtas kun. dr. Jurgis Gaidikas. Progimnazijai remti įsteigė draugiją, kurios pirmininku tapo Kazys Šapalas.

Vidurinė mokyklą čia buvo labai reikalinga. Mat, Kražių apylinkė gerokai apilenkėjusi. Vietiniai smulkūs bajorai ir lenkuojantys dvarininkai buvusiuose jėzuitų namuose rengėsi įkurti lenkų gimnaziją. Vietos lietuviai suskubo užbėgti jiems už akių ir pirma atidaryti lietuvišką vidurinę mokyklą. Tai jiems padaryti pavyko.

Progimnazija įsikūrė mediniuose namuose, kuriuose prieš Pirmąjį pasaulinį karą veikė dviklasė mokykla. Šalia jos stovėjo dideli mūriniai buvusios jėzuitų kolegijos rūmai. Steigėjai norėjo šiuos rūmus gauti progimnazijai, bet jų savininkas dvarininkas E. Pšeciševskis, kuris buvo mokyklos rėmimo draugijos valdybos narys, išskėlė sąlygą, kad visose klasėse būtų įvestas privalomas lenkų kalbos dėstymas. Valdybos nariams šios sąlygos nepriėmus, E. Pšeciševskis progimnazijai rūmų nedavė.

Progimnazija auge, gausėjo mokinių. Jei 1919/20 m. m. buvo 101, tai 1921/22 m. m. jau 237 mokiniai. Išlaikyti mokyklą buvo nelengva. Švietimo ministerija skyrė lėšų tik mokytojų algoms mokėti. Ūkio reikalams lėšas turėjo parūpinti Progimnazijos rėmimo draugija. 1923 m. ji kreipėsi į "Žiburio" draugijos Centro Valdybą, prašydama priimti savo globon Kražių gimnaziją.

"Žiburio" Centro Valdyba pasiūlymą priėmė ir 1923 m. birželio 2 d. perėmė mokyklą savo žinion. Iki tol "Žiburio" draugija steigė mokyklas tik suvalkų krašte. Žemaitijoje mokyklomis rūpinosi "Saulės" draugija. Kodėl kražiečiai kreipėsi ne į "Saulę", o į "Žiburio" draugiją, nėra aišku. Gal būtų dėl to, kad "Žiburio" draugija rodė didesnę judrumą ir operatyvumą, rūpindamasi savo mokyklų išlaikymu, negu "Saulės" draugija.

Iš tiesų, mokyklos padėtis, perėmus "Žiburio" draugijai, pagerėjo. Buvo išrūpintas leidimas progimnazijai augti iki pilnos gimnazijos, ir įgytos valstybinės mokyklos teisės. 1925/26 mokslo metais suformuota aštuntoji klasė ir išleista pirmoji abiturientų laida. Tais metais gimnazijoje dirbo 12 mokytojų ir buvo 250 mokinių.

Išaugus mokyklai, reikėjo pasirūpinti didesnėmis patalpomis. Šio darbo ir ėmėsi gimnazijos direktorius J. Gaidikas. Jį parėmė Kražių miestelio ir apylinkės gyventojai. Buvo nutarta prie Medžiokalnio pastatyti dviejų aukštų mūrinius rūmus. Prie statybos pinigais ir talkomis daug prisidėjo kražiečiai. Gausiai šelpė Amerikoje gyvenantys lietuviai. Kun. A. Skiuderys, vykdydamas dvarininko Stanevičiaus testamentą, gimnazijos reikalams atidavė "Duobikės" paivarką su 80 ha žemės plotu, mišku ir trobesiais. Žemės ūkio ministerija lengvatinėm sąlygom leidė nusipirkti miško medžiagos. Iki 1927 m. vasaros buvo išlieti pamatai ir pastatytas pirmasis aukštas. Tačiau toliau statybos sustojo.

Mat, Telšių vyskupas J. Staugaitis 1927 m. vasarą kun. dr. J. Gaidiką pasikvietė dirbti į kuriją. Naujuoju direktoriumi buvo paskirtas Jonas Eidėnas. Jis norėjo tęsti rūmų statybą, bet trūko lėšų. M. Sleževičiaus vadovaujama liaudininkų ir socialdemokratų vyriausybė buvo žadėjusi rūmų užbaigimui skirti 100 tūkst. litų pašalpos. 1926 m. gruodžio 17 d. tautininkai įvykdė valstybinį perversmą ir nušalino M. Sleževičiaus vyriausybę. Pašalpa nebuvo gauta. Direktorius J. Eidėnas ėmėsi žygių pažadėtą vyriausybės pašalpa išgauti iš tautininkų. Sekėsi sunkiai. Po ilgų debatų pavyko iš Finansų ministerijos išsiderėti tik 15 tūkstančių litų paskola. Bet ir tie pinigai greit išsirpo, apmokant seniau padarytos statybos išlaidas ir apdirbant iš miško parsigabentą statybinių medžiagą.

Gimnazijos mokytojai buvo nepatenkinti direktoriaus J. Eidėno statybos darbų ir ūkininkų reikalų tvarkymu. Jie įteikė "Žiburio" Centro Valdybai kolektyvinį raštą, kuriame prašė pakeisti direktorių. J. Eidėno pasišalinimą dėl minėto skundo "Žiburio" draugijos Centro Valdyba pripažino nepakankamu ir nutarė jį atleisti iš pareigų.

Tačiau surasti energingą direktorių, kuris būtų sugebėjęs užbaigti gimnazijos rūmų statybą "Žiburio" Centro Valdybai nepavyko. Laikiniai eiti direktoriaus pareigas buvo paskirtas kun. Leonardas Avižienis, studijavęs Petrapiilio Dvasinėje Akademijoje ir Kauno universiteto Teologijos-Filosofijos fakultete. Bet jis rūmų statybos toliau pastūmėti nepajėgė. Juolab, kad visai pasikeitė ir gimnazijos padėtis.

Vyriausybė ne tik neskyrė lėšų rūmų statybai užbaigti, bet dar sumažino pašalpa mokytojų atlyginimams mokėti. "Žiburio" draugija be valstybės paramos buvo nepajėgi pradėti statybą užbaigti. Todėl buvo pasiūlyta Kražių vaisčiaus valdybai, kad ji paimtų namus

Grupė
Kelmės
raiono
žemės
ūkio
praktikantų
su Vokietijos
ambasados
darbuotojais
prieš
išvykstant
į praktiką.
Iš viso jau
praktikoje
pabuvojo
428
praktikantai
iš įvairių
Lietuvos
rajonų.
Daugiausiai
iš Kelmės,
Telšių,
Šilalės.

pradžios mokyklai ir juos užbaigtu, bet to pasiūlymo ji atsisakė. Taip, sudėjus į statybą 80 tūkst. litų, gimnazijos rūmai nebuvo baigti statyti.

Tuo tarpu "Žiburio" draugijai Kražiuose gimnaziją išlaikyti buvo sunku. Ji turėjo gerą vardą suvalkų krašte. Tačiau Žemaitijoje ji buvo nepopuliari. Kražiai buvo toliau nuo "Žiburio" Centro, sunkiau pasiekiami ir gimnazijos tvarkymui reikėjai nėjo taip sklindžiai, kaip kitose "Žiburio" gimnazijose. Tuo metu vyriausybėje vis labiau ėmė įsigalėti pažiūra, kad vidurinių mokyklų skaičių reikia ne didinti, o mažinti. Švietimo ministerija, nustatydama gimnazijų tinklą Lietuvoje, Kražių gimnazijos į tą tinklą neįtraukė. Ėmė mažinti jai skiriamą pašalpą, numatydama toliau ją visai uždaryti. Kartais neteikė pašalpos pirmosioms dviem klasėms, o kitą - vyresnėms. "Žiburio" Centro valdybai teko vesti sunkias derybas su Švietimo ministerija, kad šiaip taip būtų galima palaikyti gimnazijos gyvavimą.

Gimnazija vargo senose anktose ir šaltose patalpose. Dėl lėšų įtakos negalėjo geriau apsirūpinti

inventoriūm, mokslo priemonėmis ir įsirengti kabinetus. 1930 m. lankęs gimnaziją "Žiburio" Centro Valdybos pirmininkas kun. P. Dambrauskas gimnazijos padėtį taip apibūdino:

be mokesčio, kas faktiškai ir daroma, g) naujai gimnazijai statomų namų viename gale išvertos pirmoji aukšto sienos (...) ligi šiol statybai išleista 73439,75 litai, norint statybą tuo pačiu

nuo visuomenės rimtos moralinės ir materialinės paramos.

Kelmės Švietimo draugija kreipėsi į "Žiburio" Centro Valdybą, prašydama Kražių gimnaziją perkelti į Kelmę, sujungiant ją su Kelmės progimnazija². "Žiburio" Centro Valdyba buvo pradėjusi tuo reikalu vesti derybas su Kelmės švietimo draugija, bet Kražių gyventojams tam energingai pasipriešinus, derybos buvo nutrauktos.

Gimnazijos Kražiuose laikymas "Žiburio" Centro valdybai teikė daugiau rūpesčių, negu kitos jos išlaikomos mokyklos. Reikėjo gražinti Finansų ministerijai 15 tūkst. litų paskolą ir kitas ryšium su gimnazijos rūmų statyba paskolas. Gimnazijai pavesti "Duobikės" palivarko reikalai taip pat buvo supainioti, kad teikė daugiau rūpesčių negu pašalpa.

Švietimo ministerija pašalpa tai skirdavo, tai nutraukdavo. Draugijos Centro Valdybos atstovams teko nuolatos lankytis ne tik Švietimo ministerijoje, bet ir pas Ministrą Pirmininką bei Respublikos Prezidentą, kad būtų gauta pašalpa mokykloje algoms mokėti. Taip tęsėsi iki 1935 metų. Tais metais Švietimo ministerija galutinai atsisakė teikti pašalpą, o pasibaigus mokslo metams, gimnaziją su visomis aštuoniomis klasėmis visai uždarė.

Kražių gimnazija buvo klasikinio tipo su privalomu lotynų kalbos dėstymu. Laikytasi švietimo

medeliais yra apsodinę nemažą miško plotą, vieškelį į Linkaičių pusę. Yra surengę ekskursijas į Šiaulius, Kretingą, Veliuoną, Medvėgalį ir daugelį kitų Lietuvos vietų. Mokytojai nevengė bendrauti su moksleiviais. Drauge dalyvaudavo ekskursijos, pasilinksminimuose ir išvykose į gamtą. Mokytojų ir mokinių santykiai buvo geri.

Nors gimnazija su dideliu vargu egzistavo, neturėjo gerai įrengtų kabinetų, trūko mokslo priemonių, mokytojai dažnai turėjo tenkintis nepilnu atlyginimu, bet didelio kadru tekamumo nebuvo. Mokytojai dėl prastesnių darbo sąlygų nebėgo, ir mokymo-auklėjimo darbas vyko normaliai kaip ir kitose gimnazijose. Beveik visi mokytojai turėjo aukštąjį arba specialųjį pasirušimą. Pedagoginio personalo kvalifikacijos požūriū gal būt gimnazija buvo geresnėje padėtyje, negu daugelis kitų Lietuvos gimnazijų.

Kražių miestui ir apylinkių gyventojai labai brangino gimnaziją, ją savo pastangomis įkūrė ir kiek pajėgė, rėmė. Įvairiais raštais, prašymais jie kreipėsi į valdžios įstaigas ir "Žiburio" Centro Valdybą, rūpindamiesi, kad gimnazija būtų laikoma ir remiama. Gimnazijos Tėvų komitetas, sužinojęs, kad Švietimo ministerija linkusi išplėti tik keturias gimnazijos klases, 1927 m. kov 25 d. rašte "Žiburio" Centro Valdybai rašė: "Kražių gimnazija egzistuoja jau 9 metai ir mūsų apylinkės gyventojams daug pasitaravo ir be galo daug atnešė naudos. Kražiai senais laikais buvo Žemaitijos mokslo židiny su garbingomis tradicijomis. Vėlesniais gi laikais dėl istoriškai susidėjusių aplinkybių neteko garsios mokslo mokyklų. Jai žlugus, žlugo ir šiame Žemaitijos kampe apšvietimas. Todėl šiais laikais, tai vienas iš tamsiausių Žemaitijos kampelių, labai apšvietimo reikalaujamas. Be to, Kražiai istoriškai vieta, su kuria surišti skaudūs ir garbingi įvykiai"³.

Mokinių tėvai, Kražių apylinkės gyventojai ir "Žiburio" Centro Valdyba nuolatos šiuos argumentus priminė Švietimo ministerijai, įrodinėdami gimnazijos reikalingumą. Tačiau į tai nebuvo atsižvelgta ir gimnazija uždaryta. Šį valdžios žingsnį vietos gyventojai visai teisėtai įvertino kaip didelę skriaudą, padarytą ne tik jiems, bet ir visai tautai.

Valdas PRUNSKUS
Mokslinio Švietimo Reformos centro vyr. mokslinis bendradarbis, filosofijos mokslų kandidatas

KRAŽIŲ GIMNAZIJA - ŽEMAITIJOS ŠVIETIMO ŽIDINYS

"Nuvykęs Kražiuosna ir susipažinęs su gimnazija radau: a) gimnazijos butas yra labai menkas, nors ne per mažas, bet reikalingas didelio remonto, b) mokslo priemonių yra labai mažai ir tos pačios gerokai apnešiotos, c) inventoriūs taip pat labai menkas, d) mokinių nė vienoje klasėje nėra minimumo (...). Visose aštuoniuose klasėse tėra 153 mokiniai, iš kurių 28 žydai, e) valdžia duoda pašalpą šešioms vyresnėms klasėms, f) i kl. yra 23 mokiniai, o antroje 22, bet toks skaičius tose klasėse susidarė tik dėl to, kad buvo paskelbta, jog jose bus mokoma visai

planu tęsti ir baigti, reikėtų ne mažiau trijų šimtų tūkstančių litų.

"Žiburio" Centro Valdyba pasiūlė Telšių vyskupijos Kurijai paimti Kražių gimnaziją savo globon. Vyskupas J. Staugaitis pasiūlymą priėmė palankiai, bet duoti galutinį atsakymą delsė. Kražių gimnazijai išlaikyti kasmet reikėjo bent 15 tūkst. litų. Kurijai tokių lėšų negalėjo skirti (vyskupija tik 1926 m. įsteigta ir pati turėjo daug kurimosi išlaidų). Atsisakius kurijai dėl lėšų stokos perimti gimnaziją savo žinion, "Žiburio" draugija pareiškė, kad jos išlaikymas Kražiuose priklausys

ministerijos nustatytų pamokų skaičiaus ir mokymo tvarkos. Nuo pat gimnazijos įsikūrimo didelis dėmesys buvo kreipiamas ne tik mokymui, bet ir auklėjimui. Nuo 1929/21 mokslo metų šeštadieniais buvo įvestos auklėjimo pamokos, kurių metu klasių auklėtojai pravedavo su mokiniais pašnekėsio gero eigosio, charakterio ugdymo, dorovės ir kitais auklėjimo klausimais. Žiemos metu šventadieniais rengiamos paskaitos ir muzikos koncertai. Pavasarį buvo rengiamos ekskursijos į istorines vietas, išvykos į gamtą, medelių sodinimo, sporto šventės. Moksleiviai

Referendumas: kas laimėjo ir kas pralaimėjo

Svarbiausias 1994 metų vasaros įvykis Lietuvos gyvenime, be abejo, rugpjūčio 27 diena. Referendumas. Jokiu būdu negalima teigti, kad jis Lietuvai nieko nedavė. Atmetus visas politines mandrybes iš kalbėtojų Seime neeilinėje sesijoje, aptariant Referendumo rezultatus, galime teigti, jog visi kalbėjusieji akcentavo, kad Referendumo nuostatose iškeltos pačios aktualiausios šiuo metu Lietuvai problemos. Nepaisant to, kad pagal Lietuvos respublikos Referendumo įstatymą rugpjūčio 27 dienos Referendumą laikomas neįvykusiu, nes atėjo balsuoti mažiau kaip pusė turinčių rinkimų teisę Lietuvos piliečių, trečdalis Lietuvos piliečių pasisakė už Referendumo nuostatas, o nuo atėjusiųjų balsuoti už referendumo nuostatas pasisakė net 96 proc. Tad džiugaujant LDDP liko 4 proc. Dabartinė Lietuvos Vyriausybė negali nekreipti į tai dėmesio. Tuo labiau, kad valdančios partijos ir dabartinė Lietuvos vadovybė labai gerai žinomos jų pastangos ir darbai, siekiant, kad referendume dalyvautų kiek galint mažiau žmonių. Referendumo organizavimas vyko pažeidžiant įstatymus (nelaiku sudaryti sąrašai, komisijos) dalis piliečių iš vis neteko galimybės atlikti savo pilietinę pareigą (besigydanys ligoninėse, kariai, studentai). Agitacinėje kampanijoje prieš pasisakė ir Lietuvos prezidentas. Jo pozicija - raginimas nedalyvauti referendume, raginimas būti pasyvu, diskredituoja patį prezidentą, kurio pareiga kaip tik būtų skatinti Lietuvos piliečius būti aktyviais, aiškiai išsakyti vieną ar kitą nuomonę. Ir turbūt ne vienas iš tų, kurie dar tikėjosi, kad A. Brazauskas gali tapti tautos, o ne vienos partijos prezidentu, dar kartą nusivylė. Neabejoju, kad Referendumo rezultatų lentelės atidžiai studijuoja visos politinės jėgos Lietuvoje, o taip pat ir Lietuvos vadovybė. Jau dabar būtų galima įžvelgti kai kurias Lietuvos Vyriausybės žingsnius, siekiant spręsti Referendumo nuostatose iškeltas problemas. O įstatymul dėl Indėlių indeksavimo projektui buvo pritarta baigiantis 1994 m. pavasario sesijai. Jokiu būdu niekas negali teigti, kad LDDP laimėjo, o konservatoriai ir kitos Referendumą rėmusios partijos pralaimėjo. Referendumo iniciatoriai nesiekė kokios tai politinės pergalės, valdžios pakeitimo. Referendumo tikslai buvo priversti Lietuvos vadovybę spręsti Referendumo nuostatose keliamas problemas, priversti tęsėti tai, kas buvo žadama daryti dar prieš Seimo rinkimus, ką žadėjo daryti ir pats prezidentas. Visos pateiktos Referendumui nuostatos viena su kita glaudžiai susietos. Sakykim, labiausiai, ypač gyvenusius žmones, jaudino Indėlių nuvertėjimas. Lietuvoje indėlių pagumbas buvo garantuojamas Lietuvos turtu. Ir kaip kompensuoti indėlius, jei tas turtas išgrobstomas arba pusvelčiui išdalijamas. Indėlių vertės atstatymas tiesiogiai susijęs su neteisėtu turto privatizavimu, teisės saugos sistema. Matyti, žinoti tai, kas vyksta Lietuvoje ir tylėti, nieko nedaryti, nebuvo galima. Istorijoje niekas negalės kaltinti Tėvynės sąjungos ir kitų referendumą palaikančių partijų, kad matė, žinojo blogybes, bet nieko nesakė ir nedarė. Kadangi Seime priimti įstatymų, kurių nuostatos buvo pateiktos Referendume, o tuo labiau, jei tokius įstatymus parengia opozicinės partijos, neišmanoma, buvo pasiūlyta priimti įstatymą Referendumu - balsuojant rinkimų teise Lietuvos piliečiams, kuri ir yra pati aukščiausia Lietuvos valdžia. Matyt, dar ne visi suvokiame, kad nuo mūsų visų priklauso valdžia, kad kartais vienas balsas gali nulemti vienokį ar kitokį klausimo sprendimą. Ir visų politinių partijų, judėjimų uždavinys - ugdyti aktyvius valstybės piliečius, suvokiančius savo galią ir atsakomybę už tai, kas vyksta Lietuvoje.

Vargu, ar šiandien galime pasakyti, kas praeitame Referendume laimėjo, o kas pralaimėjo. Ateitis į tai atsakys. Ar konservatorių klaida ar neklaida, kai, pamačius LDDP ir vyriausios rinkimų komisijos pastangas viską paversti farsu (absurdiškas klaidinantis biliutenis, balsavimo data, skandalingi rinkėjų sąrašai balsavimo komisijų sudarymas ir t.t.) nepasitraukta iš to aiškiai be galimybės laimėti žaidimo. Tai buvo galima padaryti atšaukiant iš apylinkių komisijų narius, atstovaujančius dešiniuosius partijoms. Ir į tą klausimą teisingą atsakymą pateiks istorija. O dabar buvo suteikta galimybė žmonėms patiemis priimti įstatymą ir priversti Vyriausybę jį vykdyti.

Iš Referendumo suvestinių galima padaryti išvadas: dešiniąsias jėgas Lietuvoje aktyviai teberemia trečdalis rinkimų teise turinčių piliečių (panašiai buvo ir per Seimo bei prezidento rinkimus), aktyvumo procentas buvo didesnis kaime negu mieste. Kelmės rajono rezultatai aukštesni nei respublikos vidurkis.

Išsivadavimo nuo to, ką užkrovė mums 50 komunizmo statybos, ateistinio auklėjimo ir baimės kulto metų, procesas nėra toks paprastas ir greitas.

Nors vykęs Referendumas nesukėlė teisinių pasėklių, bet praktinė nauda atpirks žmonių patirtus rūpesčius ir išlaidas. Seimo dauguma ir Vyriausybė negalės nespręsti pačių svarbiausių ekonomikos ir teisės saugos problemų.

Antanas RAČAS
Seimo narys

Į Šiluvą...

Dvi savaites Lietuvoje viešėjo tarptautinės katalikiškos tradicijų, šeimos nuosavybės gynimo organizacijos delegacija, sutrumpintai vadinama TFP, kuri 26 valstybėse turi apie 3 tūkst. tikrųjų narių, o rėmėjų skaičių sunku nusakyti, manoma, jog ne mažiau kaip 2 milijonus. Tai pirmoji tarptautinė organizacija, ištiesusi Lietuvai pagalbos ranką. Paskelbus Nepriklausomybę 1990.03.11 mes ieškojome paramos. Bet pasaulio galingieji dairėsi į Maskvą, nesukubėjo mus paremti nei žodžiu, nei veiksmais. Todėl žinia apie parašų rinkimą po peticija, reikalaujančia pripažinti Lietuvos teisę į Nepriklausomybę, Lietuvoje buvo sutikta su džiaugsmu. Parašus po peticija TFP organizacija rinko visuose žemynuose. Per 130 dienų buvo surinkta 5,3 mil. parašų. Tai didžiausia tokio pobūdžio akcija žmonijos istorijoje. Du žmonės, aštuoniolikos metų kinietis studentas Daryl Vang ir penkiasdešimt trijų metų JAV pilietis Frederis Porfilio, skubėdami iš vieno Amerikos miesto į kitą, pateko į autokatastrą ir žuvo. Pluoštas lapų su surinktais parašais už Lietuvą buvo sulietas jo krauju.

Kiekviena tauta turi teisę išlikti, turi teisę tvarkytis savarankiškai. Kiekvieną tautą iš kitų tarpo išskiria tradicijos plačiąja prasme: kalba, kultūra, papročiai. O šeima yra kiekvienos tautos gyvybės šaltinis, kiekvieno žmogaus laimės židinys. Šeimos irimas - tragedija, ypač ji baisi vaikams. O nuosavybė - tai kiekvienos šeimos materialinio egzistavimo pagrindas. Štai tos trys pagrindinės vertybės, kurias gina TFP organizacija, remdamasi katalikų bažnyčios mokymu. Kadangi komunizmas ir socializmas griauja šias vertybes. TFP organizacija pasisako prieš šias sistemas, bet į žmogų žiūri iš katalikų bažnyčios mokymo pozicijų: kiekvienas gali klysti ir prisikelti iš paklydimo, kiekvienas gali tikėtis Dievo malonės. TFP organizacijos nariai, praktikuojantys katalikai, pasižymi pamaldumu Dievo Motinai Marijai.

Dievo Motinos pasirodymo Fatimoje (Portugalija) metu pasakymuose mato istorijos nušakymą: blogio iš Rusijos pasklidimą ir blogio imperijos žlugimą. Didžiausias blogis žemėje - nuodėmė, nes ji gali pražudyti žmogų amžinybei. Fatimos Marija skatina žmones keltis iš nuodėmės

Lietuvoje tikslas ir buvo paskatinti Lietuvos žmones ieškoti dvasinių vertybių, sugrįžti prie Dievo, pasitikėti Dievo ir švenčiausios Marijos globa, pasakyti Lietuvos žmonėms, kad turime daug draugų tarp Vakarų valstybių katalikų. Delegacijoje buvo JAV, Čilės, Brazilijos, Portugalijos, Indijos, Prancūzijos, Anglijos atstovai, įvairių profesijų žmonės; du žurnalistai, du studentai, teisininkas, istorijos mokytojas, agronomas, inžinierius, kompiuterių specialistas. Delegacija lankėsi daugelyje Lietuvos miestų ir kaimų, dalyvavo susitikimuose kultūros namuose, bibliotekose, dalyvavo bažnyčiose pamaldose, lankėsi senelių namuose, ligoninėse, mokyklose. Visur lydėjo nuoširdi atmosfera, draugiškumas ir vieningumo jausmas. Kartu su svečiais keliavo ir Fatimos Dievo Motinos statulėlė, kurią svečiai rugsėjo 4 dieną nešė iš Tytuvėnų į Šiluvą. Savo viešnagę Lietuvoje svečiai pradėjo rugpjūčio 23 dieną, Juodojo kaspino renginiuose Kelmėje ir Šiauliuose, o baigė Šiluvoje, kur dalyvavo ypač daug žmonių, buvo prisiminti ankstesnių eisenų iš Tytuvėnų į

Nukelta | 2p.

Su vilties misija

ir melstis. TFP organizacijos simboliai - raudona spalva - Kristaus atpirkimo kraujo spalva - ir pasirošęs kovai liūtas. Kiekvienas žmogus turi būti gyvenime aktyvus, turi kovoti su blogiu. 50 metų komunizmo statybos ir ateistinio auklėjimo Lietuvoje nepraėjo be pėdsako žmonių sąmonėse ir protuose. Lengviau pasiekti politinę valstybės Nepriklausomybę, negu pakeisti mąstymą, gyvenimo būdą. Todėl TFP delegacijos lankymasis

Kalba Seimo narys K. Kryževičius

Su vilties misija

Šiluvą organizatoriai - Aldona Raižytė, Jadvyga Stanelytė, Vytautas Vaičiūnas, Mėčislavas Jurevičius ir kiti. Eisenoje dalyvavo ir keletas žmonių, kuriems organizuoto "kiaulių maro" metu pavyko pro saugumiečių, kareivių ir draugovinių apsupitį patekti į Šiluvą. Apie tai susirinkusiems papasakojo kaunietė Regina Šalnaitė. Į susirinkusiuosius kreipėsi ir Seimo nariai K. Kryževičius ir A. Vaišnora, dalyvavę pagerbime tų, kurie nebijojo nei persekiojimų, nei kalėjimų vardan tikėjimo, vardan Lietuvos žadinimo. Buvo prisimintas ir Popiežiaus lankymasis Lietuvoje, ir Padėkos diena Šiluvoje 1991 metų rugsėjo 8 dieną. Šventas Mišias už Lietuvos dvasinį atsinaujinimą aukojė Šiluvos ir Tytuvėnų parapijų klebonas L. Kalinauskas ir J. Indriūnas. Po šventų Mišių buvo perskaitytas Lietuvos pavidimo Dievo Motinos globai aktas, kuri 1991.09.08 pasirašė kardinolas V. Sladkevičius ir Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas V. Landsbergis.

TFP delegacijos vadovas amerikietis Paul Folley prašė padėkoti delegacijos vardu visiems Lietuvos

Svečius sveikina Tytuvėnų parapijos kleboans J. Indriūnas

Keilonėje į Šiluvą lydėjo Fatimo Dievo Motinos statulėlė

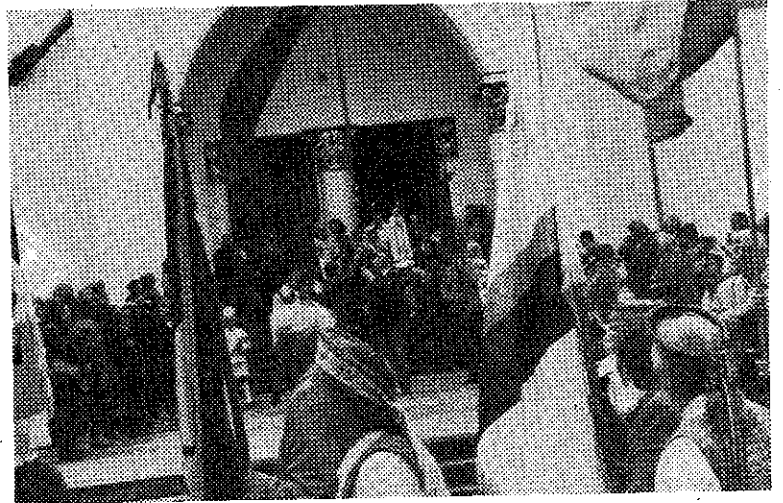

Eisena pajuda iš Tytuvėnų bažnyčios

žmonėms, kurie dalyvavo susitikimuose, su kuriais kartu meldėsi, ragino visus neprarasti vilties, tikėti ateitimi. Delegacija džiaugiasi, kad jų 1990 metų akcija neužmiršta nei Lietuvos žmonių, nei Seimo vado-

vybės. Ypač delegacijos narius jaudino Lietuvos tikinčiųjų meilė Dievo Motinai, gražios giesmės, o visur giedama "Marija, Marija..." svečiai beveik išmoko lietuviškai.

Antanas RAČAS

Prie Šiluvos koplyčios

Eisena atelna į Šiluvos koplyčią

MARIJA, GLOBOK LIETUVĄ!

Mieli Lietuvos žmonės! Mums didžiulė garbė lankytis Jūsų gražioje šalyje. Mums, iš įvairių valstybių tradicijų, šeimos ir nuosavybės gynimo organizacijų atstovams, ypač džiugu būti pas Jus kartu su Fatimos Dievo Motinos statula. Leiskite pasidalinti su Jumis dar keliomis mintimis.

Žinomoje maldoje "Sveika, karaliene, Gailėstingumo Motina", krepiamės mes į Švenčiausiąją Mariją kaip į Motiną. O žodis motina mummyse sukelia didžiausio švelnumo ir gerumo jausmus širdyse. Neperdėtas mūsų kreipimasis "Gailėstingumo Motina", nes Dievo Motina Marija ištiesia pagalbos ranką kiekvienam savo vaikui, kuris į ją kreipiasi, nepaisydama jo sunkių nuodėmių.

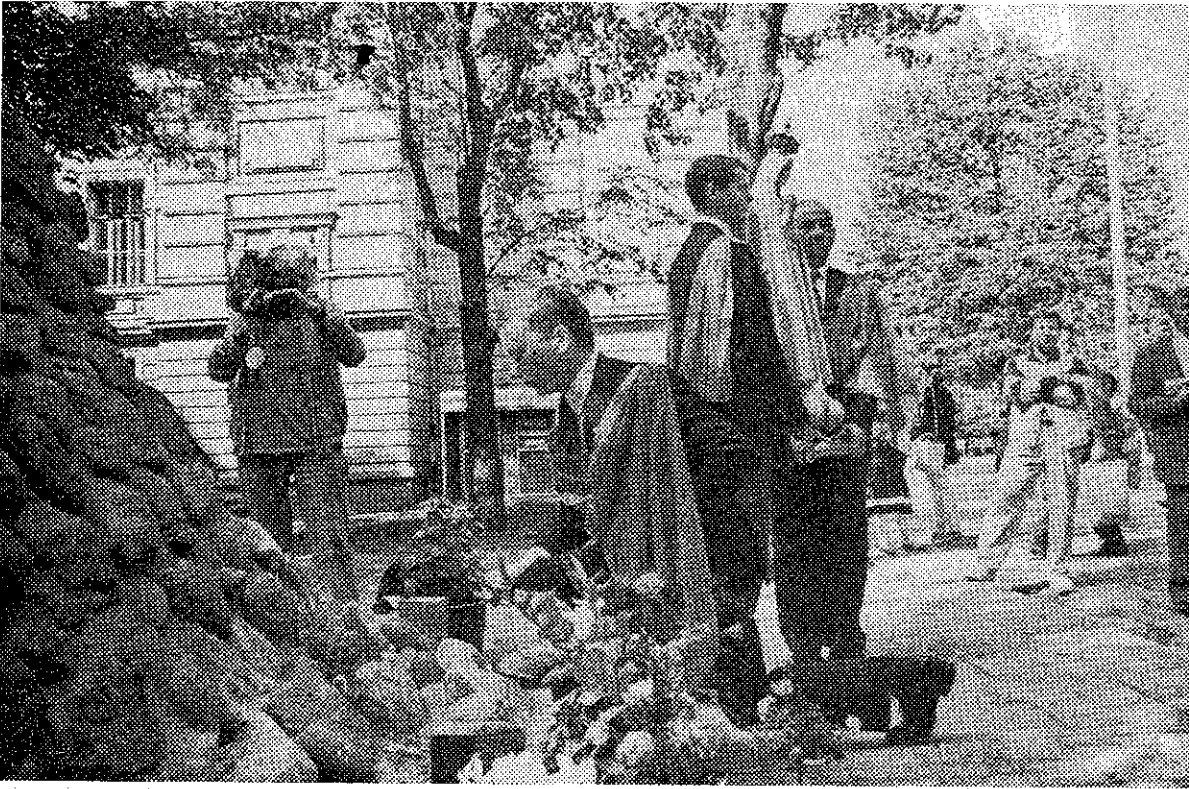
O nuodėmės, sunkios nuodėmės, kurias nesiliauja darę žmonės, veda pasaulį į prapultį. Jau dabar visame pasaulyje pastebimas dorovės smukimas, krizė religijos srity. Visos pasaulio religijos tą jaučia. Dorovinės, moralinės krizės sąlygoja daugybę blogybių. Kai kurios šalys kenčia dėl per didelio skurdo. Kitose šalyse atsiranda daug blogybių dėl per didelio turtingumo. Pavyzdžiui JAV, pati turtingiausia pasaulio valstybė, bet pats didžiausias ir savižudžių skaičius. Kuo tai paaiškinti. Ar turtas neleidžia

patenkinti žmonių norų? Į tą visą pasaulio dvasinį nuopolį galime žiūrėti kaip į nuodėmės vaisių, kaip nepaisymą to, dėl ko Marija Fatimoje perspėjo žmoniją. Žinia mums buvo perduota 1917 m. Fatimoje, Portugalijoje šešių pasirodymų metu. Ir tą žinią mums perdavė ta, kuri apie save pasakė: "Aš esu iš dangaus". Ji prašė mūsų keletu dalykų: atgailos už nuodėmes, kasdieninės maldos už nusidėjėlių atsivertimą, kasdien kalbėti rožančių. Daug kas, kas tada buvo pasakyta, išsipildė, kaip pavyzdžiui, antrasis pasaulinis karas, blogio išplitimas iš Rusijos, kad daug ir nekaltų žmonių turės žūti ir kentėti, jei žmonija dėl savo nuodėmių neatgailaus ir nepakeis blogo gyvenimo. Nepaisant šių perspėjimų visam pasauliui, ir šiandien ateizmas labai įsigalėjęs, amorališkumas auga, o žmogus nesistengia rimtai įsiklausyti į Dievo žodį. Logika diktuoja, jei nebus atsigręžimo į Dievą, į dorą gyvenimo būdą, Dievo bausmė išties žmonijai. Kad būtų toks posūkis į atsinaujinimą pasaulyje, kol kas nematyti. Apatiškai pasaulis sutiko Europos parlamento nutarimą įteisinti homoseksualistų vedybas. Dabar tai turėtų būti legalizuota ir Europos valstybių

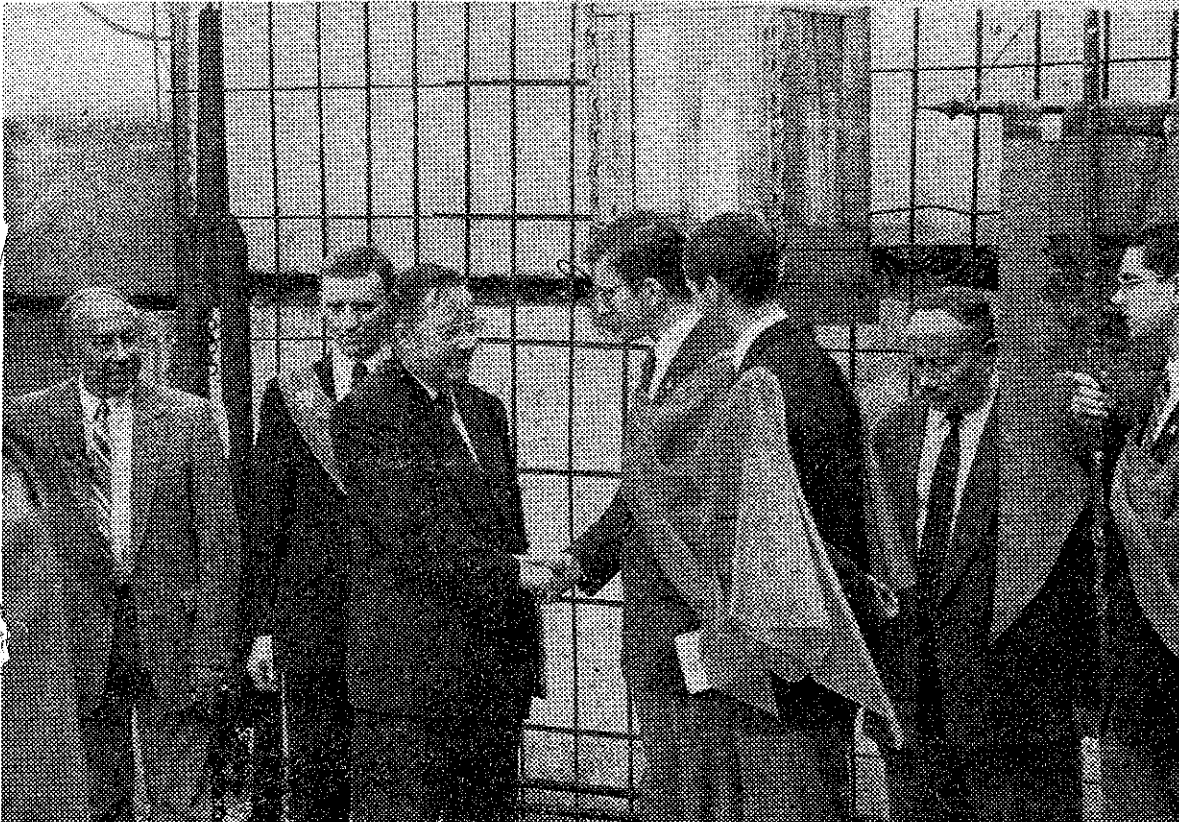
Nukelta | 3p.

MARIJA, GLOBOK LIETUVĄ!

Atkelta iš 3p.

Gėlėmis ir malda buvo pagerbti kankiniai prie KGB rūmų

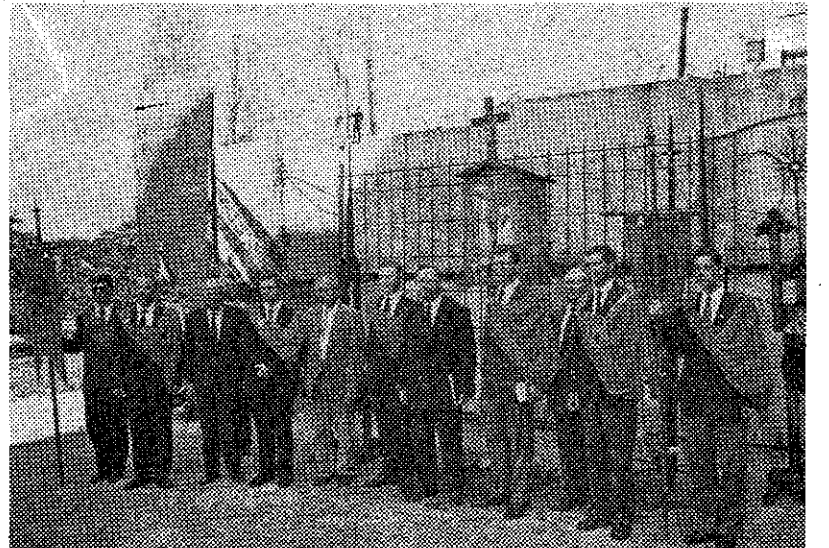
Prie paminklo 1991 m. sausio įvykiams su svečiais susitiko opozicijos lyderis prof. V. Landsbergis, Seimo nariai B. Gajauskas ir A. Račas

Svečial aplanko Intos muziejų Mosėdyje. Kelionėje juos lydė buvęs "Kražių aidų" redaktorius, dabar Skuodo dekanas kun. Stanislovas Anužis.

Fatimos statulėlė aplankė Kelmės centrinę Ilgoninę

Prie Seimo. Svečius pasitiko Seimo nariai J. Listavičius, B. Gajauskas, V. Landsbergis, A. Račas.

Užtvindytos Šiluvos gatvės

įstatymais. Ar tai nėra ženklas, kad Europa apatiškai grimsta į nuodėmę? Ar pasaulis pats nesišaukia Dievo bausmės?

Dievo Motina Marija yra Gailėstingumo Motina. Prašykim jos kiekvienam duoti laiko atgailai, kiekvienam duoti stiprybės gyventi laikantis dešimt Dievo įsakymų. Malda gali sustiprinti tikinčiuosius ir padėti klystantiesiems. Su pasitikėjimu kreipkitės į Gailėstingumo Motiną, prašykim užtarimo ir pasigailėjimo pakliuvusiems į nuodėmę.

Lietuva mums yra gražiausias pavyzdys. Penkiasdešimt komunizmo statybos ir ateistinio auklėjimo metų nesugriovė tikėjimo ir meilės Dievo Motinai. Jūs atstatėte valstybę, Jūs žavėjote pasaulį savo kova už tikėjimą, bažnyčios išsaugojimą. Dabar pergyvenate sunkų ekonominį

laikotarpį. Iš Vakarų pas Jus skverbiasi ne tik geri dalykai. Jūs išsaugojot Kryžių kalną, meilę Marijai, nepraraskit jų ir dabar savo širdyse. Ekonominius dalykus galima greitai pakeisti, nusiristi į blogio bedugnę irgi galima greitai, bet pasikelti iš nuopolio, nugalėti širdyje pyktį, pavydą, nėra taip lengva ir nėra toks greitas procesas. Mes tikime Lietuvos dvasiniu atsinaujinimu, tikime Jūsų ateitimi, tikime, Lietuva taps šviesuliu krikščioniškoje Europoje. Mes būsimė maldoje su prisikeliančiais Lietuvos žmonėmis. Mums Lietuva - Marijos žemė, Aušros vartų žemė. Marija, globok Lietuvą!

Paul FOLLEY
TFP delegacijos vadovas

A. Bitvinsko, J. Stabingio,
Č. Gudausko nuotr.

Šlovė nugalėtiesiems!

Pokario metais LTSR valdžia visai stengėsi sudaryti nepakančią nuomonę apie Lietuvos partizanus. 1944 m. rudenį NKVD komisaro Berijos pavadootojas generolas Kruglovas atvyko į Lietuvą ir Panevėžyje sušaukė slaptą pasitarimą NKVD kariuomenės vadams bei kitokiems viršininkams. Jis perdavė paties Stalino ir Berijos įsakymą sugriežtinti akciją prieš partizanus. Būtent: suaktyvinti saugumo agentų veiklą, sustiprinti partizanų, jų šeimų bei jų rėmėjų agentūrinę sekimą, infiltruoti NKVD žmones į partizanų gretas, suimtiesiems partizanams daryti nuosprendžius be jokio teismo, deportuoti jų šeimas bei rėmėjus, turta perduoti vietos partiniam arba sovietiniam aparatui, namus, ūkius, kaimus sudeginti, košti miškus ir gyvenvietes, diskredituoti (šmeižti, niekinti, juodinti) partizanus gyventojų aktyse. Pastarąją nuostatą LKP valdžia uoliai vykdė visokiomis priemonėmis. Partizanų juodinio politikos pėdsakai tebėra gana gyvi ir šių dienų visuomenės sąmonėje. Visur Antrojo pasaulinio karo epochos partizanai laikomi didvyriais: Norvegijoje, Jugoslavijoje, Čekoslovakijoje, buvusioje TSRS ir kitur. Tikrai Lietuvos partizanai - "banditai". Nors išleista nemažai knygų apie partizanus, tačiau daugelio lietuvių proto ir širdies dar nepasiekė tikroji tiesa apie Lietuvos laivės kovotojus.

Kas buvo Lietuvos partizanai? Tai Nepriklausomos Lietuvos kariškiai, patriotiškai tėvų ir mokyklos išauklėtas jaunimas, moksleiviai bei jų mokytojai, ūkininkai, mažažemiai ar net bežemiai. O kova buvo sunki, nes kovoti reikėjo ne vien prieš okupantus, bet ir prieš savo tautos išdavikus. Jeigu ne šėtoniškos išdavystės, partizanų kovos baigtis

nebūtų buvusi tokia dramatiška.

Kelmės rajone partizaninis pasipriešinimas prasidėjo kaip ir visoje Lietuvoje, 1944 metais. Miškuose pasirodė pirmieji partizanų būriai, mokyklose kūrėsi pagrindinės organizacinės struktūros, tarp gyventojų - ryšininkų bei rėmėjų tinklas. Nemaža atvejų, kai partizanai išeidavo keli asmenys iš vienos šeimos. Partizanavo ir žuvo penki broliai Kybartai iš Kaspariškės kaimo, trys broliai Kmitos iš Butvilų kaimo, du broliai Janušai iš Kalniškių kaimo bei jų pusseserė Jadvyga, keturi broliai Milkintai iš Smulkių kaimo, du broliai Šležai iš Kerkasių, Ulevičiai iš Ganypravos, Kučinskiai iš Bajoraičių kaimo ir daug kitų. Prasidėjo ir žuvimai. Vos keturias dienas išbuvę būryje Virtukų kautynėse 1945 M. liepos mėn. žuvo broliai Jankauskai iš Liolių.

Atskiro dėmesio vertas Raudgirio partizanų būrys. Jis veikė Stulgijų apylinkėse ir buvo ilgiausiai išsilaikęs būrys Kelmės rajone. Paskutiniai šio būrio kovotojai, trys broliai Kybartai, Eugenijus, Vytautas ir Ignas, žuvo 1956 metų liepą. Juos nušovė jų bendražygis išdavikas, tą pačią metų birželio mėnesį pasidavęs KGB ir tapęs jų agentu "Kalinausku". Kovos brolių jie neatvedė į pasalą, kaip savo šeiminių buvo įsakytas, likvidavo juos pats. Matyt, išdavikas bijojo, kad broliai Kybartai susišaudymo metu neliktų gyvi. Jie žmonėms jokių nusikaltimų nebuvo padarę, todėl teisme galėjo tegauti mažas bausmes. Laikui bėgant galėjo išaiškėti ir agento "Kalinausko" išdavystė. Ir išaiškėjo. KGB sumaniškai maskavo savo parankinio kruviną paslaugą. Susišaudymas Gyšlaukio miške, kur tariamai žuvo Kybartai, buvo tik imitacija.

To paties išdaviko juodas darbas yra ir paskutiniojo Kelmės rajone

partizano Edmundo Kmitos žūtis 1961 metais. Ir tai dar ne visi jo nusikaltimai. Išdavikas tebegyvena. Žinoma, svetima pavarde.

Raudgirio būrio lopšys - Lenkvyčių ir Butvilų kaimai bei jų apylinkės. 1944 m. rudenį ten susibūrė vyrai, pasiryžę netarnauti okupantui, priešintis jam. Pirmieji būrio partizanai Pranas ir Kleopas Žiauberiai, Jonas ir Stasys Šneideriai, Aleksas ir Jonas Jurkūnai, Milašauskai, Jonas Grybas, Kajetonas Rudaitis, Antanas, Andrius ir Edmondas Kmitos, Jonas Bartkus, Bronius Andruška, Stasys Mockus, minėti penki broliai Kybartai ir daugelis kitų. Pirmasis būrio vadovas buvo Lietuvos karininkas Aleksandras Milaševičius - Dėdė Simas.

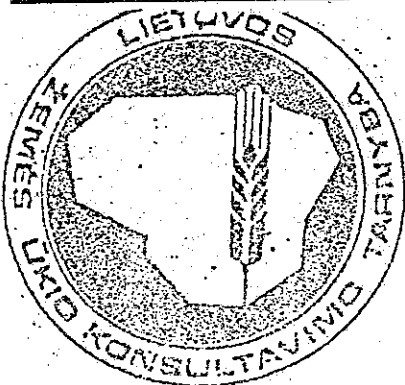
Lietuvos partizanai tikėjo savo kovos būtinumu ir šventumu. Jie aukojo savo gyvybes už Lietuvos laisvę ir Nepriklausomybę jokio išskaičiavimo. Be jų pasiaukojančios kovos ir be jų aukų nebūtų buvę nei Lietuvos atgimimo, nei Kovo 11-osios Akto. Jų žuvimo bei pakasimo vietas turi būti paženklintos kryžiais arba paminklais, po kuriais niekada nevystų gėlės, o praelvis galėtų nukelti kepurę bei pasimeisti.

Mokytojo E. Dirmeikio iniciatyva Paplūščių kaime apie 5 kilometrus nuo Kražių, gražioje vietoje pastatytas paminklas Raudgirio partizanams. Jo autorius - R. Lembergas.

Šių metų spalio antrą dieną, sekmadienį, per švento Mykolo atliadus 13 val. Kražių bažnyčioje bus aukojamos šventos Mišios, o po jų bus šventinamas paminklas Raudgirio partizanams, žuvusiems, bet nugalėtiems.

Angelė VISOCKIENĖ

Mokytoja
Vytautas URBIKAS
Lietuvos demokratų partijos
narys

Būsim patarėjais

susirasti patikimus tiekėjus ir pagamintos produkcijos supirkėjus. Žinių stoka ypač iš agrotechnikos, inžinerijos, zootechnijos pajunta tie, kuriems neteko mokytis tų dalykų. O kiek įvairiausių klausimų iškyla pradedančiam ūkininkui! Kas į juos atsakys?

Tam įkurta ir buvo Žemės ūkio konsultavimo tarnyba. Jos centras - Dotnuvoje, kurios biuras yra ir Kelmėje. Jame dirba keturi specialistai; Konsultavimo tarnybos steigėjai yra Žemės ūkio ministerija, ūkininkų sąjunga ir žemės ūkio bendrovių asociacija. Konsultavimo tarnyba padeda spręsti įvairiausių su ūkininkavimu susijusių klausimų, konsultuoja ir bendrovių specialistus. Mes konsultuojame seminaruose, atvykstame į ūkius, atsakome raštu į atsiųstus laiskus, analizuojame rekomendacijų taikymo sąlygas, platiname tarnybos biuletinius.

Kiekvienas biuro konsultantas privalo gerai išmanyti ekonomiką. Konsultuojamajam ūkininkui jis privalo konkrečiai pasakyti, kokį pelną duos vieną ar kitą kultūrinių augalų

auginimas, gyvulių laikymas, siūlomų technologijų ir kitų naujovių taikymas.

Rengiamas konsultavimo tarnybos kompiuterizavimo projektas, kuris bus vieningos žemės ūkio mokslinės techninės informacijos sistemos dalis. Įgyvendinus šį projektą, kiekvieno rajono biuras galės susisiekti su mokslinių institutų ir kitų žinybų bankais ir tuoj pat gauti informaciją. Tada paspartės mokslinių žinių perdavimas ūkininkams.

Vakarų šalyse ūkininkas, nepasitaręs su konsultantu, ne tik nepradės taikyti savo ūkyje nors ir nedidelės naujovės, bet ir nepakartos praėjusiais metais paties išbandyto varianto. Juk produkcijos paklausa ir kaina gali pasikeisti, todėl verta pasitikslinti, ir, jeigu reikia, paieškoti pelningesnio varianto. Mes ir stengiamės, kad mūsų konsultavimo biuras irgi nusipelnėtų tokį pasitikėjimą. Mūsų ūkininkams ir kitiems klientams konsultavimo biuras kol kas teikia paslaugas nemokamai.

Lietuvos žemės ūkio
konsultavimo tarnyba
Kelmės biuras

SĖKLOS BEICAVIMAS

Efektyviausia ir pigiausia augalų apsaugos priemonė prieš ligų sukėlėjus yra sėklų beicavimas. Visų žiemkenčių sėklos beicavimui geriausiai tinka baitanas - universalus arba baitanas, kurių naudojama 1,5-2,0 kg/t. Šie beicai gerai apsaugo ne tik sėklą ir daigus nuo ligų sukėlėjų, bet ir jaunų augalų lapus nuo ligų, taip pat gerina augalų žiemojimą. Svarbu nepadidinti jų normos, nes tada sėklos gali blogiau dygti. Nerekomenduojame šių beicų naudoti ir tuomet, kai žiemkenčiai sėjami vėlai, dirva būna drėgna ir vėsi, paruošta per giliai (nesusigulėjęs arimas).

Tinka naudoti ir kitus baicus: feraksą - 3 kg/t, agrocitą, benlatą, vitavaksą, vitatiuramą 2*2 kg/t, taip pat TMTD, pentatiuramą ir heksatiuramą - 1,5-2,0 kg/t. Žiemkenčius galima beicuoti ir agrocito bei benlato (funšazolo) mišiniu su TMTD. Tuomet naudojama 1,5 kg/t vieno iš minėtų preparatų ir 1,0 kg/t TMTD.

Primername, kad ankstyvos sėjos žiemkenčiai, kurie buvo beicuoti kontaktiniais beicais (agrocitu, fundozolu (benlatu), TMTD arba jų mišiniais) krūmijimosi fazėje reikėtų nupurkšti benaltu arba fundazolu, naudojant po 0,6 kg/ha preparato. Kontaktiniai beicai apsaugo javus nuo pašaknio ligų

tik ankstyvos jų augimo fazėse, todėl nenupurškus iš rudens fundacidais, tokie javai gali susirgti pašaknio ligomis. Ten, kur buvo naudota sisteminio veikimo beicai, fundazolą arna kitus fundacidus geriau naudoti pavasarį.

KOVA SU PIKTŽOLĖMIS

Pastaraisiais metais, sumažėjus herbicidų panaudojimui, pastebimas žymus piktžolių išplitimas. Agronomo - konsultanto pareiga įtikinti savo klientą, kad kova su piktžolėmis jam gyvybiškai svarbi priemonė. Visos išlaidos, sudėtos piktžolių naikinimui, atsipirktų derliaus priedu ir svariu priešsėliu sekančių metų kultūroms.

Kviečiai piktžolėms yra jautresni, negu rugiai, nes iš rudens vystosi lėčiau, todėl ir piktžolės kviečiuose rudenį suveši greičiau, negu rugiuose. Gana pigi ir efektyvi priemonė naikinti piktžoles žiemkenčių pasėliuose yra simazinas. Šis herbicidas purškiamas tuoj po žiemkenčių sėjos 0,3-0,4 kg/ha preparato. Rugius galima purkšti dar ir 2-ųjų lapelių fazėje. Ypač patartina jį naudoti tuose laukuose, kur žiemkenčiai gali būti ramunėti.

Žiemkenčiuose piktžoles naikinant simazinu, grūdai ir šiaudai šio herbicido likučiais neužteršiami. Purkštus žiemkenčius pavasarį galima naudoti žaliajam pašarui, o po jų auginti bet kokias žemės ūkio kultūras.

ŽIEMKENČIŲ SĖJA IR APSAUGOS PRIEMONĖS

Apie pusę Lietuvoje auginamų javų plotų užima žiemkenčiai. Atėjo jų sėjos metas. Derlių lemia gamtinės ir agrotechninės sąlygos. Jeigu žemdirbys gamtines sąlygas

negali paveikti, tai optimalias agrotechnines sąlygas jis kuria pats. Auginant javus, visos agrotechnikos grandys yra vienodai svarbios - dirvos ir

priešsėlių parinkimas, žemės dirbimas ir patarėjimas, sėjos laikas ir įterpimo gylis, veislė ir sėklos kokybė, sėklos beicavimas ir tinkamų beicų parinkimas.

KODĖL Į MIŠKĄ ĖJO VYRAI?

1944 m. rudenį dar nebuvo išvaryti hitlerininkai iš visos Žemaitijos, o "išvaduotojoje" Lietuvoje jau veikė partizanai. Praėjo 50 metų nuo partizanų karo pradžios. Lietuvoje tai vienur, tai kitur kukliai pažymimas šis jubiliejus. Kelmės rajone Raudgirių partizanams pastatytas kryžius - paminklas, Šiauliuose įvyko partizaninių kovų 50-mečio minėjimas - konferencija, lapkričio 5 d. Kaune numatomas visos Lietuvos partizanų sąskrydis. Vėl ir vėl mes turime grįžti prie pokario laikų visokeriopo nagrinėjimo, kad juos suvoktume, suprastume ir teisingai įvertintume.

Pokario metų visuomenė buvo kitokia negu dabartinė, postkomunistinė. Po 50 metų okupacijos, dvasinės, protinės bei socialinės (turtinės, visuomeninės) vergijos daug žmonių prarado tokias vertybes kaip Laisvė, Nepriklausomybė, savarankiška valstybė. Jeigu dar bent 10 metų būtume išbuvę okupuoti, nebebūtų likę kam tos Nepriklausomybės norėti. Jeigu dar bent 5 metus mus pavaldys LDDP "piramidė", atsitiks tas pats: dar daugiau žmonių pasakys: kam mums tos nepriklausomos Lietuvos, geriau mums buvo ir bus su Rusija, tai yra geriau vergovė negu laisvė. To vieninai siekia Kremlius ir dabartiniai Lietuvos valdantieji sluoksniai. Vykdomas sąmoningas procesas: demokratija-chaosas-diktatūra (demokratija sąmoningai verčiama chaosu, kad patys žmonės pareikalautų tvarkos diktatūros forma). Be to, žingsnis po žingsnio tęsiama gorbaciovė "perestroika": duokime respublikoms nepriklausomybę, bet padarykime taip, kad jos atsikastų tos nepriklausomybės ir pačios sugrįžtų atgal į sąjungą.

Kitokia situacija ir kitokia visuomenė buvo pokario metais. Iki okupacijos ir valdžia, ir visuomenė pakankamai vieningai siekė išlaikyti tikrą nepriklausomybę ir valstybingumą. Po 1940 m. birželio 15 d. tik nedaugelis žmonių tepalaikė okupantus. Jų tarpe "idėjinų" buvo nedaug. Daugiausia tai buvo degradavę elementai: vagys, prasigėrėliai, tinginiai, svetimo turto gobšuliai, karjeristai ir pan. Pagrindinės jų vertybės buvo turtas ir valdžia, sotas ir lengvas gyvenimas. Turtas - atimtas iš kitų, bet neuždirbtas, valdžia - ne valstybingumo prasme, o kaip savivaldavimas ir viršenybė kitų žmonių atžvilgiu. Tai jiems garantavo okupacinę valdžią.

Pokario visuomenė okupantų rėmėjus laikė tautos ir Lietuvos valstybės bei nepriklausomybės išdavikais. Tokioje situacijoje partizanai laikė savo kovą teisinga, šventa ir pasiaukojančia, nes žinojo, kad jų gyvenimas neilgas. Tai buvo kova su gausiu, klastingu, gerai ginkluotu okupantu ir jo parankiniais, tautos ir Lietuvos valstybės išdavikais.

Partizanai buvo organizuoti, turėjo kovines struktūras: būrius, kuopas, tėvonijas, apygardas, sritis, turėjo štabus, partizanų karo lauko teismus (PKLT), savo statutą ir programą, kuri pagrindiniu tikslu skelbė demokratinės

nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą. Ginkluota rezistencija pokaario metais Lietuvoje - tai ne banditizmas, o tikras partizaninis karas. Banditas - žodis, kilęs iš italų kalbos ir reiškia "ginkluotas plėšikas". Partizanas - žodis, kilęs iš prancūzų kalbos ir reiškia ginkluotą kovotoją (vietinį gyventoją), veikiantį prieš svetimšalių grobikus, pavergėjus, okupantus.

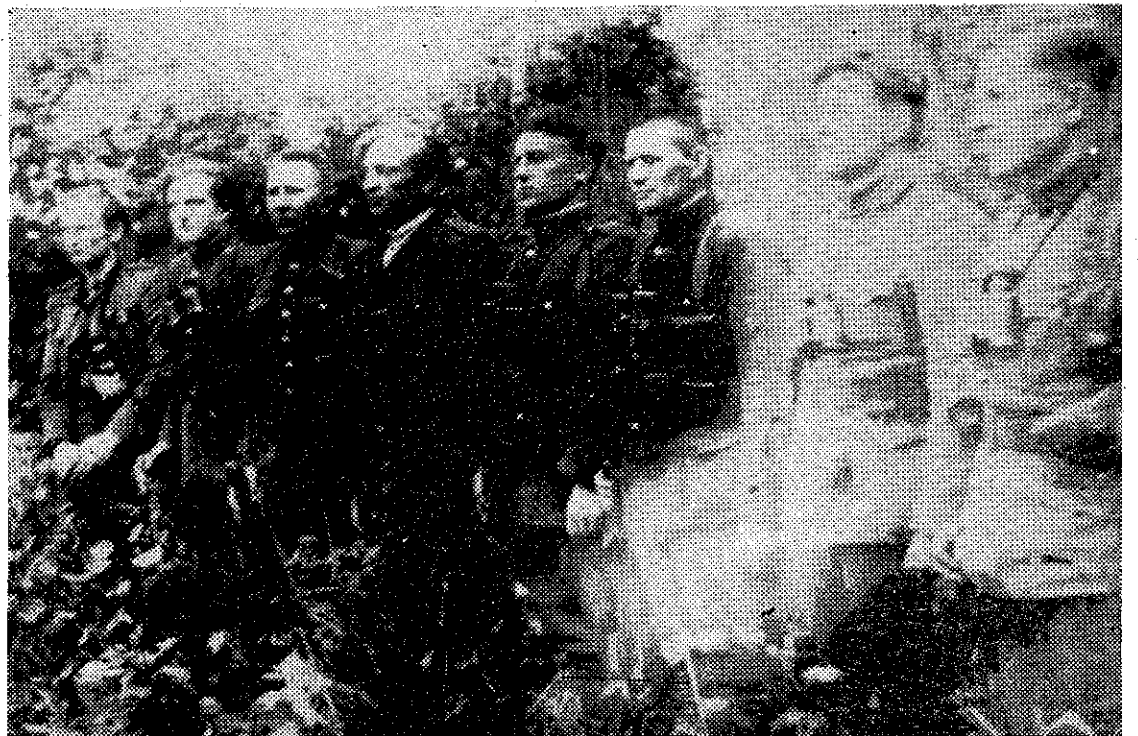
Lietuvos laisvės kovą pokaario metais moraliai rėmė ir bažnyčia. Iš 6 Lietuvos vyskupų 4 buvo represuoti. Vyskupai Borisevičius ir Mečislovas Reinys buvo nužudyti. Argi dvasiškiai, rėmę Lietuvos laisvės kovą, nusikaito Dievui ir Tėvynei? Argi dabartinė depolitizuota bažnyčia yra kun. A. Mackevičiaus, vyskupų Valančiaus, Borisevičiaus, Ramanausko, Tamulio, M. Reinio, kun. Krupavičiaus ir daugelio kitų dvasininkų, dalyvavusių veikloje ir kovoje dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės, tradicijų tęsėja? Nemačiau. Mokyklos ir bažnyčios depolitizacija yra klaidingai aiškinama ir vykdoma ne Lietuvos naudai.

Partizaninis karas, kaip ir kiekvienas kitas, yra kruvinas ir purvinas. Daug kraujo buvo pralietas susirėmimuose su NKVD kariuomene ir jos talkininkais. Partizaninio karo purvas - tai partizanų šmeižimas, juodinimas, provokacijos, šantažas ir išdavystės. Jomis knibždėte knibžda ne tik ypač vėlyvesnis partizaninis sąjūdis, bet ir visas pokario gyvenimas. Išdavikams padedant buvo trauškiami bunkeriai, vykdomos pasalos, išvežami žmonės. Išdavikų baudimas - sudėtinė partizaninio karo dalis. Išdavysčių organizatorė ir įkvėpėja buvo komunistų partija, NKVD, okupacinės valdžios organai. Pavyzdžiui, NKVD majoro Sokolovo vadovaujama Naujojoje Vilnioje veikė spec. mokykla, kurioje buvo formuojami spec. būriai iš saugumiečių, perverbuotų partizanų. Apsimetę partizanais, jie veikė įvairiose Lietuvos vietose ir pasižymėjo ypatingu žiaurumu, žudydami tarybinius aktyvistus bei okupantų "simpatikus". Jų tikslas buvo žmonėse paskleisti blogą nuomonę apie tikruosius partizanus, o taip pat fiziškai su partizanais susidoroti, išaiškinti jų ryšinius bei rėmėjus.

Pokario laikotarpis - ypač sudėtinga Lietuvos istorijos dalis. Tų laikų tiesos ir teisybės turi ieškoti, svarstyti bei spręsti teisininkai, istorikai, visuomeninės bei politinės organizacijos, menininkai savo kūrinuose ir asmeniškai mes - visi Lietuvos piliečiai. Objektivi pokario laikų tiesa ir teisybė yra lietuvių tautos ir visų piliečių vienybės pagrindas, kuris mums padės suteikti galimybę kuo didesniai žmonių skaičiui aktyviai dalyvauti Lietuvos nepriklausomybės ir valstybingumo atkūrimu.

Matyti, kad ne kartą teks mums braidyti klampines pokario kelias...

Vytautas URBİKAS

Nuotraukoje: Raudgirių būrio partizanai: Krizentas Labanauskas, Ignas Kybartas, Jonas Bartkus, Vytautas Kybartas, Eugenijus Kybartas, Andrius Kmita, Edmundas Kmita.

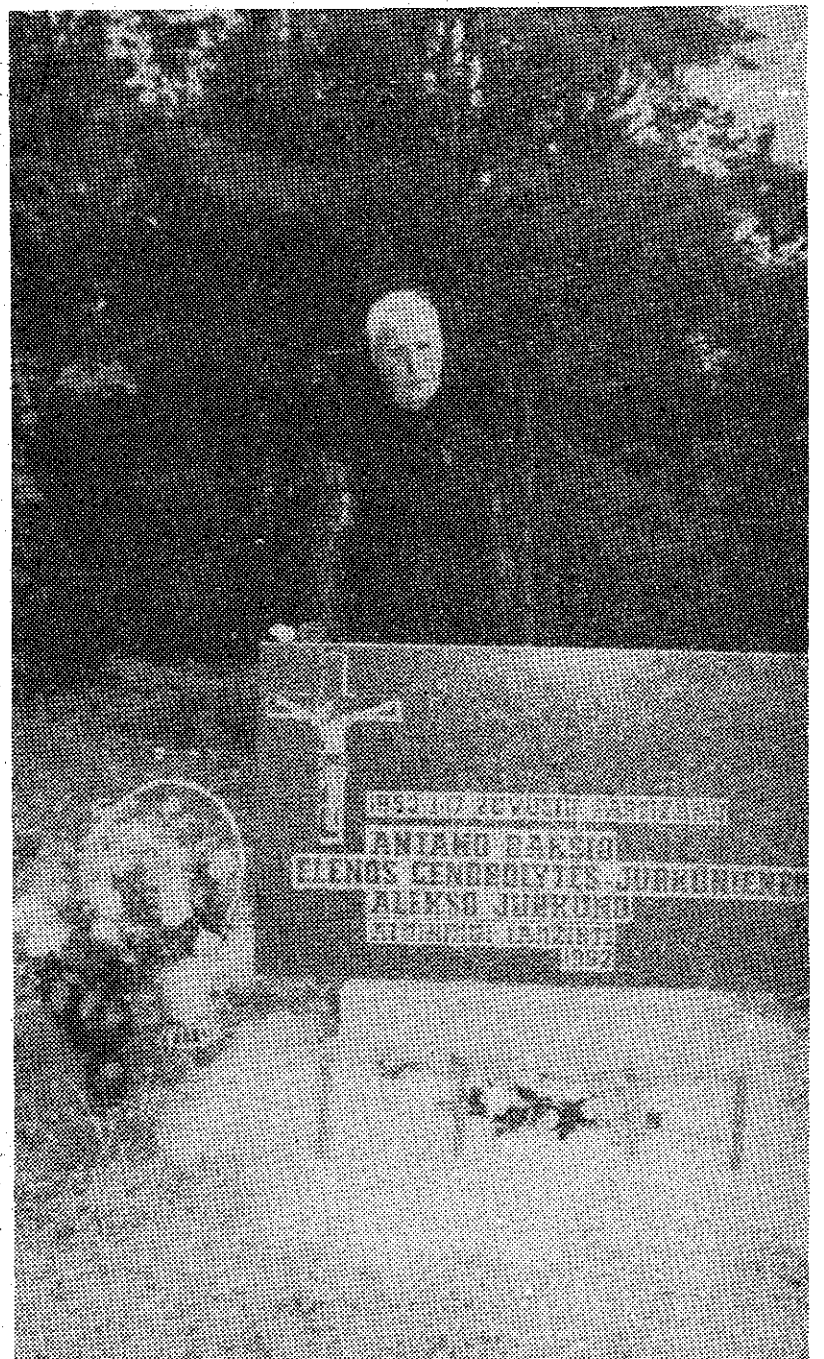
Kur jūs, Raudgirių partizanai?

...Ar šaltoj žemelėj trūnit,
grios glūdumėlėj tūnot...

S. NĖRIS

Ne. Grios glūdumėlėje jų gyvų nesutiksime. Gal tik jų, ten žuvusiųjų, vėlės tarp medžių klajoja. Tik koplytėlės, akmenys ir kryžiai ten stovi - tiek begalime šiandien pagerbti juos. Ir užkasti jie bet kur, pačiose nepagarbiausiose vietose. Kelmėje, Kražiuose, Skaudvilėje, Nemakščiuose ar dar kur kitur išniekinti, slapta, kad neliktų net kapo, be karstų, dažnai nurengti (užkasėjai turėjo pasipelnęti), be gėlių, apeigų, be tautos tradicijų, nors tautai savo jaunas gyvybes atidavė. Gal tik vieno jų - Jono Milkinto, kilusio nuo Žalpių ir kovojusio kartu su trimis broliais - Juozu, Stasiu, Vincu, palaikai ilsisi karste Kušleikių k., netoli Stulgių. 1945 m. rugpjūčio mėn. po susišaudymo Žalpių miškuose grupė partizanų užėjo į Kazlauskų sodybą minėtame kaime. Kartu su jais buvo ir du sužeistieji - tai Jonas Milkintas ir Aleksas Jurkūnas. Sodybos šeimininkai priglaudė juos, gydė, iš Kražių vaistinės gabenė vaistus, tačiau vienam jų - Jonui Milkintui - padėti buvo bejėgiai. Kraujas plūdo ir plūdo iš sužeistos rankos, matyt, reikėjo kvalifikuotos chirurgo pagalbos. Ir vieną rytą rado jį kraujo klane negyvą. Karstą sukėlė Raudgirių būrio partizanas Bronius Andruška (Pelikanas), ir negausi procesija tą vasaros naktį slapta nuo pašalinių akių palydėjo partizaną į amžinojo poilsio vietą - Mergės upelio vingį, kur ir šiandien jis tebesiils. Aleksas Jurkūnas pasveiko ir išėjo kovos keliu. Paskutinė jo gyvenimo stotelė - Pužukų k., Ru kų sodyba. Minėtos sodybos ūkiniame

Nukelta į 2 psl.

Prie paminklo - Antano Bakšio sesuo.

Kur jūs, Raudgirio partizanai?

Atkelta iš 1 psl.

pastate partizanai buvo įsirengę slėptuvę, kurioje glaudėsi ir raseiniškis mokytojas Antanas Bakšys. Slėptuvė buvo gerai įrengta. Ja partizanai naudojami ketverius metus. 1953-ųjų metų sausio 17-oji buvo paskutinė trijų tų naktį slėptuvėje buvusių partizanų - Antano Bakšio, Aleksio Jurkūno ir jo žmonos Elenos Gendroytės gyvenimo diena. Priešaušriu sodybą plačiu žiedu ėmė supti baltai apsirengę enkavedistai. Slėptuvės vieta jiems buvo žinoma. Partizanai kovėsi, nors finalas buvo aiškus. Paskutinį šovinį pasiliko sau. Gyvas pasidavė jaunas eilinis partizanas Antanas Jankauskas, kuris po baisios lagerių odisejos grįžęs ir papasakojo apie paskutiniąsias tų naktį slėptuvėje žuvusių partizanų gyvenimo akimirkas. Lavonai išniekinti ir užkasti Kelmėje, prie 3-osios vidurinės mokyklos. 1992 m. jų atminimui artimųjų bei sodybos šeimininko K. Ruko sūnaus Stasio Ruko rūpesčiu pastatytas paminklas.

Nuo pirmųjų Raudgirio partizanų būrio dienų jame kovėsi trys broliai - Antanas, Andrius ir Edmundas Kmitos iš Butvilų k. Visi žuvo. Pirmasis - Antanas. Jį miris pasitiko Kirpkalnyje, Verpečinskų sodyboje 1947 m. Kartu buvo sušaudyti ir namų šeimininkai. Lavonai išniekinti ir užkasti Kražiuose.

Vyresnysis brolis Andrius Kmita žuvo kartu su Jonu Bartkumi Gedminių k. sluvėjo Peleckio sodyboje 1953 m. spalio 21 d. Dėl jų mirties turėtų jausti sąžinės graužimą KGB agentai Zita ir Gluosnis. Spalio 12 d. jiems buvo įteikta operatyvinė technika - "Neptūn-22" ir "80", kurią turėjo panaudoti prieš partizanus. Atėjusiems partizanams agentai pasiūlė vakarienę ir išgerti. Partizanams "vaišių" kategoriškai atsisakius, agentas Gluosnis signalu pranešė operatyviniam darbuotojui, buvusiam pasaloje jų ūkyje. Minėtieji partizanai buvo likviduoti, išniekinti ir pakarti Kelmėje.

Edmundas Kmita - taip pat išdavystės auka. Jis žuvo 1961 m. Vėjų k. Tai paskutinis Kelmės krašto partizanas. Partizanų Kmitų tėvas žuvusių sūnų ir tremtyje mirusios žmonos atminimui prie kelio į namus pastatė kryžių - kančios ir aukos simbolį.

Tai toks liūdnas ir skaudus likimas Raudgirio vyrų, kurie atkakliai ir pasiaukoję brovėsi klampiais kruvinojo smurto, išdavysčių, klastos keliais į Laisvę. O jį buvo dar taip toli...

Angelė VISOCKIENĖ,
Mokytoja

MEDITACIJA PRIE KAPO DUOBĖS

Spiriu žuvusiems, bet nepasidavusiems.

Nebėra žmonių, be laiko geso
Daug daug brangių sūnelių, vyrų,
Bernužių, brolių, o ir sesių,
Oi vargusių po žalią girią...

Po gūdų mišką ir slėptuvę,

Po darganas, lijudras, šaltį,

Nes taip gal Dievo lemta buvo -

Su kryžium gult, su kryžium kelti.

Daug daug tyliam skausme sunyko

Iš nežinios nebesulaukė

Lakūno, Ažuolo, Tilviko

Sūnų laukėja žilaplaukė...

Nėra kalboj turtingoj žodžių

Tautos nelaimėms įkainoti.

Nebėr žemaitiškų tų žodžių,

Kur juos priglausdavo nakvoti...

Nebėr brangių ir mylimiausių - Jie į namus nebeparėjo

Iš tų ilgų naktų nykiausių Su siautimu raudono vėjo.

Jų kūnai, laidojami niekšų, | šulinius giliuosius krito,

| žvyruobes... Bet stropiai ieško

Jų Lietuva aušroj šio ryto! Karstai, karstai, ir šermeninė

Giesmė bei muzika palydi... Taip pavėluotai, per Tėvynę

| šventą žemę suguldyti. Karstai, karstai... Už jų -

likimai, O, kokios liūdnos, baisios dramos,

Kasdien kokie atsitikimai, Nes buvo saulė čia

užtemus. Išėjo, šautuvus apgniauzę,

Nuo prapulties vaduotis, gintis. Deja, tik dvasios nepalaužė,

O kūnai - žiauriai sunaikinti... Išėjo vyrai - grįžta

griaučiai, Be kaukolių kiti skeletai...

Ką Lietuva prie kapo jaučia?

Kad vis dėlto nenugalėta. Kiek skaldyta, išdavinėta,

Vienų tremta, kitų mylėta Ir apverкта, nenugalėta

Tėvynė keliasi, atgyja! Globok ją, skriaudžiamą, Marija...

1990.10.12/13.
EI. SKAUDVILAITĖ

MOKYKIMĖS GINTI TĖVYNE

Jau pačiomis pirmosiomis atkurtos Nepriklausomos Lietuvos dienomis mūsų rajone pašaukti savo sąžinės balso būrėsi savanoriai, pasiruošę vaduoti Tėvynę iš ilgalaikės rusų okupacijos. Tai buvo vaikinai iš Kelmės, Tytuvėnų, Kražių ir kitų vietovių, kurie aktyviai įsijungė į nepriklausomos Lietuvos gynimą ir stiprinimą.

Per tuos ketverius nepriklausomybės metus rajono savanorių būrys labai atjaunėjo ir pastoviai pasipildo ginklo nemačiusiais ir jokių kariavimo paslapčių nežinančiais jaunuoliais, todėl pastoviai rengiami užsiėmimai. Daug dirbama, mokant naudotis šaunamaisiais ginklais, taktinių kovos metodų. Pagaliau pribrendo metas koordinuoti savanorių veiksmus platesniu mastu, sujungiant praktiniams koviniams veiksams visą Šiaulių apskritį. Kadangi praeitais metais vykę kelmiškių savanorių mokymai kartu su radviliškietiais jų rajone praėjo labai organizuotai ir sklandžiai, tad šįkart buvo pasirinkta Padubysio Virtukų miškas su klampiais ir kruvinais partizanų kovos keliais, su netoli esančiu svarbiu Lyduvėnų geležinkelio ruožu.

Kelmės kuopos savanoriai su

radviliškietiais turėjo uždavinį nuvykti į numatytą rajoną ir ginti būrio atramos punktą. Vietovė buvo nustatyta tik žemėlapyje, todėl apsunkino mokymo pradžią tikslios vietos nežinojimas. Kuopose buvo paskelbtas aliarmas, ir mūsų savanoriai tiksliai ir laiku nuvyko į numatytą dislokacijos punktą. Spalio 14 dienos popietę įsikūrėme savo atsivežtose kariškose palapinėse, stropiai užmaskavome turimas transporto priemones. Žinojome, kad pratybos bus nelengvos ir sudėtingos, kurios truks tris paras. Kiekvienas mūsų gavome užduotis kaip ruošis gynybai. Buvo sudarytos žvalgybinės grupės, kurios turėjo iširti priešų vietovę, "susprogdinti" jų saugomą geležinkelio ruožą. "Priešo" būriai, kurie sujungė

kelis kaimyninius rajonus, - o jiems vadovavo telšiškis gynybinio teritorinio būrio vadas P. Ročius, - kitą dieną atvykę ir prazygiavę centrine Kelmės miesto gatve, šeštadienio rytą kūrėsi stovyklą anapus Dubysos. Prieš mokymą buvo informuoti rajono pareigūnai ir vietos gyventojai apie savanorių pratybas keliuose ir miškuose, kad neišsigąstų, išgirdę šaudymus ir sprogdinimus.

Tėvynės gynyba - nelengvai įgyjamas mokslas. Tai ir teorinės žinios, ir praktinė kovos patirtis. Kelmės rajono savanoriai, vadovaujami Kęstučio Matuliausko, visa tai gerai supranta ir daro visa, kas įmanoma, nors situacija savanorių atžvilgiu gana nepalanki.

Nedovanotinai menkas valdžios dėmesys, blogas materialinis aprūpinimas sudaro daug sunkumų. Bet, nežiūrint to, pratybos praėjo gana gerai, į jas susirinko ne tik visi vyrai, kuriuos pašaukė, bet ir daug kitų. Net ginklų neužteko, tai teko būti stebėtojais. Visą tempėme patys ant savo nugarų, šiek tiek maisto gavome iš labdarinių Vakarų kaimynų per samariečių bendriją. Taigi valstybei kainavome labai nedaug.

Trys šaltos dienos ir dvi bemiegės naktys mums davė nemažai. Užsigrūdinome, daug ko išmokome, susijungėme visi į šventą draugišką būrį, tad ir kitų pratybų sunkumai mūsų neišgąsdins.

J. STABINGIS,
Savanoris

UŽ ŠVENTĄ ŽYGI

Žvakutės smilkstančios
blausiam šešėly
Regiu aš veidus žuvusių
draugų.

Iš nebūties, iš bendro kapo
prisikėlė,
Jie šaukia šventą žygi tęsti mus.

VINCAS GURSKIS

Šios eilutės priklauso mūsų kraštiečiui, politiniam kalniniui, žymiųjų rašytojų Bronislovo Laucevičiaus-Vargšo ir Stasio Lauciaus-Stellos sūnėnui, 1905 metų revoliucijos Kelmėje dalyvio, Vilniaus Didžiojo seimo atstovo Vincento Laucevičiaus anūkuil Vincui Gurskui. Jis gimė 1931 m. spalio 31 d. Kelmėje, čia baigė pradžios mokyklą ir mokėsi gimnazijoje, iš kurios septintos klasės kartu su grupe kelmiškių 1949 m. buvo enkavedistų areštuotas už dalyvavimą Lietuvių Laisvės Kovos

Sąjūdžio pagrindžio veikloje. Kalėjo Balchašo (Steplogo) koncentracijos stovykloje, gyveno tremtyje Karagandoje. 1956 m. grįžo į Lietuvą ir kurį laiką dirbo Kelmės pramkombinate. Vėliau mokėsi Vilniaus finansų ir kredito technikumė, o 1965 m. baigė Vilniaus valstybinio universiteto ekonomikos fakultetą. Dirbo įvairiose Respublikos finansų įstaigose (Kelmės rajono finansų skyriuje, Finansų ministerijoje, Finansų institute). Ilgą laiką dėstė Vilniaus finansų kredito technikumė (dabar - aukštoji ekonomikos mokykla), kur tebedirba ir dabar. V. Gurskis kartu ir literatas, poetas, vaisingai darbavosi kraštotyros baruose. Bendradarbiavo "Kultūros baruose", "Statyboje ir architektūroje", kituose leidiniuose. Jis yra keleto mokymo priemonių

metodinių leidinių autorius. Prieš kurį laiką išleido savo atsiminimų knygą "Mūsų jaunystės auka". Leidinyje atsispindi kagėbistų nuteisto aštuoniolikmečio jaunuolio Sibiro goltotos kančios, kurios perspina su atsiminimais iš rezistencinės veiklos Kelmės apylinkėse ir jo paties tremtyje sukurtais eilėraščiais. Knyga dedikuojama žuvusiųjų kelmiškių kovos draugų Roberto Urbelio ir Aloyzo Stumbrio atminimui.

Skaitytojų dėmesiui patelkiame pluoštą ištraukų iš minėtojo leidinio, kuris yra labai reikšmingas mūsų tautos istorijai, ypač Kelmės rajono rezistencijai pažinti.

Vaclovas RIMKUS

Areštai vyko ir Kelmėje. Pirmieji į represijų ugnį pakliuvo buvęs kapellonas kun. Čimielis, miškininkas Jokubonis, neseniai iš kariuomenės grįžęs Augustis ir mokytojas

Kasperavičius. Ne, nebuvo ramu... Vieną rytą eidamas į gimnaziją, miesto centre pastebėjau stabtelint praeivius prie skelbimų lentos ir greit nueinant. Priėjau ir aš. Lentoje kabojo nedidelis ranka rašytas lapelis su prilipdytu iš kažkur iškirptu Vyčiu. Lapelio turinio tiksliai neprisimenu - kažkas drąsinančio, kviečiančio nenusiminti ir tikėti išaušiant šviesesnį rytą. Visą kelią ėjau ir maščiau. Žmonės kalbėdavo apie būsima karą ir net laukė jo, spėliojo datas. Juk jie jau buvo patyrę visus karo baisumus, viską iškentę savo kailiu. Tai paradoksalu. Bet juk ne kraujo žmonės troško, ne naujų sunaikinimų. Jie, matyt, neįsivaizdavo be karo ateisiant tą naują rytą, kai nebebus priverstaujami, alinami, tremiami ir naikinami...

Kartą per rusų kalbos pamoką įėjo inspektorius ir dar vienas mokytojas. Liepė atsistoti, ištuštinti kišenes, sudėti savo daiktus ant suolo. Taip

kartais būdavo persekiojami rūkaliai. Per kratą vienas mokytojas pastebėjo tarp sienos ir suolo išmestą popieriaus gniužulą. Netrukus tame suole sėdėjęs Vytautas Žukauskas buvo iškviestas į MGB būstinę. Daugiau nei jo, nei Vinco Černeckio nebematėme. Draugų netektis sukretė visą klasę. Bet tai buvo tik pradžia...

Kitais metais buvo areštuota mylimoji mūsų literatūros mokytoja B. Stumbrytė, grupė kitų pažįstamų, klasės draugai A. Pikturna, R. Urbelis. Pastarąjį, Robertą, visi ypač mylėjome. Turėjo jis nagingas rankas - taisydavo dviračius ir kitokius mechanizmus, iš metalo dirbo visokius mažmožius, o užvis labiausiai patikdavo klausytis nuostabių jo akordeono arba bajano melodijų. Neapsėdavome be jo per gimnazijos vakarėlius, dažnokai užsukdavome į jo namus.

Nukelta | 3 psl.

Atkeita iš 2 psl.

Tėva visada rasdavome su plaktuku rankose, talsantį ar kalantį naujus batus. O mes sugužėdavome į mažą kambarėlį (kuris, deja, jų namelyje buvo didžiausias) ir klausydavomės pamėgtų melodijų arba remėtuojavome būsimos klasės pasilinksminimo kupletus... Viena rytą sužinojome, kad Robertas, išlaužęs atsargines duris, pabėgo iš MGB būstinės Kelmėje ir "išėjo į mišką". Ten atsidūrė ir kitas bendraklasis, mokytojos B. Stumbrytės brolis Aloyzas. Represijų bangos vis labiau įsisiūbavo. Vieną naktį tremtin buvo išgabentas kaimynas - smulkus vaistietis, buvęs laiškanesys Andriulis su šeima, suimtujų draugų tėvai. Tik Roberto broliukas Jonas, kokių 15 metų paauglys, kartu su lango rėmais išnėrė nakties tamson ir paspruko. Išvežė tada su šeima ir mokytoją K. Svanavičių, apdovanotą medaliu "Už šaunų darbą karo metu". Nė vienas iš jų nebuvo niekam nusikaltęs. Tai nebuvo sovietų valdžios priešai, nes ir tos valdžios niekas nematė. Juk stalininės prievartos aparatas nebuvo nei liaudies valdžia, nei tikro socializmo kūrimo organas. Tai galėjo neįsivaizduoti tik patalogiško bejausmio. Tokie tad įvykiai ir skatina tautos skaldymąsi. Vieni nuėjo pavėju, su valdžia. Kai kas jų šventai tikėjo, kad tiesia kelią į darbo žmogaus laimę ir šviesų rytojų, o dalis tiesiog norėjo pakilti aukščiau "pilkos liaudies", prasimušti į aukštesnį postą. Tačiau ir vieni, ir kiti tapo stalininės prievartos aparato įrankiais... Kiti instinktyviai stojo priešintis savivalei. Tai nebuvo vakarykštės valdžios ar kurios nors klasės sukilimas. Toji vakarykštė valdžia, turėjusi savo rankose politines ir visuomenines organizacijas, kariuomenę, nesugebėjo organizuoti pasipriešinimo arba

nesuvokė, ką turinti daryti. Negausūs ir bailūs pasiturintųjų būrelis iš viso, matyt, susitaikė su likimu. Neteikė savo turtu, jie gal ir griežė dantimis, bet buvo per silpni dideliems užmojams. Tautos žiedas - inteligentija - dar 1940 m. patyrė pirmuosius skaudžiausius smūgius, o išlikusieji vėliau pasitraukė į Vakarus. Tad priešinosi (ir gana ligai) paprasti žmonės. Tai lietuviškieji kamikadzės, Pilėnų ainiai... Trečiai buvo patys išmintingiausias, gudriausias, nors gal ir ne visada padoriausias. Jie užsidarė į savo kiautą, ieškojo užutekių ir užuovėjų, ramiai sau krovė kapitalą ir žiūrėjo, kur kryps reikalai, kad palankiu momentu galėtų išlįsti iš to savo kiauto ir tapti būtent to laikotarpio vyrais... Man tada atrodė, kad aš negaliu likti visam tam aklas ir kurčias... Turėjau ir daugiau bendraminčių, išmušė mūsų valanda. Į mūsų rankas patekdavo nelegalus laikraštėlis "Laisvės varpas". Imponavo jo šūkis - "Tas laisvės nevertas, kas negina jos!" Mes tą spaudą skaitydavome, platindavome, rėmėme ją aukomis ir popieriumi, kaip mūsų prosenėliai "Aušrą" ir "Varpą". Tiesa, tai neprieštaravo konstitucijoje deklaruojamai žodžio ir spaudos laisvei. Bet juk Stalino konstitucija buvo skirta eksportui, o ne vidaus vartojimui....

Tuo tarpu vyko kitų draugų areštai ir tardymai.

Gimnazijoje dirbo du broliai Buziai, mažo išsilavinimo žmonės, buvę Lietuvos kariuomenės puskarininkai. Vienas dėstė karinį parengimą, kitas - kūno kultūrą. Pas pastarąjį, Boieslovą Buzį, gyveno klasės draugas Petras Eitmantis. Kalbėjo, kad mokytojas už kažkokį nusikaltimą buvęs lageryje, o dabar namie siuvėjujaujas. (Šis amatas jam, tiesą pasakius, sekėsi geriau, negu

mokytojavimas.) Tokių mokytojų direktorius, žinoma, ir nebūtų priėmęs, bet po to, kai buvo areštuotas kūno kultūros mokytojas V. Eitmantis (už politinius prasižengimus), direktorius nebegalėjo prieštarauti tokiai kandidatūrai. B. Buzys žinojo, kas lankėsi pas Petrą,

UŽ ŠVENTĄ ŽYGI

su kuo jis draugavo. Petras buvo areštuotas, pas jį rastas "Laisvės varpas". B. Buzys aplankė Petrą ir areštiniėje (nors nieko prie suimtujų paprastai neprileisdavo), teiravosi, gal ką reikia įspėti, kad pasislėptų... Pasitaikydavo ir kitokių "siurprizų. Kartą pas tardytoją buvau iškvieistas akistatai su buvusiu Kelmės gimnazijos mokine V. Komskyte. Ji nė nemirksėdama davė parodymus, kad aš susitikęs su ja prie Kelmės pieninės ir kalbinės dirbtį priešvalstybinį darbą, davęs jai draudžiamos literatūros. Tai buvo visiškai prasimanyta. Aš viską paneigiau. Atrodo, kad ir tardytojas nelabai tikėjo šiais prasimanymais. Tik vėliau girdėjau pasakojant, kad V. Komskytė, pakliuvusi už spekuliaciją ar kitą kokią nusikaltimą, norėjo išsipirkti piepėdama saugumo darbuotojams ir tikrus, ir pramanytus dalykus... Tardymo metu priekaištauta dėl nepagarbos vadų portretams, rastiems kratos metu mano vadovėlyje, neidėjiškų eilėraščių skaitymo literatūros vakare... Tėvas po mano arešto tuoj buvo atleistas iš darbo ir, matyt, sušelpdavo tik geri kaimynai.

Kai vieną 1948 metų pavasario

rytą Kelmės gimnazijos šeštokai susirinko į klasę, suoluose trūko dviejų: Roberto Urbelio ir Aloyzo Piktarnos. O apskritai mokykloje trūko ne tik jų, į vyresnias klases tądien nebeatėjo L. Mendelevičius, V. ir S. Steponkai, P. Petryla, J. Urbelytė. Nebuvo tą dieną ir lietuvių kalbos ir literatūros pamokos - mokytoja B. Stumbrytė taip pat dingo. Netrukus sužinojome, kad juos visus naktį suėmė MGB pareigūnai. Kartu su jais - pradinės mokyklos mokytoja K. Navicką... Dar 1941 metais, kai mes, pradinukai, buvome išvaryti su raudonomis vėliavomis į gegužės demonstraciją, visi pastebėjome ant progimnazijos stogo iškeltą (ir dar nespėta nuimti) draudžiamą trispalvę vėliavą. Po to, prasidėjus masiniams areštams ir trėmimams, viena iš pirmųjų Kelmės aukų buvo mokytojas Rusas... Kiekvienais metais vyko gimnazistų ir mokytojų areštai... Tuo tarpu suimtuosius laikė MGB būstinėje. Vyko parengtinis tardymas. O kitoje gatvės pusėje, senosiose kapinėse, ant kalnelio, būriavosi ilkę draugai: sėdinėjo, "skaitė" knygas ir stebėjo būstinę, stengdamiesi pamatyti vedamuosius į tardymą. Besibūnuojantieji ne kartą buvo išvalyktyti. Mes sumanėme kitaip paremti suimtuosius, iš medžio išdrožėme šriftą ir juo atspausdintą tekstą išplatinome miestelyje. Tekstas buvo trumpas, raginantis žmones nenusiminti ir neprarasti ryžto. Tuo norėjome pakelti nuotaiką ir nukreipti tardymo dėmesį nuo suimtujų - atseit ne tuos, nekaltus suėmė. Nepa-galvojome, kad rizikuojame pakenkti suimtiesiems - juos galėjo dar labiau kankinti, kad pasakyti apie jiems visai nežinomus bendrininkus. Nors ir taip tardymas kaip visada vyko neturint įkalčių, kartojant įprastą formulę:

- Meluoj! Kas dar dalyvavo?
B. Stumbrytė | tardytojo klausima,

kodėl ji nenorinti atskleisti visos tiesos, atsakė:

- Kodėl aš turiu pasakoti? Juk komunistinės "Jaunosios gvardijos" dalyviai taip pat vokiečiams nenorėjo išduoti savo draugų.

Suometu Robertas apžiūrinėjo savo įkalnimo patalpą. Atkreipė dėmesį į lentomis užkaltą atsarginį išėjimą. Užkišo pirštus. Lenta sujudėjo. Pasiklausė. Už kitos sienos sargybiniai garsiai kalbėjosi. Atrodo, lošė kortomis, o gal ir degtinės butelį tuštino. Buvo prieš šventes. Robertas įtempė jėgas. Lenta atsoko! Kitą išlūpti buvo lengviau. Štai ir skylė! Padvelkė lauko vėsa. Vaikinas vikriai išsirangė pro plyšį, keliais šuoliais perbėgo kiemą, nuspyrė pusbačius ir kiek įkabindamas pasileido į pušyną. Krūtinėje buvo saldu, trūko oro, širdis smarkiai daužėsi. Pasiekęs miško pakraštį, atsikvėpė laisviau ir, įsitikinęs, kad niekas nesiveja, jau ramiu žingsniu patraukė pas artimiausią ryšininką.

P. Petrylą paleido, o kitus suimtuosius skubiai išvežė į Štaulius.

Po kiek laiko gavome proklamaciją pluoštelį. Apsirūpinome smeigtukais, numatėme maršrutą ir sutemus su Petru P. patraukėme į žygį". Vienas mūsų ištrauktus iš užančio lapelius smaigstė prieš skelbimo lentų, o kitas, atokiau stovėdamas, dairėsi į šalis. Staiga priekyje sujudavo siluetas, pasigirdo žingsniai. Grįžti atgal buvo pavojinga (gal kas iš paskos sekė), šone plytėjo pelkėta pieva, todėl, sekundę stabtelėję ir persimėję vienu kitu žodžiu, ryžomės eiti pirmyn. Tikėjome, kad tamsoje mūsų nepažins. Dar keli žingsniai... Širdis nurimo, kai pamatėme... pievoje beiganantį arklį. Taip sėkmingai baigėsi pirmasis pavojingas žygis.

Vaclovas RIMKUS

(bus daugiau)

"KRAŽIAI"

Pagaliau pasirodė ilgai laukta knyga "Kražiai". Tai lietuvių katalikų Mokslių akademijos ir Lietuvos kraštotyros draugijos paruoštas leidinys, skirtas šimtosioms Kražių skerdynių metinėms.

Dar 1992 m. buvo suorganizuota kompleksinė ekspedicija medžiagai rinkti, tiksinti ir paruošti šiam leidiniui. Knyga susideda iš istorijos, buitės, kalbos ir tautosakos skyrių. Leidinio straipsnių tematika priklauso nuo autorių, kurie dėkoja visiems kražiškams, patelkusiems savo atsiminimus, ypač Kražių muziejaus globėjui mokytojui Edvardui Dirmeikiui už vertingas konsultacijas.

Istorijos skyrius apima 15 įvairių autorių straipsnių apie archeologinius paminklus ir radinius Kražių apylinkėse, Kražių urbanistinę raidą, Kražių kolegiją, jos mokslus, teatrą, apie Kražių bažnyčią ir jos likimą, apie slapta mokyklas spaudos draudimo laikotarpiu. Užventiškis kraštotyrininkas V. Rimkus pateikė net keletą straipsnių apie Kražių "Žiburio" draugijos gimnaziją, Kražių liaudies universitetą, pavasarinių veiklų, apie Kražių skerdynių muziejų. Yra straipsnių apie vokiečių okupacijos metus, atsiminimai apie kunigą Stanislovą Rimkų, stalininės priespaudos metus Kražių apylinkėse, mokytojo E. Dirmeikio

straipsnis apie ginkluotą rezistencijos veiklą Kražių valsčiuje.

Skyriuje "Buitis" yra pateiktas Kražių valsčiaus kaimų sąrašas, jų sodybos, žemėnauda ir žemės teisė, šeimos ir paveldėjimo teisė, turgūs ir prekyviečiai, pirkimo-pardavimo sutartys, mainų sutartys, aprašyta ir žydų bei čigonų prekybinė veikla, nuomos sutartys, seniūnijos ir viršaitis. Yra straipsnių apie žvejybą Kražantėje ir aplinkiniuose vandenyse, liaudies mediciną, vestuvių papročius, kalendorines vasaros šventes, bitininkystę, kražiškių talkas, skalbimą, audinius. Minimios ir kapinės, Kražių skerdynių metu giedotos giesmės, rašoma net apie žvaigždes Kražių apylinkėse.

Skyriuje "Kalba" yra rašoma apie Kražių tarmę ir žemės bei vandens vardus. Pateikta ir tautosakos atkarpėlė: apie nuskenusį varpą ir kražiškės J. Ramanauskaitės užrašyta tautosaka.

Knyga "Kražiai" išleista tik 3000 egz. tiražu (platinama Kelmės knygos draugijos ir Kražių miestelio bibliotekoje). Tai ne tik Kražių, bet ir visos mūsų tautos istorija, mūsų šaknys, daug kartų kirštos, bet nepakirštos, išsaugotos ir užrašytos mūsų vaikų ir ateisiančių kartų atminimui.

Amelija MILTENIENĖ

Praeitais metais Kražiai minėjo Kražių skerdynių 100 - metį

B. Aleknavičiaus nuotr.

Kražių miestelis garsus nuo seno,
Narsūs žemaičiai jame gyveno.
Jie nebijojo priešo galingo,
To klingenbergo, ruso triukšmingo.

Mylėjo Dievą savo kaip tėvą,
Ir tarpu savęs meilės turėjo,
Mylėjo balto mūro bažnyčią
Ir už ją kraują liejo netyčia.

Mirė už Kristų ir Jojo žodį,
Kurį mylėjo ir kuriam guodės.

(Iš tautosakos)

Daugelis galvą ten palydėjo.
Kiti Kražantėj mirti turėjo.

Didingą Kražių praeitį prisimenant

Neteisingai kalba tas, kuris sako: užmirškime visa, kas buvo, kurkime naują ateitį, visi susitelkę. Ant kokio pagrindo kurti tą ateitį? Jei ant smėlio, tai tas ateitis visų vieningai statytas rūmas tuoj sugrius, jei pelkyne - nugrims. Ateitis kuriama tik ant praeitos istorijos, nueito kelio įvertinimo ir patirties pamatų. Ne veltui Kelmės rajono sąjūdžio dalyviai savo pirmąjį žmonių susibūrimą 1988 metais organizavo Kražiuose, kur prieš 95 metus susirinko žemaičiai, savo buvimu ir giesme norėdami apginti tikėjimą ir bažnyčią. Ta proga Kelmės kultūros skyriaus vedėjo H. Smilgio, žurnalistės N. Petrošūtės, Kražių sąjūdžio grupės vadovo E. Dirmeikio iniciatyva buvo išleistas bukletas "Kražių skerdynėms 95 metai", kuriame buvo atspausdintas poetės Elenos Skaudvilaitės eilėraštis "Čia reikia paminklo" ir nežinomo poeto, pasivadinusio Žemaičiu, "Kražių giesmė", kurią mitingo metu

gražiai pagiedojo Kelmės II vidurinės mokyklos liaudies muzikos propaguotojai. Kražių mitingo metu kalbėtojų netrūko, buvo prisiminti ir bandymai surinkti istorinę Kražių skerdynių medžiagą bažnyčioje, ir tos medžiagos atėmimas bei sunaikinimas, ką padarė ne iš Varnių atvyrę kazokai, o savi, dar ir dabar neatlikę atgailos sėkmingai besidarbuojant nepriklausomojoje Lietuvoje. Visų pasisakiusių mintis galima išreikšti E. Skaudvilaitės žodžiais:

*Ta pamoka kovos prieš smurtą
Didžiuojamės tokia tikra,
Tik ženklo, atminčiai sukurtu
Rūsčios dienos, dėja, nėra...*

Tada ir buvo nutarta: reikia Kražiuose ženklui atminimui to įvykio, to pavyzdžio, kuriuo pasekė ką tik prasidėjęs naujasis tautinės savimonės pakilimas, siekimas išsaugoti tautiškumą, atkurti valstybingumą. Visi ginkluoti

sukilimai, pasipriešinimai buvo išdavystėmis ir galingesne ginkluota jėga nuslopinti. Kražių įvykių prisiminimas buvo lyg ir pamokymas, koku keliu mes eisime: vienybe, dvasios stiprumu, lietuviška daina ar giesme lūpose ir su tautine vėliava rankose. Tuo gal būt ir panašūs Kražių įvykiai 1893 m. ir 1988 spalį: į Kražių susirinko ne tik Kelmės rajono žmonės, bet buvo ir iš Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Panevėžio, Klaipėdos ir iš kitų rajonų. Minčiai pastatyti atminimo ženklą pritarė visi susirinkusieji. Tam tikslui įgyvendinti mitingo dalyviai paaukojo nemažą pinigų sumą, sudarytas ir paminklo statymo komitetas: kun. S. Anužis, žurnalistė N. Petrošūtė, mokytojas E. Dirmeikis. Darbai greit pajudėjo. Ilgokai tęsėsi paties paminklo konkursas. Buvo suremontuota senoji varpinė, sutvarkyta aikštė prieš bažnyčią, suremontuota koplyčia kapinėse. Daug prisidėjo Kražių

kolūkis ir jo pirmininkas S. Seputis. Tai, ką tada įdėjo bendram labui Kražių kolūkio žmonės, vėliau, yrant kolūkiui, negalėjo pasisavinti kas nors vienas. Netruko prabėgti penkeri metai. Per tą laiką daug kas pasikeitė. Buvo atkurta Lietuvos valstybė. Kražių skerdynių paminklo pastatymo komiteto nariai pramynė takus Lietuvos Vyriausybės, susitiko beveik su kiekvienu Vyriausybės vadovu. Rinkimų dėka pasikeitė Lietuvos parlamentas. Į Kražius atėjo ir naujas klebonas V. Gedvainis, kurį užvaldė ir paminklo pastatymo užbaigimo rūpesčiai. Į Kražių skerdynių 100-mečio paminėjimą susirinko žmonės iš įvairiausių Lietuvos kampelių. Daug buvo rašyta spaudoje apie Kražių skerdynes, taip primenančias 1991 m. sausio kruvinojusius įvykius Vilniuje. Skaitant kražiškių užrašytus prisiminimus apie tuos baisius įvykius ar tiesiog kalbant su žmonėmis, sausio 13 naktį buvusiais prie

televizijos bokšto, parlamento, centrinio telegrafo ar kitur, randame daug bendro: dingusi mirties baimė, baimė dėl to, kas bus. Kražiškiai, gavę žinią, kad iš Varnių prieš juos pasiūsti kazokai, neišsigando ir neišsilakstė. Vilniuje, sausio 13 naktį, artėjant ir šaudant tankams bei automatams, irgi niekas neišlakstė, o, priešingai, palikę savo namus bėgo ten, kur tikėjosi savo buvimu apsaugoti tikėjimą ateitimi, apsaugoti Lietuvą. Prisimindami kražiškių drąsą, jų pralietą kraują sausio 13 naktį ir nekaltų žmonių žūtį, mūsų laisvės kovotojų sudėtas aukas ir jų išgyventas kančias, susi mąstykdami, kas mes esame. Tik žinodami savo tautos praeitį, remdamiesi ja, sėdamiesi iš ten stiprybės ir kantrumo, išmokę atskirti tiesą nuo melo, galėsime sukurti gražesnę ir teisingesnę rytojų.

Antanas RAČAS,
Seimo narys

tacijos tarnybos metų darbo rezultatai. Svečiai iš užjūrio mielai atvyks dar ne kartą.

Jonas STABINGIS

ŠIAUDAI IRGI TRĄŠA

Dažnai matome laukuose paliktus nesutvarkytus šiaudus. Tokius plotus sunku gerai aparti. Dauguma šiaudus degina arba išstumia į lauko pakraščius ir palieka likimo valiai. Kai tokios brangios trąšos, reikėtų kitaip tvarkyti šiaudus.

Jeigu viename hektare yra 4-5 tonos šiaudų, tai dirva praturtintume 20-25 kg azoto. Sudeginus tokį kiekį šiaudų, dirvoje lieka apie 150 kg niekam nereikalingos anglies.

Geriausias būdas - šiaudus panaudoti kraikui - sukauptume nemažai organinių trąšų. Jeigu taip padaryti neturime galimybių, susmulkinkime šiaudus. Vienai tonai šiaudų išberkime 10 kg gryno azoto to ir aparkime. Pavyzdžiui, dirvoje yra 3 tonos šiaudų - reikėtų 100 kg amonio salietros arba 65 kg karbamido.

Siam tikslui puikiausiai tinka srutos. Vienai tonai šiaudų reikia išpilti 4-5 tonas srutos. Naudojant srutas, papildomai azoto duoti nereikia.

Dažnas paklaus, kodėl reikalingas azotas. Jeigu aparsime šiaudus be papildomo azoto, tuomet, mineralizuojantis šiaudams, azotas bus paimtas iš dirvos. Prarandame dirvoje esantį azotą.

Kiek likę šiaudų dirvoje, galima spręsti iš prikultų grūdų kiekio. Žeminių javų grūdų ir šiaudų santykis 1:1, vasarinių - 1:0,8.

Spręskime patys - pirkti brangias trąšas ar tinkamai sutvarkyti šiaudus.

Petras PIPIRAS,
Konsultantas augalininkystei

JEIGU TEKTŲ PIRKTI PARŠELIUS TURGUJE

Šie patarimai tinka mažiau prityrusiems arba jauniems ūkininkams. Jeigu nenorite ar negalite auginti paršavedės, tada jums teks paršelius įsigyti turguje.

Penėti geriausiai tinka mišrūnai. Geriausi penėjimo rezultatai gaunami, kai motinos veislė būna Lietuvos baltoji arba jorkšyrų, o reproduktorius - landrasų, jorkšyrų, diurokų. Mišrūnus paršelius nesunku atskirti pagal jiems būdingą atspalvį arba ausis. Paršeliai su ligomis, nukarusiomis ausimis, uždegiangiomis akimis, dažniausiai būna landrasų mišrūnai. Jie reiklesni pašarui, reikia geresnės priežiūros. Bet mėsa turi daugiau raumenų, mažiau riebalų. Paršeliai su trumpomis ausimis,

primenančiomis kirvuką, yra didžiųjų baltųjų veislių arba iš jų kilusių kiaulių mišrūnai. Jų paršeliai mažiau išrankūs. Geras požymis tas, kad jie atsparesni ligoms. Juos lengviau išauginti iki didelio svorio. Parduodami dažniausiai 3-4 savaičių paršeliai, jau edantys iš lovio. Jie turėtų sverti 8-10 kg. Galima patikrinti mažiųjų apetitą. Jeigu pašarą griebia visu snukiu, reiškia paršeliai normalūs. Jeigu jie tik čiulpia pašarą - kažkas negerai, būkite atidūs.

Nereikia pirmenybės teikti jmitusiems paršeliams. Kai kas prieš pardavimą duoda pieno su cukrumi. Paršeliai atrodo gražūs, bet jie jau išlepinti ir nenori būti paprasto pašaro.

Tačiau ir sulysusius perkant reikia būti atidiems, ypač jeigu parduodami pavieniai, nes gali sirgti. Jeigu parduodama visa paršelių vada, galima pirkti ir mažiau patrauklų, nes gal jam buvo tekęs mažiau pieningas paršavedės spenys.

Paršelių kojos turi būti tiesios, nenubrodintais riešais, plačia ir gilia krūtine, neišsišovusiomis mentimis, plaštakos pločio nugara. Būtinai atkreipti dėmesį į žandikaulių sukanimą. Jeigu apatinis žandikaulis nesutampa su viršutiniu ir yra išsikūšęs į priekį, paršeliai blogai penės, bus linke sirgti. Jei nors truputį pakrypusios nosies pertvara, geriau tokio paršelio nepirkti, nes jis gali sirgti atrofiniu rinitu.

Jeigu iš grynaveislis paršelio ketinate užsiauginti paršavedę, reikia atidžiai apžiūrėti spenelius. Jų būna 5-8 poros. Geriausiai tinka su 7-8 poromis vienodai išsidėsčiusiu speneliu. Veislei netinka kiaušlaitė su krateriniais speneliais, kurių pieno kanalėliai įsigaubę į vidų. Iš tokių spenelių paršeliai negalės žįsti pieno, nors jo ir bus.

Bet patarsiu niekuomet nepirkti iš turgaus kiaušlaitių veislių. Nes nesužinosite tiksliai veislių gyvulių veislių. Geriausiai pirkti paršelius iš veislininkystės ūkių arba nors iš pažįstamų žmonių, kaimynų.

A. STAKĖNAS,
Konsultantas gyvulininkystei

VAISIŲ IR DARŽŪVIŲ SAUGYKLŲ PARUOŠIMAS

Vaisių ir daržovių išsilaikymas žiemą priklauso nuo tinkamo saugyklų paruošimo. Pasibaigus vaisių ir daržovių laikymui, išliko daugybė ligų sukėlėjų, kurie vėl pūdyt negausią šių metų produkciją. Sandėliai gerai išvalomi ir suremontuojami (jei reikia). Rūpestingai užtaisome visus plyšius ir graužikų landas. Jeigu gausu graužikų, išdėstykdami apnuodytus masalus.

Po remonto dezinfekuojamos ne tik saugyklų kameros, bet ir pagalbines patalpas, inventorius.

Dezinfekuoti galima dujomis arba cheminių preparatų tirpalais.

Labai patogus ir greitas saugyklų dezinfekavimas deginant sieros tuteles arba maltą sierą. Patalpos vienam kubiniam metrui reikia sudeginti 30-60 g sieros. Ją deginame patalpos viduryje ant skardos lakšto. Sieros dioksido dujas galima išleisti iš baliono (150 g/kub. m). Tačiau sieros dujomis galima dezinfekuoti tik tas patalpas, kuriose nėra metalinių įrenginių, nes jie nuo sieros dioksido rūdija. Patalpos turi būti labai sandarios.

Saugyklas bei tarą gerai dezinfekuoja formalinas. Ruošiamas 1-2 proc. šio preparato tirpalas. (1 l 40% formalino imti 39 litrus vandens.) Šį kiekį reikia išpurkšti 100-150 kv. m patalpos paviršiumi. Galima dezinfekuoti chlorokalkėmis. (10 l vandens ištirpinama 400 g chlorokalkių.) Šiais tirpalais išpurškiamos lubos, sienos ir grindys.

Neturint minėtų priemonių, saugyklas būtina bent išbaltinti šviežiais gesintomis kalkėmis su fungicido priedu. Baltinimui ruošiamas toks skiedinys: 10 l vandens dedama 2 kg kalkių bei 100-150 g vario sulfato arba vario oksichlorido. Jų neturint galima panaudoti kuprozaną (10 l vandens 100 g). Išpurškus patalpos gerai išdžiovinamos.

Dezinfekacija reikia atlikti šitu oru ne vėliau kaip 1 mėn. iki saugyklų naudojimo pradžios. Po sieros deginimo ar kitų dezinfekavimo priemonių panaudojimo saugykla sandariai uždaroama, o po 1-2 parų - gerai išvėdinama.

Dezinfekuojant saugyklas, reikia dėvėti specialius rūbus, dujokaukes, laikyti kitų apsaugos taisyklių.

A. RAŠINSKIENĖ,
Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybos sodo augalų apsaugos konsultantė

DARŽOVĖS PO APSAUGINE AGROPLĖVELE

Šiais metais Respublikoje buvo galima nusipirkti belgų gamybos agroplėvelės daržovėms ir kitiems augalams uždengti. Tai daugartinio naudojimo plėvelė (5 metams). Ji labai lengva, plona (1 kv. m sveria 17 g), gerai pralaidžia orą ir vandenį, apsaugo augalus nuo šalno, krušos, vėjo, saulės išdeginimo, kenkėjų, paukščių. Dirva, skirta daržovėms auginti po agroplėvele, turi būti puri, derlinga, nepiktžolėta, neapkrėsta ligomis ir kenkėjais (sprakšio, ilgakojo uodo lervomis).

Daržovės agroplėvele uždengiamos tuoj po sėjos ar sodinimo. Agroplėvelė turi būti

neištempta, o lengvai nukritusi ant augalų, kad augindami galėtų lengvai ją pakelti. Kadangi ji lengva, elastinga, tai, ir stipriam vėjui pučiant, nelaužo augalų. Agroplėvelės kraštus reikia dvigubai užlenkti per delno plotį ir kas 0,5 metro ant kraštų užpilti žemėmis (po keletą saulų).

Agroplėvelė sulaukia per didelį drėgmės išgaravimą, todėl augalai po ja neapdega, neperkaista. Sultuotai laikotarpiu dirvos temperatūra po agroplėvele būna 2-5 laipsniais aukštesnė negu dirvoje be plėvelės.

Ridikėliai, salotos, kopūstai, morkos, žiediniai kopūstai, įvairūs daigai, svogūnai laiškamai ir kiti augalai gali būti uždengti iki derliaus nuėmimo, o agurkai, moliūgai, braškės, vaiskrūmiai žydėjimo metu nudengiami, kad galėtų apsidulkinti.

Šiais metais agroplėvele uždengti ridikėliai, sėti balandžio pradžioje, užaugo sultingi, skanus, visai nepažeisti kryžmažiedinės musės. Gužinės salotos po agroplėvele užaugo 10-15 dienų anksčiau negu neuždengtosios.

Agurkai, sėti gegužės 30 dieną ir uždengti agroplėvele, sudugo per 6 dienas, o be jos - po 10-12 dienų. Po agroplėvele sudugę agurkai po 20 dienų išaugo 13-15 cm aukščio, buvo su 4-5 tikrais lapais ir 2 šoniniais ūgliais su žiedų užuomazgomis. Tuo tarpu be agroplėvelės, lauke, agurkai išaugo tik iki 3 cm aukščio ir su 1 mažiuku tikru lapeliu. Agroplėvele uždengti agurkai derėti pradės 1-2 savaitėmis anksčiau negu šalia auginami neuždengtieji. Agroplėvelės privalumai ypač išryškėja nepalankiais daržovėms auginti metais.

Kartu su agroplėvele, o ir be jos, galima naudoti lysvių kilimą, kuris apsaugo daržoves nuo piktžolių. Ši austa medžiaga vienodai pralaidžia vandenį ir orą. Gamintojai garantuoja lysvių kilimo naudojimą 7-10 metų.

Agroplėvelė ir lysvių kilimą tiekia UAB "Anlara". Šių daržininkams reikalingų medžiagų galima nusipirkti Vilniuje - Upės 5, tel. 75 31 67

Eišiškių pl. 8, tel. 26 35 20
Verkių 29, tel. 35 30 34
Visagine - pard. "Valentina",
Parko 12, tel. 3 13 85

Šiauliuose - VAJ "Adata", Aido 16,
tel. 45 84 71

Šilutėje - Statybinių medžiagų parduotuvėje, Gluosnių 8, tel. 5 21 70

Skuodo raj. - Mosėdis, Šilalės 12,
tel. 5 62 44

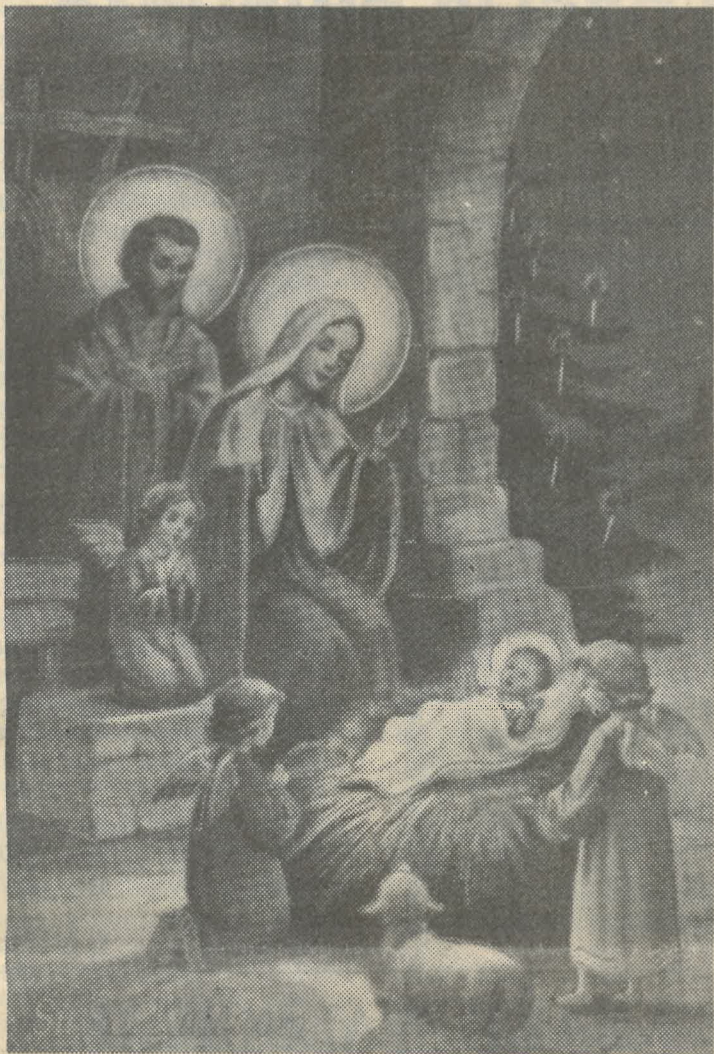
Kelmės raj. - Tytuvėnai, ŽŪ technikos bazė, tel. 4 76 17

Kauno raj. - Babtai, LSD institutas,
tel. 55 53 95

Šiūla daržininkams agroplėvele nusipirkti dabar, nes pavasarį jos kaina bus aukštesnė.

J. JAKUBYNAITĖ,
Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybos daržininkystės konsultantė

SU ŠV. KALĖDOMIS, BRANGIEJI SKAITYTOJAI! LAIMINGESNIŲ, TURTINGESNIŲ, DVASINGESNIŲ NAUJŲJŲ!

*Kal šims grįžt saulė gruodžio lediniais sodais
Į didelę ir šiltą vasarą,
Užgims vėl Jis - mūsų džiaugsmas, mūsų paguoda
Vienišoj prakartėlėj, kur šienas ir sielos kvepla
Viltim ir gėrlu vislems, kurle šioj žemėj
Vargo kryžių nešame.*

*Tebūna pilnos džiaugsmo Jūsų širdys Kalėdų rytą,
Telydi Dievo malonė Jūsų žodžius ir darbus.
Mus gaubia vienas dangus, žvaigždynais švytintis,
Mus sujungia kraujo ryšiais mellė artimul.*

* * *

Kalėdos ateina kaip išsipildymas po ilgo laukimo. Iš tamsos ir liūdesio, iš draskančio širdį ilgesiu kažko kilnesnio išnyrime į šviesą, į viltį, į sielos apšviesimą.

Visas žmogaus gyvenimas susideda iš laukimo. Vaikystėje laukėme Kalėdų senelio, laukėme šilumos ir meilės iš mus supančiųjų, suaugę tikimės pagaliau save įtvirtinti pripažinime, padėtyje visuomenėje, laukiame, kol mūsų tikslai taps tikrove. Laukimas gali būti pasyvus ir

aktyvus. Jeigu imperijos priespaudos metu mes būtume tik savyje laikę nepriklausomybės idėją, vargu ar ji būtų įsikūnijusi. Reikėjo aukų, reikėjo drįstančių kalbėti ir veikti už mus, tylinčius ir susitaikiusius.

Ir štai išsipildė ilgametė dorų lietuvių viltis, išsiliejusi džiaugsmu ir euforija. Tačiau tai buvo trumpa triumfo akimirka. Blogis, užsislėpęs gyvenime ir mummyse, labai neilgai laukė savo meto. Atstumtųjų ir liūdinčių Dievas buvo išguitas iš mūsų tarpo, sugrįžo Aukso veršis, dar labiau atsigavęs ir įniršęs. Vėl

viskas perkama ir parduodama. Net gerumas. Slaugė Ilgoninėje net nepriels prie nevalkščiojančio ligo, jeigu jai nebūs iš vakaro užmokėta. Temidė užsimerks prieš skurdžių, bet išteisins gausiai paausinusio jos ranką. Už kiekvieno gatvės kampo tavęs laukia nebaudžiamas smurtas ir prievarta. Tamsa atkakli. Gėris klaidžioja naujojo gyvenimo labirintais, retai, labai retai surasdamas kelią į mūsų širdis. Ak, tās dalktų kultas! Žmogų vertiname pagal tai, ką jis turi, o ne pagal tai, ką duoda. Tarsi tie gražūs namai, brangūs baldai, supermašinos gali atstoti dvasios lobius. Visa tai, iš ko šiandien kuriame savo prestižą, anksčiau ar vėliau pasiliks ant kranto visus sulyginančios Mirties upės. Paskui mirusiojo karstą neseks nei verkiantis šaldytuvas, nei jo valdytų krautuvų eilė. Išliksime tik tiek, kiek sugebėjome tapti šalia mūsų esančių sielų savastimi. Kitoks tik mūsų gerų darbų aidas. Todėl skubėkime daryti gera. Ne reklamai, ne tam, kad mūsų vardą garbintų čia ir dabar. Ekime su gėriu kaip su žibintu naktį, kad jis nors truputį praskaidrintų tamsą. Eikime šypsodamiesi, ir žmonės atsigręš į mus, kupini šilumos ir švelnumo. Ir kiekvienas paskutinis kąsnis, pasidalintas su alkstančiu, taps ta duona ir žuvimi, kuriomis galima pasotinti visus alkanuosius. Nebijokite būti kelstais ir nepanašiais į minią - minią pakeis savo idealus taip pat greit, kaip keičiasi rudenį oras. Nebijokime turėti savų idealų ir tegul jie būna kilnūs. Asmenybės anksčiau ar vėliau išskils į joms priderančią vietą. Pagaliau suprasime, kad tauta, norėdama išlikti, pirmiausia turi puoselėti savo kultūrą, papročius, o ne mesti rožes po ekonomikos tanko vikšrais. Ateis toks laikas, kai Mokytojas, Poetas, Kunigas ar bet kuris kitas intelektualas bus išgirstas ir supastas, ir jam bus skiriama priderama pagarba. Kada nors ateis Gėrio Kalėdos - palaiminti tuo tikintys! Todėl nebijokime aukų ir kančios ir ateinančią Kristaus Užgimimo ir visų mūsų Atsinaujinimo šventę sutikime su ištiesta ranka, pilna Gerumo duonos, su atverta širdimi, spindinčia paguoda ir viltimi.

Regina BIRŽINYTĖ

PAMAŠTYKIME

(PRIE MIKROFONO KĘSTUTIS GIRNIUS)

Atėjusi į valdžią LDDP žadėjo depolitizuoti Lietuvos viešąjį gyvenimą, dalykiškiau spręsti svarbius valstybės klausimus. LDDP jau dvejus metus valdo Lietuvą. Laikas įvertinti, kiek pažengta normalizuojant Lietuvos politinį gyvenimą.

Seimo elgesys tvirtinant Aukščiausiojo teismo teisėjų rodo, kad nėra kuo džiaugtis. Teisėjų

kurių kadencija tęsiasi net 9 metus, buvo patvirtinti vien LDDP balsais.

Vienpusiškas vienpartinis LDDP sprendimas priimtas panaikinant Rezistencijos dalyvių teisių komisiją. Šis klausimas itin politizuotas, ir verdančios aistros ne tik nenurims, bet paaštrės.

Kai kurie LDDP nariai vis aiškiau reiškia nepasitenkinimą dėl turto restitucijoms bažnyčiai regina priimti

įstatymus, kurie greičiau reguliuotų šį procesą. Tuo siekiama, kad religinės bendruomenės kuo mažiau atgautų savo turto.

LDDP veda labai politizuotą kadru politiką. Partinė ištikimybė yra svarbesnis kriterijus negu profesionalumas. Vis daugiau senųjų nomenklatūrinių skiriama į atsakingas pareigas. Susidaro įspūdis, kad LDDP nuosekliau valo kadrus negu Sąjūdis, labiau rūpinasi savųjų įdarbinimu ir nesavųjų pašalinimu.

Nukelta | 2 p.

SVEIKINU VISUS KELMĖS RAJONO ŽMONES SU ŠV. KALĖDOMIS IR NAUJAISIAIS 1995-SIAIS METAIS, LINKIU SVEIKATOS, ISTVERMĖS NELENGVAME DVASINIO ATGIMIMO IR LAISVĖJIMO KELIJE.

Selmo narys ANTANAS RAČAS

SVEIKINAME SEIMO NARĮ ANTANĄ RAČĄ SU ŠV. KALĖDOMIS IR NAUJAISIAIS 1995-SIAIS METAIS, LINKĖDAMI JAM SVEIKATOS IR ISTVERMĖS, ŽENGIANT SUNKIAIS POLITINIO VISUOMENINIO GYVENIMO KELIAIS.

NUOŠIRDŽIAI DĖKOJAME UŽ VISOKERIOPĄ PARAMĄ KELMĖS RAJONO ŪKININKAMS.

Kelmės ūkininkai

Amelija MILTENIENĖ

ŠVENTA GIESMĖ

Skiriu M. Jakaitienei
"Lietuva, Tėvyne mūsų..." -
Sukepusios lūpos
Kartoja šventą naktį...
Tamsu: Tik žvaigždės ir žvakės...
Vieni kelia šampano taurę,
Kiti - skambų pažadą, ateičiai,
O mes - šventą giesmę
Naujametį naktį
Ir gėstančiai širdžiai...
Lietuva!
Kol mirštančios lūpos
Kartos Tavo vardą -
Tu nemirtingai!

NETEKTIS

Mirtys! Netikėtos, skaudžiai ankstyvos. Iš šio gyvenimo | Anapilį vienas po kito iškeliauja karta, kurios šaknys dar buvo glial | smigusios | 16-los Vasario Nepriklausomosios Lietuvos žemė ir iš jos sėmėsi stiprybės ir valios iškentėti okupacijas ir žudynes, kalėjimus ir tremtis, išdavystes ir provokacijas ir išlikti - išlikti, kad ateinančios kartos galėtų semtis gausių dvasios lobų.

Lapkričio 7 d. palydėjome | amžinojo poilsio vletą aktyvų

Lietuvos Atgimimo visuomenininką ir įžymų rajono gydytoją J. Kalliną. Jo asmenybės kelias - gyvoji Lietuvos istorija. Ankstyvoje jaunystėje pergyveno tris Lietuvos okupacijas, trijų epochų lūžius - prieškarinio nepriklausomos, pokario sovietinės ir dabartinės postkomunistinės. Nel sunkūs lagerio, nei ligi okupacijos metal neišdildė ir šios asmenybės proto bei širdies aukščiausiųjų lietuvių tautos vertybių - Laisvės, Nepriklausomybės, savarankiškos Valstybės.

Išaušus Kovo 11-ajai, daktaras J. Kallina nusikratė dvasinių bei intelektualinių okupacijos pančių, nepalsydamas depolitizavimo bei pragmatizmo varžtų, ryžtingai perėjo nepriklausomosios Lietuvos pusėn. Daktaro J. Kallinos visuomeninė-politinė pozicija, prasidėjus Lietuvos Atgimimui, parodo, kuriuo keliu reikia eiti tiems intelektualų sluoksniams, kurių mentalitetas (maštysena) tebėra marksizmo-leninizmo reliktų vergovėje.

Daktaro J. Kallino mirtis - per ankstyva netektis mūsų visuomenel.

Lietuvos Sąjūdžio
Kelmės rajono
Koalicinė Taryba

PAMAŠTYKIME

Atkelta iš 1 p.

Per pirmuosius dvejus savo valdymo metus LDDP nepajėgė depolitizuoti viešojo gyvenimo, kadru politikos. Dažnai girdimas teigimas, kad LDDP turi tautos mandatą valdymui - Seime balsų daugumą, tad ir teisę viską spręsti.

Prieš kelėtą savaitę Seime svarstant rezistencijos dalyvių pažymėjimų išdavimo klausimą, vyko karštos diskusijos. Jų metu išryškėjo esminiai požiūriai į naująją Lietuvos istoriją skirtumai. Seimo narys A. Albertynas teigė, kad 1940 m. birželį Lietuvą pardavė ne A. Sniečkus, o prezidentas A. Smetona, ir kad 1940 m. Tarybų Sąjunga Lietuvos neokupavo, o įvedė papildomus Raudonosios armijos dalinius. Posėdžio metu A. Albertynas bandė apibrėžti, ką reikėtų laikyti tikraisiais rezistentais. Jo teigimu, didžiausieji kovotojai prieš okupantus buvo tarybiniai partizanai ir jų vadai A. Sniečkus. Rezistencijos pažymėjimą

pasirūlė suteikti ir A. Brazauskui už tai, kad atskyrė Lietuvos Komunistų partiją nuo Maskvos.

Polemikoje dalyvavęs politinių kalinių sąjungos pirmininkas A. Stašiškis padėjo už LDDP atvirumą, kuris parodė, jog partija tęsia tą pačią politiką, kurią vykdė Stalino tarnai ir stribai.

Seimas priėmė sprendimą, kuris panaikina Rezistencijos dalyvių teisių komisiją. Rezistencijos pažymėjimų išdavimo funkcija perduodama Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui - tiek nepasitikėjimo ir alstrų sukėlusiai V. Skuodžio vadovaujamai įstaigai.

Septynios Seimo frakcijos (išskyrus lenkų ir LDDP) išplatino pareiškimą, kuriame išreiškiama nuomonė, kad šiais ypač jautriais klausimais primesti vienpusišką, vienpartinį LDDP sprendimo variantą yra ne tik neetiška, bet ir žalinga visuomenės interesams.

(Iš TS(LK) spaudos biuro informacijos)

IŠ MŪSŲ KRONIKOS

Lietuvos Ūkininkų sąjunga ir Konstitucinis centras organizavo konkursą "Metų ūkininkas", kuriame pirmąją vietą mūsų rajone laimėjo ūkininkai Stefanija ir Pranas Karčiauskai. Jie gavo kvietimą į Žemės ūkio parodą "Žalioji savaitė", kuri vyks Berlyne 1995 m. sausio 19-23 d.

Lietuvos Ūkininkų sąjunga ir Konstitucinis centras 1995 m. planuoja išleisti informacinį leidinį "Žemė", kurį ūkininkų sąjungos nariai gaus nemokamai.

Tarpininkaujant Seimo nariui A. Račiui, tarp Vokietijos samariečių ir Šaltenių ūkininkų užsimezgė nuoširdi draugystė. Atvykę svečiai atvežė pieno šaldytuvą, kurį padovanojo ūkininkams J. ir V. Bracevičiams. Šaltenių ūkininkai dėkingi A. Račiui už pastangas jiems padėti.

Gruodžio 5 d. Respublikos ūkininkų sąjungoje vyko jaunųjų ūkininkų atranka praktikai į Švediją. Iš Kelmės rajono švedai pasirinko Tomą Gaupšą.

Gruodžio 7 d. Žemės ūkio rūmuose vyko Lietuvos Žemdirbių Sąjūdžio tarybos posėdis, kuriame dalyvavo A. Vytvytė. Buvo aptartos kaimo problemos ir uždaviniai ruošiantis rinkimams į savivaldybes.

Lapkričio mėn. į Kelmę buvo atvykę Berlyno policininkai. Svečiai atvežė medicinos aparatūros, invalidų vežimėlių, lovų, čiužinių ir kt. labdaros. Kelmės policininkams taip pat paliko vertingų dovanų.

Gruodžio 3 d. vyko LS Kelmės raj. Seimelio ir TS (LK) narių susirinkimas. Jame dalyvavo Seimo nariai A. Račas, A. Vaišnoras, Kovo 11-osios akto signataras A. Sėjūnas, Kelmės parapijos klebonas V. Grigaravičius ir kt. svečiai. Seime vyko svarstomi politiniai ir organizaciniai klausimai.

Lapkričio 23 d. vyko "Carito" narių susirinkimas, kuriame pirmininke perrinkta D. Markelūnaitė, pavaduotoja - S. Andrutytė, numatyti artimiausi darbai sutinkant Šv. Kalėdas ir Naujuosius metus. Kadangi "Carito" organizacija priklauso parapilajai, jai vadovauja parapiljos klebonas.

Z. Samušienė ir J. Bracevičienė su sūnumi Edmundu prie vokiečių samariečių dovanoto šaldytuvo.

J. STABINGIO nuotr.

MOKYDAMI KITUS, MOKOMĖS PATYS

(Seneka)

- Vienodal pavojinga ir bepročiui įteikti kardą, ir nesąžiningam - valdžiai. (Pitagoras)
- Niekuomet nesislėpk už besilankstančio nugaros. (Bulgarų išmintis)
- Ir visuomenės grįžtinėlė kartais būna suglžusi. (C. Melamedas)
- Nėra gėdingesnės vergovės už sava nor iškąją. (Seneka)
- Garbės negalima atimti, ją galima prarasti. (A. Čechovas)
- Laikas daro savo, o tu, žmogau? (S. Lacas)

"IŠ PRAEITIES TAVO SŪNŪS TE STIPRYBĘ SEMIA"

Penkiasdešimt fizinio ir dvasinio genocido metų skaudžiai žudė, griovė, naikino viską - žmones, kalbą, gamtą, papročius, tradicijas. Kad tik viskas būtų užmiršta, ištrinta ne tik iš gyvenimo, bet ir iš žmonių atminties. Sugrįžta žmogus iš tremties ar emigracijos į savo gimtąjį kaimą, o jame ne tik žmonių nelikę, bet ir jo vardas

užmirštas. Ir tai suprantama: tokius sunokotus, viską užmiršusius lengviau buvo valdyti ir skatinti uoliai rinkti ir rašyti tik strībų ir kolūkių istorijas. Tačiau ne visi ir viską užmiršo. Gera šlandien minėti tokius, kurie po kruopelytę rinko ir dėjo į savo archyvus ne tik tai, ką liepė

partija ir vyriausybė. Šlandien atėjo laikas tuos lobius ne tik atrasti, bet ir iškeikti, pagerbti, populiariai ir, žinoma, toliau juos turtinti. Aple tai buvo kalbėta rajono kraštotyrininkų ir istorijos mokytojų konferencijoje. Siūlome savo skaitytojams dviejų žymių kraštotyrininkų - E. Dirmelkio ir V. Rimkaus rašinius iš Kražių žemės istorijos.

KRAŽIŲ "ŽIBURIO" GIMNAZIJOS AUKLĖTINIAI ANTANAS OŽELIS-RINBUTAS

Lietuvos karo aviacijos lakūnas Antanas Oželis (vėliau susilietuvino ir tapo Rinbutu) gimė 1907 m. sausio 20 d. Paginskių k. Kražių valsčiuje ūkininkų šeimoje. Mokėsi pradžios mokykloje ir Kražių "Žiburio" gimnazijoje. 1928 m. baigęs gimnaziją, įstojo į Pirmojo Lietuvos prezidento A. Smetonos karo mokyklą. 1930 m. baigė karo mokyklą jaunesniojo leitenanto laipsniu ir buvo paskirtas į Lietuvos kariuomenės kunigaikščio Valdoto 8-ąjį pėstininkų pulką būrio vadu. Vėliau Antanas Rinbutas ėjo vyresniojo karininko, kuopos vado, pulko teismo sekretoriaus, ugniagesių komandos viršininko pareigas. 1933 m. jam suteiktas leitenanto laipsnis. 1935-1936 m. A. Rinbutas studijavo karo aviacijos kursuose. Čia įsigijo antros eilės karo lakūno-žvalgo specialybę ir buvo paskirtas į Šiaulių karo aviacijos trečiąją bombonešių eskadrilę. Žuvo 1937 m. rugpjūčio 21 d. Vaiguvos apylinkėse aviacijos katastrofoje kartu su lakūnu jaunesniojo puskarininku Albinu Palskiu.

V. RIMKUS

KALVYSTĖ KRAŽIŲ VALSČIUJE TARPUKARIO METU (1914-1940 m.) (Iš Kražių kraštotyros muziejaus fondų)

Tiksiai nustatyti, kuriose vietose buvo kalvės, sunku. Palyginus su kitomis apylinkėmis, Kražiai labiau pasižymėjo kalvyste. Daugiausia buvo kalama paprastų ūkiškų daiktų, įrankių. Tik kai kurie iš kalvių kuo nors išsiskirdavo - vieni jų geriau arkliaus kaustė (Feliksas Lukošius), kiti geriau kirvius grūdino (J. Damkus), treči pasižymėjo peilių kalimu: Šaitis nuo Kletkiškių, V. Grigula iš Pamedžiokalnio. Kražių apylinkėse garsėjo Kazimieras Orvidas, o vėliau - jo sūnus Jonas Orvidas, ne tik kaip medžio drožėjas, bet ir darbais iš metalo, skardos. K. Orvidas kapų kryžiams liedavo metalinius smūtkelius, iš skardos dirbdavo bažnytines liktarnas, jas dailiai nudažydavo. Taip pat jis darydavęs bažnytinių vėliavų stiebų metalines viršūnes, merginoms sages ir kt. O jo sūnus Jonas dirbęs sudėtingesnius metalo dirbinius.

pasidaręs sparnus ir nusileidęs nuo bažnyčios stogo, kaip 1905 m. buvęs didelis socialdemokratų veikėjas, kaip caro laikais į Vokietiją eksportavęs vėžius. Norėjęs net pasidaryti šaltu oru varomą motorą. Pr. Kacucevičius remontuodavęs pianinus, vargonus. Kartais pavaduodavęs Kražių bažnyčios vargonininką. Atnaujindavęs auksinius ir sidabrinus dirbinius. Buvo aistringas žvejys ir medžiotojas.

kalmė kalvavo J. Grigula, g. 1903 m. Užgrabių k. buvo kalvis J. Zalcas. Jis gyveno ir dirbo pas ūkininką A. Zulcą, g. 1884 m. Kiaunoriuose (nuo Kražių 5 km) gyveno Adomaitis-Adomavičius, Butkiškėje dirbo Levickis, Oreliškės k. - A. Žalpyis, Pakalniškėje - Urbonas, Piliakalnyje (5 km nuo Kražių) - darbštus kalvis Marcinkus, Žibuoklių k., už Butkiškės, kalviavo J. Norgaila, Kasčiukų k. - A. Kivylis, o netoliese, Grumbliuose - Navickas, Kalinauskas - Valpailiuose. Prie kelio Kražiai-Jauniškė kalviavo broliai Šteinai, A. Žalandauskas. Jauniškės k. dirbo kalvis J. Vaitkevičius, g. 1888 m., ir J. Petrošius, g. 1908 m., bei Vaitkus. Kuprėje (nuo Kražių 11 km) yra kalviavę Liorencas, Jankus. Lenkvyčiuose, Kaltinėnų link, kalvystės darba dirbo Žiauberis, turėdamas daugiau nei 30 ha žemės. Jis buvęs JAV. Grįždamas į Lietuvą, parsivežė visus kalvystei reikalingus įrankius. Matyt, buvo geras kalvis, nes kai Antrojo pasaulinio karo metu apdegė Kražių bažnyčia ir iš jos bokšto krisdamas didysis varpas buvo sužalotas (nuo ugnies varpo aša nulūžo), kalvis Žiauberis ją pataisė.

V. Radžius, J. Venckus iš Valpailių k. dirbdavę kaltukus, skaptukus. Prie ypatingų amatininkų menininkų reikia skirti Kražiuose gyvenusį A. Mikutavičių, g. 1898 m., buvusį Lietuvos savanorį - kūrėją. Jis buvo metalo ir medžio meistras. Jo darbų yra Kražių kraštotyros muziejuje. Galima išskirti ir Kražiuose Pievų gatvėje gyvenusį P. Kacucevičių, g. 1887 m., kuris šaltkalvio darba dirbęs Šiauliuose, Rygoje. Nusimanęs apie daugelį šaltkalvystės darbų. Jo didokas kambarys buvo pilnas visokiųjų šaltkalvystės įrankių. Pr. Kacucevičius buvo lakios fantazijos, iškalbingas žmogus. Jo pasakojimai dažnai peržengdavo realybės ribas ir buvo panašūs į pasakas. Naiviems savo mokiniams jie pasakodavo, kaip

Didesnių ūkių savininkai turėdavo ir savo kalvės, kuriose kai ką dirbdavosi patys. Dvaruose, kaip pvz., Kražių, Pašilės, Akmenių, Plusčių ir kt., irgi buvo kalvės. Iki 1940 m. Plusčių palivarke savininkas A. Gedgaudas turėjo kalvę ir pats, o gal kitų padedamas, šį tą kaldavosi. Ne per toli nuo jo Skruzdėlynės vienkiemio savininkas J. Maziļiauskas taip pat turėjo kalvę ir pats joje kai ką kaldavosi. Didesnius padargus, žinoma, kaldavo kalviai savo kalvėse. Kražiuose, J. Šukštos dvare, kalviavo tėvas ir du sūnūs Balseriai. Bene seniausias tuo metu buvęs Kražių kalvis Murauskis. Jis gerai dirbęs plūgos, o prie Medžiokalnio kalvis Jazdauskis kaldavęs skrynioms apkaustus, kryžiams pagražinimus.

Nagingi kalviai buvo Lietuvos savanoriai - K. Glazauskas, B. Karpas. Pastarasis turėdavęs ir nemažą mokinių - "gizelių". Kaip buvo išsidėstęs kalvių tinklas Kražių valsčiuje? Pamedžiokalnio k. gyveno keturi kalviai. Pas S. Kasparą, g. 1896 m., gyveno ir dirbo kalvis A. Karlikauskas, g. 1920 m. Kalvis V. Grigula, g. 1889 m., turėjo sūnus Praną, g. 1922 m., ir Bronių, g. 1926 m. Juodu abu kalvavo šaltkalvystės darbus. Tautkus, g. 1917 m.

KALVYSTĖ KRAŽIŲ VALSČIUJE TARPUKARIO METU (1914-1940 m.)

Atkelta iš 2 p.

Kalniškių k. (tarp Kražių ir Vaiguvos) buvo Šimkarų kalvė, Bielskiškiuose (prie kelio į Kelmę, Obelynės k.) kalviavo T. Andrijauskas.

Turbūt vienas tipiškesniųjų Kražių valsčiuje buvo F. Lukošius iš Slabados k., g. 1902 m. Nuo 1925 m. pradėjo versti šaltkalvystės amatu. Iš mažens beveik visai jam neteko mokytis. 1925 m. pradėjo mokytis kalvystės pas Kražių kalvį B. Karpą. Čia mokėsi 4 metus. Po darbo jis grįždavo į gimtąją Slabada, kurioje buvo keletas ha dirbamos žemės. Dirbti kalvėje pradėdavo saulei tekant, o nusileidus baigėdavo. Jo mokytoją kalvį visi turėjo vadinti viršininku meistru, o mokinį vadindavo gizeliu. Jo pasakojimu, šeimininkė kalvienė jį maitindavo vidutiniškai. Gaudavo mėsos porciją, bet, sunkų kūjį prisikilnojęs ir įtemptai dumplės dūmęs, jis, sakosi, būtų iš karto pusę kilogramo mėsos suvalgęs. Geležies kalimą jis taip pavalzdavo - viršininkas su kilograminiu kūjuku trinksi į geležį,

o gizas su 5 kg ar net su 10 kg sunkumo kūju tvote tvoja. Kalvis kaire ranka laiko replėmis geležį, o dešine kartu su gizu muša. Meistras, mušdamas kūju, palaiko ritmą, tempą. Kalvė buvo lentinė, su langu, prie kurio pastatytas stalas įrankiams. Į žaizdrą orą pūsdavo dumplėmis. Jos buvo 1,30 m ilgio ir 0,7 m pločio. Gizelis turėdavo dumplėmis dumtį, kartais jį pavaduodavo atvykę į kalvę žmonės.

F. Lukošiaus kalvėje buvo šie pagrindiniai įrankiai: kūjis, priekalas, replės, "gvintauininkas", gražtal, rankinė bormašinė, spaustuvai, šmirgėlis, "gvazdaunė". "Gvazdaunė" - tai storas pailgas geležies gabalas su įvairaus dydžio skylutėmis (12, 14, 16, 20, 22, 24 ir t.t. mm skersmens). Jį vartojama vinimis kaiti. Pjūklelis geležiai pjauti pačių kalvių būdavo daromas iš dalgio. Jo ašmenyse padaromi danteliai. Dalgis užgrūdinamas. Replės kalviai darydavo patys; jų reikėjo įvairaus dydžio. Gražtus irgi patys

pasidarydavo. Žaizdras - vieta prie dumplių ugnelės, kur kūrenosi anglis geležiai kaitinti, o virš žaizdro - dūmtraukis. Kalvė - apie 20 kv. m ploto, priekyje - plačios durys, virš jų per visą kalvės plotą - lubos ir stogas, kad lietus nelytų. Pastatėlio užpakalinėje dalyje padarytos "staklės" arkliams kaustyti. Už vienkinkio darbinio "brikluko" apkaustymą būdavo mokama 50 litų, už porinį - 80 litų, o už labai stipriai apkaustytą dvikinkį darbinį vežimą mokėdavo apie 100 litų. Rogių apkaustymas - iki 30 litų, naujo plūgo nukallimas - iki 30 litų, kirvio - 5 lital.

Visi žemdirbiai žino, kaip svarbu, kad arkliai būtų gerai pakaustyti. Tačiau ne visi kalviai vienodai kaustydavę arklius. Ir arkliai nevienodai jaučiasi vienaip ar kitaip pakaustyti. F. Lukošius gerai kaustęs

arklius. Jis pabrėždavo, kad tai daryti reikia sąžiningai.

Geležį grūdino vandenyje, alyvoje, išplaktoje smėlio ir molio košelėje, be to, į grūdinamąją skylę dėdavo druskos. Arklių kaustymo kokybę, pagal jį, priklauso nuo pasagų galų nukreipimo, pasagų ilgumo ar

trumpumo, nuo jų išgaubimo.

Lai kuli bėgant, išnyko dauguma kaimų, ir kalvė tapo retenybė. O juk tokių nagingų kalvių būta Kražių žemėje! Kaip tas A. Petrošius iš Papiusčių, kuris ir litus nukaityti, ir pistoletą pasidaryti mokėjo.

E. DIRMEIKIS

Dvarininko J. Šlukštos šeima malūnas "prigulėjo"...

IŠ RAJONO ENCIKLOPEDIJOS

ANTANAS RINKEVIČIUS

Dvasininkas, visuomenininkas kun. Antanas Rinkevičius gimė 1899 m. vasario 15 d. Budrių k., Garliavos valsčiuje (dabar - Kauno raj.) 1912 m. baigė Garliavos pradžios mokyklą. Muzikos mokėsi pas kompozitorių Juozą Naujajį. Vokiečių kaizerinės okupacijos metais įstojo į Pirmosios Kauno gimnazijos 2 klasę. Mokydamasis dalyvavo J. Naujaliai chore. 1919 m. vasario 13 d. iš 5 klasės išėjo savanoriu ginti Tėvynės laisvės. Tarnavo antrajame pėstininkų pulke, baigė karo mokyklos antrąją laidą. Studijavo dvasinėje seminarijoje, vėliau - Lietuvos universiteto teologijos filosofijos fakulteto teologijos skyriuje Kaune. Kunigu pašventintas 1925 m. birželio 14 d. Ir paskirtas į Siesikų (Ukmergės raj.) vikaru. 1928 m. iškeltas į Radviliškį ir tais pačiais metais - į Šėtą (Kėdainių raj.), kur dirbo progimnazijos kapelionu. 1929 m. rugpjūčio 24 d. A.

Rinkevičius skiriamas vikaru ir progimnazijos kapelionu į Kelmę. Čia 1930 m. laikinai ėjo vidurinės mokyklos (progimnazijos) direktoriaus pareigas, buvo tikybos mokytojas, vedė mokyklos chorą, dirbo Kelmės vartotojų kooperatyvo išdininuku, vadovavo ateitininkų ir pavasarininkų organizacijoms. Pamoksluose pasisakydavo prieš tautininkų valdymą.

1933 m. kun. A. Rinkevičius iškeliamas iš Kelmės ir paskiriamas Šiaulių valstybinės mergaičių progimnazijos tikybos mokytoju ir kapelionu. Nuo 1935 m. Šiauliuose buvo karo aviacijos kapelionu. 1941 m. pradžioje paskirtas į Raudondvarį. Ten 1977 m. mirė. Palaidotas Raudondvario bažnyčios šventoriuje.

Kun. A. Rinkevičius buvo aristokratiškos išvaizdos, taktiškas, ramaus ir malonaus būdo, mėgstantis jūmorą.

V. RIMKUS

Kražių "Žiburio" gimnazijos auklėtiniai - kunigai 1919-1929 m.

UŽ ŠVENTĄJĮ ŽYGIŲ

(Tęsinys. Pradžia Nr. 54)

Praetame numeryje įvėlėme klaidą ir šio straipsnio autorystę priskyrimė V. Rimkul. Atsiprašome jo tikrąjį autorių Vincą GURSKĮ ir mūsų skaitytojus.

1940 m. kilo visuotinio pasipriešinimo banga. Susikūrė ir atitinkamos struktūros, kreipiančios gaivalingą jėgą į kovos vagą. Viena tokių struktūrų buvo Lietuvos Laisvės Armija, įsikūrusi 1941 m. pabaigoje. Tačiau ši organizacija nepasiruošė antrajai bolševikinei okupacijai, nesukūrė vieningo pagrindžio, daugelis jos iniciatorių pasitraukė į vakarus ir rezidenciją paliko be vadų. Todėl pagrindis, nors ir veikė LLA vardu, pokario metais steigėsi iš naujo ir pusiau stichiška. Ir vis dėlto okupacinės valdžios iš vietinių gyventojų sudaryti kolaborantų ginkluoti būriai, vadinami "stribais", nepajėgė įveikti to pagrindžio ir jiems teko tik vedlių vaidmuo. Kelmės valsčiuje buvo įkurdintas garnizonas.

Nelygi kova reikalavo daug aukų. Bet ji tęsėsi daugelį metų. Tuometinė krašto valdžia pažadėjo sudėjusiems ginklus amnestiją. Bet ar galėjo toks atsišaukimas padaryti didesnį įspūdį, jei jis buvo baigtas žodžiais "Tegyvuoją mūsų vadas ir mokytojas draugas Stalinai!" Ginkluotoji lietuvių kova pirmaisiais pokario metais labiau panėšėjo į sukilimą negu į pagrindžio veiklą. Kai kas šiandien išmintingai porina, kad Lietuva atgauti nepriklausomybę tuomet galėjo ne ginkluota, o tik parlamentine kova. Bet kokia parlamentinė kova buvo galima tuo metu? Lietuvos sukilėliai, manyčiau, suprato. Tačiau, matyt, reikėjo krauju nuplauti tą gėdos dėmę, kurią užtraukė kai kurių buvusių Lietuvos vadovų neryžtingumas. Derėjo parodyti pasauliui ir būsimoms kartoms, kad tauta su savo likimu nesuitaikė, kad ji ryžtingai atmeta smurtu jai uždėtą jungą. Netrukus paaikškėjo, kad reikia keisti taktiką, organizacinę struktūrą, vienyti pastangas. 1949 m. vasario mėn. atkuriamas Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdis, sujungęs visos Lietuvos pasipriešinimo pajėgas. Vakaruose

Lietuvos sritį ėjo "Prisikėlimo", "Žemaičių" ir "Kęstučio" apygardos. Pastarajai priklausė "Dariaus", "Vaidoto", "Aukuro" bei "Žebenkšties" rinktinės (1948 m.) Tuometinėje Raseinių apskrityje teritorijoje veikė "Žebenkšties" rinktinė, o Kelmės valsčiuje - viena iš tos rinktinės tėvonijų. Tėvonijos sudėtyje buvo atskiri partizanų būriai ir organizaciniai skyriai (OS). "Kęstučio" apygardai vadovavo J. Kasperavičius (1947 m. balandį žuvęs Batakų miške), po jo - J. Žemaitis. Nuo 1948 m. liepos mėn. jį pakeitė Danilevičius. Kelmės valsčiuje pagrindžiu tuo metu vadovavo Eisinai, po jo - K. Labanauskas.

1948 metais išdraskytas Kelmės miesto pagrindžio Laisvės Kovos Sąjūdžio skyrius palyginti greitai atsikūrė. Be manęs, jo veikloje dalyvavo neseniai paleistas Petras Petryla - Vėtra, Vytautas Jokubaustas - Ruduo, Bronė Gotautaitė - Auksė, Petras Eitmantis - Lengvenis, Jonas Sindickas, Povilas Venckevičius - Šiaudas, Aleksas Starožinskas, Antanas Stonaitis, Vaclovas Šimulis, Jonas Radvila, Alvydas Stumbras

(vėliau pasitraukęs į partizanų būrį).

Spauda buvo tarsi gaivus lietus jaunam, trapiam laisvės ilgesio želmaniui, skurstančiam Stalino saulės išdegintoje žemėje.

- Laba diena. Aš truputį paklydau. Kur čia yra PALINKĖS BERŽAS...

...PER LIEMENĮ, - užbaigdavau slaptažodį ir gaudavau iš ryšininco spaudos paketą.

Mūsų pareiga buvo spaudą išplatinti, priimti aukas jai remti - pinigus, popierių, rašomosios mašinėlės juosteles, kalkės lapus. Pasitaikydavo ir kuriozų. Kartą Liolių apylinkėje atsišaukimai į gyventojus atsitiktinai buvo išplatinti eilinio balsavimo išvakarėse. Žmonės paleido gaudą, kad "miškiniai" paskleidę lapelius, kuriuose grasinama: "Kas balsuos, tas nealsuos!", nors ten nė žodžio nebuvo apie balsavimą. Iki pietų į balsavimo punktą beveik niekas ir nėjo. Tada iš Kelmės buvo pasiųsti keli sunkvežimiai vadinamųjų agitatorių. Gyventojai, pamatę sunkvežimius su žmonėmis, paleido gaudą: "Jau važi! Šliai!"

Labai trūko pagrindžiu spausdinimo priemonių. Rašomųjų mašinėlių lietuvišku šriftu nedaug turėjo ir įstalgos. Teko griebtis ir bolševikinių rekvizavimo metodų. Kas buvo įsigyta už prisigrobtus iš laudies pinigų, turėjo priklausyti laudžiai. Taigi buvo numatyta rekvizuoti ir Kelmės tarybinio ūkio rašomoji mašinėlė. Mūsų grupė parengė detalų planą - brėžinį, o naktį Drugelis su draugais iš karinio garnizono panosės mašinėlę išgabeno.

Buvo renkama medžiaga apie okupacinės valdžios piktadarybes. Prisimenu, mes tada, psiuntėme žinutes apie niokojamą architektūrinį paminklą - Kelmės reformatų bažnyčią, statytą XVII a. pradžioje, apie tikinčiųjų persekiojimus (dėl religinių įsitikinimų buvo atleistas iš darbo gimnazijos mokytojas A. Stabingis, tėvams uždrausta leisti vaikus į katechizacijos pamokas bažnyčioje ruošiantis pirmajai komunijai...) ir t. t. Nežinau, kur ir kaip tos žinutės panaudotos, bet teko girdėti, kad vietinė valdžia buvo susirūpinusi, kaip atstatyti nuo bažnyčios bokšto nuverstą kryžių...

Savo dirbtuvėlę turėjusiam nagingam šaltkalviui J. Sindickui tekdavo paremontuoti ir trumpus ginklus, atsiųstus Drugelio ir jo draugų.

PAMAŠTYKIME

Atkelta iš 1 p.

Per pirmuosius dvejus savo valdymo metus LDDP nepajėgė depolitizuoti viešojo gyvenimo, kadru politikos. Dažnai girdimas teigimas, kad LDDP turi tautos mandatą valdymui - Seime balsų daugumą, tad ir teisę viską spręsti.

Prieš keletą savaitių Seime svarstant rezistencijos dalyvių pažymėjimų išdavimo klausimą, vyko karštos diskusijos. Jų metu išryškėjo esminiai požūriai į naująsias Lietuvos istoriją skirtingai. Seimo narys A. Albertynas teigė, kad 1940 m. birželį Lietuvą pardavė ne A. Sniečkus, o prezidentas A. Smetona, ir kad 1940 m. Tarybų Sąjunga Lietuvos neokupavo, o įvedė papildomus Raudonosios armijos dalinius. Posėdžio metu A. Albertynas bandė apibrėžti, ką reikėtų laikyti tikraisiais rezistentais. Jo teigimu, didžiausieji kovotojai prieš okupantus buvo tarybiniai partizanai ir jų vadas A. Sniečkus. Rezistentų pažymėjimą

pasilūde suteikti ir A. Brazauskui už tai, kad atskyrė Lietuvos Komunistų partiją nuo Maskvos.

Polemikoje dalyvavęs politinių kalinių sąjungos pirmininkas A. Stašiškis padėjo už LDDP atvirumą, kuris parodė, jog partija tęsia tą pačią politiką, kurią vykdė Stalino tarnai ir stribai.

Seimas priėmė sprendimą, kuris panaikina Rezistencijos dalyvių teisių komisiją. Rezistencijos pažymėjimų išdavimo funkcija perduodama Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui - tiek nepasitikėjimo ir aistrų sukėlusiai V. Skuodžio vadovaujama įstaiga.

Septynios Seimo frakcijos (išskyrus lenkų ir LDDP) išplatino pareiškimą, kuriame išreiškiama nuomonė, kad šiais ypač jautriais klausimais primesti vienpusiška, vienpartinį LDDP sprendimo variantą yra ne tik neetiška, bet ir žalinga visuomenės interesams.

(Iš TS(LK) spaudos biuro Informacijos)

IŠ MŪSŲ KRONIKOS

Lietuvos Ūkininkų sąjunga ir Konstitucinis centras organizavo konkursą "Metų ūkininkas", kuriame pirmąją vietą mūsų rajone laimėjo ūkininkai Stefanija ir Pranas Kančiauskai. Jie gavo kvietimą į Žemės ūkio parodą "Žalioji savaitė", kuri vyks Berlyne 1995 m. sausio 19-23 d.

Lietuvos Ūkininkų sąjunga ir Konstitucinis centras 1995 m. planuoja išleisti informacinį leidinį "Žemė", kurį ūkininkų sąjungos nariai gaus nemokamai.

Tarpininkaujant Seimo nariui A. Račiui, tarp Vokietijos samariečių ir Šaltenių ūkininkų užsimezgė nuoširdi draugystė. Atvykę svečiai atvežė pieno šaldytuvą, kurį padovanojo ūkininkams J. ir V. Bracevičiams. Šaltenių ūkininkai dėkingi A. Račiui už pastangas jiems padėti.

Gruodžio 5 d. Respublikos ūkininkų sąjungoje vyko jaunųjų ūkininkų atranka praktikai į Švediją. Iš Kelmės rajono švedai pasirinko Tomą Gaupšą.

Gruodžio 7 d. Žemės ūkio rūmuose vyko Lietuvos Žemdirbių Sąjūdžio tarybos posėdis, kuriame dalyvavo A. Vytvytė. Buvo aptartos kaimo problemos ir uždaviniai ruošiantis rinkimams į savivaldybes.

Lapkričio mėn. į Kelmę buvo atvykę Berlyno policininkai. Svečiai atvežė medicinos aparatūros, invalidų vežimėlių, lovų, čiužinių ir kt. labdaros. Kelmės policininkams taip pat paliko vertingų dovanų.

Gruodžio 3 d. vyko LS Kelmės raj. Seimelio ir TS (LK) narių susirinkimas. Jame dalyvavo Seimo nariai A. Račas, A. Vaišnoras, Kovo 11-osios akto signataras A. Sėjūnas, Kelmės parapiljos klebonas V. Grigaravičius ir kt. svečiai. Seimelyje buvo svarstomi politiniai ir organizaciniai klausimai.

Lapkričio 23 d. vyko "Carito" narių susirinkimas, kuriame pirmininke perrinkta D. Markellūnaitė, pavaduotoja - S. Andrulytė, numatytį artimiausį darbą sutinkant Šv. Kalėdas ir Naujuosius metus. Kadangi "Carito" organizacija priklauso parapiljai, jai vadovauja parapiljos klebonas.

Z. Samušienė ir J. Bracevičienė su sūnumi Edmundu prie vokiečių samariečių dovanoto šaldytuvo.

J. STABINGIO nuotr.

MOKYDAMI KITUS, MOKOMĖS PATYS

(Seneka)

Vienodal pavojinga ir bepročiui įtelkti kardą, ir nesąžiningam - valdžią. (Pitagoras)

Niekuomet nesislėpk už besilankstančio nugaros. (Bulgarų išmintis) Ir visuomenės gretinėje kartais būna suglūzusi. (C. Melamedas)

Nėra gėdingesnės vergovės už sava nor iškąją. (Seneka) Garbės negalima atimti, ją galima prarasti. (A. Čechovas)

"IŠ PRAEITIES TAVO SŪNŪS TE STIPRYBĘ SEMIA"

Penkiasdešimt fizinio ir dvasinio genocido metų skaudžiai žudė, griovė, naikino viską - žmones, kalbą, gamtą, papročius, tradicijas. Kad tik viskas būtų užmiršta, ištrinta ne tik iš gyvenimo, bet ir iš žmonių atminties. Sugrįžta žmogus iš tremties ar emigracijos į savo gimtąjį kaimą, o jame ne tik žmonių neišlikę, bet ir jo vardas

užmirštas. Ir tai suprantama: tokius suniokotus, viską užmiršusius lengviau buvo valdyti ir skatinti uoliai rinkti ir rašyti tik strībų ir kolūkių istorijas. Tačiau ne visi ir viską užmiršo. Gera šlandien minėti tokius, kurie po kruopelytę rinko ir dėjo į savo archyvus ne tik tai, ką liepė

partija ir vyriausybė. Šlandien atėjo laikas tuos lobius ne tik atrasti, bet ir iškeiti, pagerbti, populiariai ir, žinoma, toliau juos turtinti. Aple tai buvo kalbėta rajono kraštotyrininkų ir istorijos mokytojų konferencijoje.

Siūlome savo skaitytojams dviejų žymių kraštotyrininkų - E. Dirmelkio ir V. Rimkaus rašinius iš Kražių žemės istorijos.

KRAŽIŲ "ŽIBURIO" GIMNAZIJOS AUKLĖTINIAI ANTANAS OŽELIS-RINBUTAS

Lietuvos karo aviacijos lakūnas Antanas Oželis (vėliau susilietuvino ir tapo Rinbutu) gimė 1907 m. sausio 20 d. Paginskių k. Kražių valsčiuje ūkininkų šeimoje. Mokėsi pradžios mokykloje ir Kražių "Žiburio" gimnazijoje. 1928 m. baigęs gimnaziją, įstojo į Pirmojo Lietuvos prezidento A. Smetonos karo mokyklą, 1930 m. baigė karo mokyklą jaunesniojo leitenanto laipsniu ir buvo paskirtas į Lietuvos kariuomenės kunigaikščio Vaidoto 8-ąjį pėstininkų pulką būrio vadu. Vėliau Antanas Rinbutas ėjo vyresniojo karininko, kuopos vado, pulko telmo sekretoriaus, ugniagesių komandos viršininko pareigas. 1933 m. jam suteiktas leitenanto laipsnis. 1935-1936 m. A. Rinbutas studijavo karo aviacijos kursuose. Čia įsigijo antros eilės karo lakūno-žvalgo specialybę ir buvo paskirtas į Šiaulių karo aviacijos trečiąją bombonešių eskadrilę. Žuvo 1937 m. rugpjūčio 21 d. Vaiguvos apylinkėse aviacijos katastrofoje kartu su lakūnu jaunesniu puškarininku Albinu Palskiu.

V. RIMKUS

KALVYSTĖ KRAŽIŲ VALSČIUJE TARPUKARIO METU (1914-1940 m.) (Iš Kražių kraštotyros muziejaus fondų)

Tiksliai nustatyti, kuriose vietose buvo kalvės, sunku. Palyginus su kitomis apylinkėmis, Kražiai labiau pasižymėjo kalvyste. Daugiausia buvo kalama paprastų ūkiškų daiktų, įrankių. Tik kai kurie iš kalvių kuo nors išsiskirdavo - vieni jų geriau arkliaus kaustė (Feliškas Lukošius), kiti geriau kirvius grūdino (J. Damkus), tretį pasižymėjo peilių kalimu: Šaltis nuo Kietkiškių, V. Grigula iš Pamedžiokalnio. Kražių apylinkėse garsėjo Kazimieras Orvidas, o vėliau - jo sūnus Jonas Orvidas, ne tik kaip medžio drožėjas, bet ir darbais iš metalo, skardos. K. Orvidas kapų kryžiams liedavo metalinius smūtkelius, iš skardos dirbdavo bažnytines liktarnas, jas dailiai nudažydavo. Taip pat jis darydavęs bažnytinių vėliavų stiebų metalines viršūnes, merginoms sages ir kt. O jo sūnus Jonas dirbęs sudėtingesnius metalo dirbinius.

V. Radžius, J. Venckus iš Valpainių k. dirbdavę kaltukus, skaptukus.

Prie ypatingų amatininkų menininkų reikia skirti Kražiuose gyvenusį A. Mikutavičių, g. 1898 m., buvusį Lietuvos savanorį - kūrėją. Jis buvo metalo ir medžio meistras. Jo darbų yra Kražių kraštotyros muziejuje. Galima išskirti ir Kražiuose Pievų gatvėje gyvenusį P. Kacucevičių, g. 1887 m., kuris šaltkalvio darbu dirbęs Šiauliuose, Rygoje. Nusimanęs apie daugelį šaltkalvystės darbų. Jo didokas kambarys buvo pilnas visokių šaltkalvystės įrankių. Pr. Kacucevičius buvo lakios fantazijos, iškalbingas žmogus. Jo pasakojimai dažnai peržengdavo realybės ribas ir buvo panašūs į pasakas. Naiviems savo

pasidaręs sparnus ir nusileidęs nuo bažnyčios stogo, kaip 1905 m. buvęs didelis socialdemokratų veikėjas, kaip caro laikais į Vokietiją eksportavęs vėžius. Norėjęs net pasidaryti šaltu oru varomą motorą. Pr. Kacucevičius remontuodavęs pianinus, vargonus. Kartais pavaduodavęs Kražių bažnyčios vargonininką. Atnaujindavęs auksinius ir sidabrinus dirbinius. Buvo aistringas žvejys ir medžiotojas.

Didesnių ūkių savininkai turėdavo ir savo kalves, kuriose kai ką dirbdavosi patys. Dvaruose, kaip pvz., Kražių, Pašilės, Akmenių, Plusčių ir kt., irgi buvo kalvės. Iki 1940 m. Plusčių palivarke savininkas A. Gedgaudas turėjo kalvę ir pats, o gal kitų padedamas, šį tą kaldavosi. Ne per toli nuo jo Skruzdėlynės vienkiamio savininkas J. Maziļiauskas taip pat turėjo kalvę ir pats joje kai ką kaldavosi. Didesnius padargus, žinoma, kaldavo kalviai savo kalvėse.

Kražiuose, J. Šukštois dvare, kalviavo tėvas ir du sūnūs Balseriai. Bene seniausias tu metu buvęs Kražių kalvis Murauskis. Jis gerai dirbęs plūgus, o prie Medžiokalnio kalvis Jazdauskis kaldavęs skrynioms apkaustus, kryžiams pagražinimus. Nagingi kalviai buvo Lietuvos savanoriai - K. Glazauskas, B. Karpas. Pastarasis turėdavęs ir nemaža mokinių - "gizelių".

Kaip buvo išsidėstęs kalvių tinklas Kražių valsčiuje? Pamedžiokalnio k. gyveno keturi kalviai. Pas S. Kasparą, g. 1896 m., gyveno ir dirbo kalvis A. Karlikauskas, g. 1920 m. Kalvis V. Grigula, g. 1889 m., turėjo sūnus Praną, g. 1922 m., ir Bronių, g. 1926 m. Juodu abu

kalmė kalviavo J. Grigula, g. 1903 m.

Užgrabių k. buvo kalvis J. Zalcas. Jis gyveno ir dirbo pas ūkininką A. Zulcą, g. 1884 m. Kiaurliuose (nuo Kražių 5 km) gyveno Adomaitis-Adomavičius, Butkiškėje dirbo Levickis, Orellškės k. - A. Žalpyis, Pakalniškėse - Urbonas, Piliakalnyje (5 km nuo Kražių) - darbštus kalvis Marcinkus, Žibuoklių k., už Butkiškės, kalviavo J. Norgaila, Kasčiukų k. - A. Kivylis, o netoliese, Grumbliuose - Navickas, Kalinauskas - Valpainiuose. Prie kelio Kražiai-Jauniškė kalviavo broliai Šteinai, A. Žalandauskas. Jauniškės k. dirbo kalvis J. Vaitkevičius, g. 1888 m., ir J. Petrošius, g. 1908 m., bei Vaitkus. Kuprėje (nuo Kražių 11 km) yra kalviavę Liorencas, Jankus. Lenkvyčiuose, Kaltinėnų link, kalvystės darbu dirbo Žiauberis, turėdamas daugiau nei 30 ha žemės. Jis buvęs JAV. Grįždamas į Lietuvą, parsivežė visus kalvystei reikalingus įrankius. Matyt, buvo geras kalvis, nes kai Antrojo pasaulinio karo metu apėgė Kražių bažnyčia ir iš jos bokšto krisdamas didysis varpas buvo sužalotas (nuo ugnies varpo aša nulūžo), kalvis Žiauberis ją patalė. Pašilės bažnytkaimyje buvo šie kalviai: J. Saunorius, g. 1903 m., J. Brazauskas, g. 1913 m., o Pašilės dvare dirbo kalvis J. Rukas, g. 1879 m.

Linkaučių k., prie kelio Kražiai-Kietkiškė, kalviavo D. Žilėnas, g. 1912 m., o Kietkiškės dvare dirbo kalvis L. Metrikis, g. 1909 m. Drukteniškės k. kalvystę vertėsi K. Martinkus, g. 1907 m. Karklėnų dvare dirbo kalvis S. Butkus, g. 1898 m., o Karklėnų k. - J. Tautkus, g. 1917 m.